

**MEZŐBERÉNY VÁROS
INTEGRÁLT TELEPÜLÉSFEJLESZTÉSI
STRATÉGIÁJA**

**(MEZŐBERÉNY VÁROS INTEGRÁLT TELEPÜLÉSFEJLESZTÉSI
STRATÉGÁJÁNAK FELÜLVIZSGÁLATA A 314/2012.(XI.8.)
KORMÁNYRENDELET VONATKOZÓ SZABÁLYOZÁSA ALAPJÁN)**

2020. december

Mezőberény Város Önkormányzata

Mezőberény küldetése az, hogy európai értékeket követő, a meglévőkre épülő, kulturálisan aktív és gazdaságilag fejlődő, környezettudatos, értékmegőrző és értékteremtő nyitott közösségként képessé váljon az itthon maradás lehetőségét biztosítani az itt élők és a felnövekvő nemzedékek számára, ezáltal a 21. század kulturális, természeti, társadalmi és gazdasági kihívásainak megfelelő élhető, lendületes, befogadó, összetartó és nyüzsgő kisvárossá váljon.

Közreműködők:

Czapp Zsuzsa
Berner Tibor
Borgula Györgyné
Cservenák János
Csete Gyula
Dévényi Csilla
Dr. Burján Katalin
Frei Zita
Gulyásné dr. Sáli Henrietta
Henger Péter
Horváth Róbert
Hőgye Szabolcs
Jakab Krisztina
Jakusovszky Zoltán
Katona Katalin
Kis József
Kissné Wagner Mária
Kósáné Barna Magdolna
Körösi Mihály
Madarászné Bereczki Zsuzsanna
Majoros Beáta
Megyeriné Péntes Mária
Mertz Judit
Molnár Zsuzsanna
Öreg István
Siklósi István
Smiriné Kokauszki Erika
Szűcs-Wagner Gabriella
Török Tamás
Törökné Szentpéteri Ibolya

Tartalomjegyzék

I. HELYZETÉRTÉKELÉS	7
Mezőberény a hazai városhálózatban	7
Tágabb térségi kapcsolatrendszerek, vonzáskörzet	7
Közlekedés-földrajzi helyzet, elérhetőség	7
Gazdaság	10
Helyi vállalkozások	10
A lakosság jövedelmi viszonyai	14
Kereskedelem, vendéglátás, idegenforgalom	16
Idegenforgalom – turizmus	18
A város info-kommunikációs helyzete	20
Társadalom	21
Demográfiai jellemzők	21
A helyi foglalkoztatási szerkezet	25
A foglalkoztatottság kérdései, munkanélküliség	25
Nemzetiségi és felekezeti viszonyok	27
Nemzetiségi önkormányzatok, egyesületek	28
A népesség egészségi állapota	30
Környezeti feltételek, intézményhálózat	31
Természeti környezet	31
Épített környezet, hagyományőrzés	33
Lakásvizonyok, lakásgazdálkodás	35
Települési infrastruktúra, közművek	37
Oktatás	40
Bölcsőde	40
Óvodák	41
Általános iskolai oktatás	43
Mezőberényi Petőfi Sándor Evangélikus Általános Iskola, Gimnázium és Kollégium	46
Közművelődés, kultúra, egészségügy	48
Orlai Petrics Soma Könyvtár, Muzeális Gyűjtemény és Művelődési Központ	48
Helyi médiumok	49
Helyi közösségi, kulturális értékek	49
Testvérvárosi kapcsolatok	50
Természeti és épített örökség	50
Turizmus	51
Városi rendezvények	51
Egészségügy, szociális szféra	51
Civil társadalom, civil szervezetek	54
Önkormányzati kommunikáció	57
Közbiztonság	58
A város pályázati aktivitása	58
Összesítő SWOT-analízis Mezőberény városára vonatkoztatva	60

II KÖZÉPTÁVÚ CÉLOK ÉS AZOK ÖSSZEFÜGGÉSEI	63
II.1. A stratégiai fejlesztési célok meghatározása	63
Hosszú távú jövőkép	63
Célpiramis – A jövőbeli fejlesztési irányok meghatározása	63
Átfogó cél	63
Középtávú városi célok	63
II.2. A tematikus és a területi célok közötti összefüggések bemutatása	65
III. A MEGVALÓSÍTÁST SZOLGÁLÓ BEAVATKOZÁSOK	66
III.1. Akcióterületek kijelölése, a kijelölés és a lehatárolás indoklásával	66
A városrészek lehatárolásának néhány kérdése	66
A városrészek helyzete	67
Városrészi SWOT-analízis	73
III.2. Az egyes akcióterületeken a megvalósításra kerülő fejlesztések összefoglaló jellegű bemutatása, a fejlesztések ütemezése, költségei	74
Városrészi célok	74
III.3. Az akcióterületi fejlesztések összehangolt, vázlatos pénzügyi terve	77
III.4. Az akcióterületeken kívül végrehajtandó, a település egésze szempontjából jelentős fejlesztések	78
IV. ANTI-SZEGREGÁCIÓS PROGRAM	80
IV.1. Szegregátumok lehatárolása	80
IV.2. A szegregáció mérséklését vagy megszüntetését célzó intézkedések (a település egészét érintő és az egyes szegregátumokra vonatkozó fejlesztések, programok meghatározása)	89
Kitörési pontok a szegregátumokban	91
Szegregátumokra vonatkozó fejlesztések, programok meghatározása	92
1. Lakhatási integrációra irányuló programok	92
2. Mobilizációs program	93
3. Oktatási integráció, inklúzió	93
4. A szegregátumban élők, s ezen belül kiemelten a roma népesség társadalmi integrációja	94
5. Közszolgáltatások	95
IV.3. A fejlesztések szegregációs hatásának kivédésére hozott intézkedések	96
IV.4. A szegregációt okozó folyamatok megváltoztatására, hatásuk mérséklésére teendő intézkedések	97
V. A STRATÉGIA KÜLSŐ ÉS BELSŐ ÖSSZEFÜGGÉSEI	98
V.1. Külső összefüggések (a stratégia illeszkedése a településrendezési eszközökhöz, az ágazati stratégiákkal, az önkormányzat gazdasági programjával, a települési környezetvédelmi programmal és más környezetvédelmi tervekkel, a területfejlesztési tervdokumentumokkal, védettségekkel való összhang bemutatása)	98
Illeszkedés EU 2021-2027 tematikus célkitűzéseire	98
Illeszkedés Magyarország Partnerségi Megállapodásában rögzített nemzeti fejlesztési prioritásokhoz	99
Illeszkedés az országos és megyei területfejlesztési tervdokumentumokhoz	100
Illeszkedés, összhang a településfejlesztési koncepcióval, településrendezési tervvel	103
Célrendszer koherenciája	104

Agglomerációs együttműködés.....	104
Környezeti állapotban bekövetkező veszteség és ennek kompenzálása.....	104
V.2. Belső összefüggések (a célok logikai összefüggései, a helyzetértékelésben beazonosított problémákra ad-e megoldást, a stratégia megvalósíthatósága, a célok megvalósítása érdekében tervezett tevékenységek egymásra gyakorolt hatása).....	104
A célok és a helyzetértékelésben bemutatott problémák kapcsolata.....	106
A célok logikai összefüggései.....	108
A stratégia megvalósíthatósága.....	109
A célok megvalósítása érdekében tervezett tevékenységek egymásra gyakorolt hatása.....	109
VI. A STRATÉGIA MEGVALÓSÍTHATÓSÁGÁNAK FŐBB KOCKÁZATAI.....	110
A stratégia megvalósíthatóságának főbb kockázatai.....	110
VII. A MEGVALÓSÍTÁS ESZKÖZEI ÉS NYOMON KÖVETÉSE.....	111
VII.1. A célok elérését szolgáló fejlesztési és nem beruházási jellegű önkormányzati tevékenységek.....	111
Ingatlangazdálkodási stratégia.....	111
Az önkormányzati ingatlanvagyon főbb adatai.....	112
VII.2. Az integrált településfejlesztési stratégia megvalósításának szervezeti kereteinek meghatározása.....	115
Szervezeti elvárások.....	115
VII.3. Településközi koordináció mechanizmusai, együttműködési javaslatok.....	117
Településközi koordináció.....	117
VII.4. Monitoring rendszer kialakítása (output és eredményindikátorok meghatározása az egyes akcióterületi beavatkozásokra és az integrált településfejlesztési stratégia intézkedéseire, azok mérési módjának, gyakoriságának rögzítése; a monitoring rendszer működtetési mechanizmusának meghatározása.....	119
Az ITS intézkedéseikhez kapcsolódó output és eredményindikátorok meghatározása.....	119
A monitoring rendszer működtetési mechanizmusának meghatározása.....	123

I. HELYZETÉRTÉKELÉS

Mezőberény a hazai városhálózatban

Tágabb térségi kapcsolatrendszerek, vonzáskörzet

A Dél-alföldi régióban, Békés megye középső részén helyet foglaló kisváros területe 118,53 km², népessége 10.254 fő, átlagos népsűrűsége pedig 87 fő/km² (2020). Mezőberény is része a megye központi részét magában foglaló Közép-békési Centrumnak, amelyet a Békéscsaba, Gyula, Békés városhármas mellett további kisvárosok és községek alkotnak, de 2011-től kialakult a közigazgatásilag értelmezhető járási rendszer. E viszonylag sűrű városhálózatból, a nagyobb népességtömörülésből adódó lehetőségeket mind ez ideig alig használták ki a térségbeli települések, jóllehet az említett előnyök a régión belül is jobban érvényesülhetnének, hiszen már csak népességszámából adódóan is Békéscsaba így lehetne sikeresebb versenytársa Szegednek vagy Kecskemétnek. Sőt a város és környékének tökevonzó-képességére és a határ menti kapcsolatépítésére is kedvezően hatna a nagyobb népességtömörülés, pontosabban a közeli települések szorosabb tervszerű együttműködése.

1990 óta több alkalommal is átszabták a közép-békési kistérségi határokat, Mezőberény jelenleg a Békési járás tagja. A 2004-ben kilenc település által létrehozott Békési Kistérségi Társulás a járási rendszer kialakításával, a centralizáció erősödésével elvesztette jelentőségét, egyedül a kistérségi informatikai hálózat tart össze egy laza szövetséget, melynek tagjai: Békés, Csárdaszállás, Kamut, Köröstarcsa, Mezőberény, Murony, Tarhos.

Közlekedés-földrajzi helyzet, elérhetőség

Mezőberény közlekedési helyzete kedvező, mivel a városban megáll a Budapest–Békéscsaba–Lökösháza vonalon közlekedő minden hazai és számos nemzetközi szerelvény. A 120-as számú vasúti törzsvonal felújításai 2014-től lehetővé tették a „kvázi-gyorsvasúti”, azaz a 160 km/h maximális sebességgel közlekedő szerelvények beállítását is. A törzsvonal a hazai áruszállításnak is fontos ütvőre, s része az EU által 1997-ben kijelölt „Transzeurópai hálózatának” (IV. Korridor).

A közúti kapcsolatrendszer is jónak mondható, hiszen a 47-es, a 46-os, valamint a 470-es fő közlekedési utak Mezőberényben keresztezik egymást. Előbbi Szegedet Debrecennel köti össze, s lehetőséget ad az M5–M43, valamint az M35–M3 gyorsforgalmi utak elérésére. Utóbbi Mezőberényt Törökszentmiklóssal kapcsolja össze, közvetlenül elérve a 4-es számú főútvonalat Szolnok–Budapest, valamint Hajdúszoboszló–Debrecen–Nyíregyháza felé. Viszont mindkettő felújításra szorul. A 470-es út Mezőberény–Békés–Békéscsaba irányába kínál alternatív elérési utat. Alsóbbrendű utakkal elérhető akár Szarvas is, amely fontos megyei felsőoktatási központ.

1. ábra Békés megye járásai

BÉKÉS MEGYE JÁRÁSAI, 2018
 66/2015. (III. 30.) Korm. rendelet

0 1,5 3 4,5 6 7,5 km

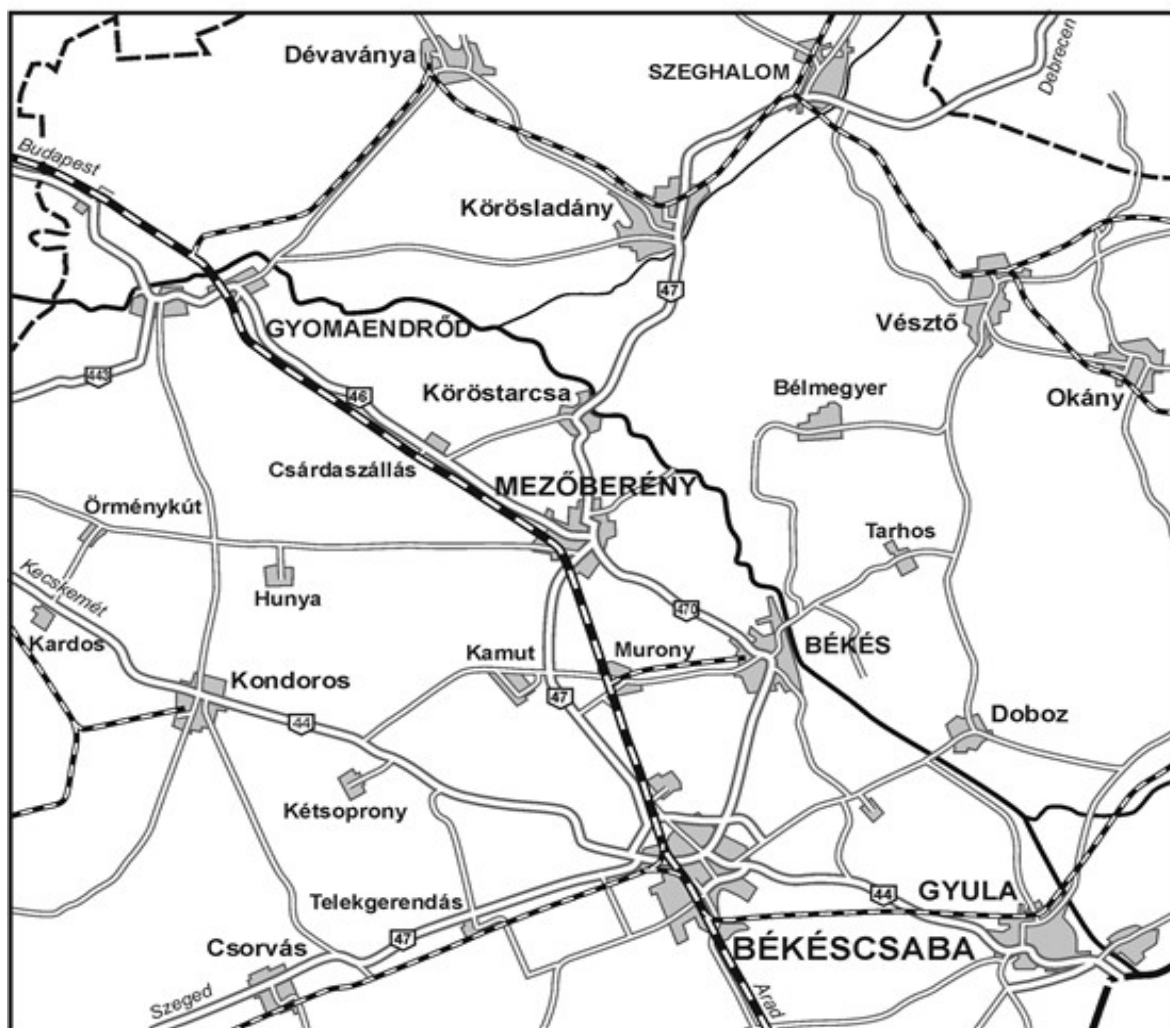
Adatok forrása: [KSH, TelR]

Járás	Település, db (2018)	Lakónépesség, fő (2016.12.31.)
Békési	7	35 197
Békéscsabai	9	80 021
Gyomaendrődi	5	22 787
Gyulai	4	39 698
Mezőkovácsházai	18	38 268
Orosházi	8	49 016
Sarkadi	11	22 203
Szarvasi	6	26 774
Szeghalmi	7	28 474
összesen	75	342 438

Forrás: Békés Megye Területrendezési Terve

2. ábra Mezőberény közlekedés-földrajzi helyzete

Forrás: <http://maps.google.com>

A tömegközlekedési kapcsolatok közül Békéscsaba, Békés (járási székhely központ), Körösladány (Henkel Magyarország Kft.) közvetlen járatokkal hét közben jól elérhető, csabai átszállással elfogadható sűrűségű a járatszám Gyula irányába is. Békéscsaba és Gyula esetében az intézményeknek a két város közötti megosztása teszi fontossá, hogy Mezőberényből a hivatalos ügyek intézése egy napon belül lehetővé váljék az ügyfelek számára. A közeli városok és falvak közül jól megközelíthető Murony, Szeghalom, átszállással Vésztő, Kondoros és rajta keresztül Szarvas. Az Alföld nagyvárosai közül Debrecen autóbusszal közvetlenül jobban elérhető, mint Szeged, átszállással együtt a különbség minimálisra csökken.

A vasúti személyközlekedésben a város adottságai kedvezőek. A megyeszékhelyre napi közel két tucat vonatpár közlekedik, a másodlagos intézményi központba, Gyulára is napi 20 járat, mely az autóbusz-közlekedési lehetőségekkel együtt már megmagyarázza az ingázás magas arányát Békéscsaba irányába. A közeli települések közül Gyomaendrőd, Csárdaszállás, Murony elérése a vasúton közlekedők számára nem jelent gondot. A nagyvárosok közül Szolnok, illetve a főváros felé napi 15-15 vonatpár jár, ami mindkét irányban lehetővé teszi – többek mellett – a gazdasági kapcsolatok fenntartását. A vasúti szerelvények számottevő hányada tovább

közlekedik az országhatáron túlra is, így Arad, Marosvásárhely, Temesvár, vagy Bukarest elérése sem megoldhatatlan e közlekedési mód igénybevételével.

Mezőberény helyi tömegközlekedését 2001 végéig három, azóta azonban csak két viszonylatban közlekedő autóbusz jelenti. A viszonylatok számának csökkentése alig érintette a vonalak hosszát, ugyanakkor a szállított utasok száma, valamint az utaskilométer adatok 2003-tól a teljesítmények lassú, majd erőteljesebb mérséklődését mutatják. Előrelátható, hogy a gazdasági válsághelyzetben a szolgáltató VOLÁNBUSZ Zrt.-nek újabb csökkenő teljesítményekre kell felkészülnie.

Bár az ezer lakosra jutó személygépkocsi aránya jóval elmarad a 338 db-os országos átlagtól (Mezőberény: 273-306 db, 2017.), ez is azt jelenti, hogy a háztartások felében van saját tulajdonú gépjármű. Ez pedig a kedvező tömegközlekedési lehetőségek mellett a lakosság mobilitását számottevően segíti, legyen szó munkavállalásról, ügyintézésről vagy a szolgáltatások eléréséről.

A város középtávon javuló közlekedési helyzetéhez hozzájárult a 47. sz. főút Mezőberény–Békéscsaba–Orosháza szakaszának 2012-2013. között elvégzett rekonstrukciója. Csak remélni tudjuk, hogy a várost déli és nyugati irányból elkerülő útszakasz kiépítése is elkövetkezik egyszer. Jelenleg a tranzitforgalom a városközpontban kialakított körforgalmi és jelzőlámpával irányított kereszteződésen áramlik, rendkívül megterhelve a közigazgatási határon belüli úthálózatot, s komoly környezeti, baleseti, egészségügyi kockázatot hordoz.

Gazdaság

Helyi vállalkozások

2020-ban a 2019. évi bevételek alapján Mezőberényben közel 801 működő vállalkozást tartanak nyilván, ebből a legtöbb 294 társas vállalkozási formában, 268 egyéni vállalkozóként és 239 őstermelőként.

A mezőgazdaság helyi gazdaságban betöltött szerepét jól jelzi, hogy 239 őstermelő és 38 társas vállalkozás, illetve 30 egyéni vállalkozó tevékenykedett az ágazatban, ami az összes regisztrált vállalkozás 38,3%-a. A mezőgazdaságban tevékenykedő cégek, személyek magas száma részben Mezőberény mezővárosi múltjából, másodsorban a természeti adottságaiból fakad. A termőföld minősége, az öntözési lehetőségek, a szaktudás mind hozzájárulnak, hogy Mezőberény területén a mezőgazdasági tevékenység jól jövedelmező legyen és biztosítsa a személyek, családok, vállalkozások megélhetését. Egyik fontos - ha nem a legfontosabb - alappillére a város gazdasági stabilitásának, az ágazat által befizetett iparüzési adó, másodsorban az ebből élő családok vásárlóereje okán. Az ápoltság a „határ” és földutak karbantartásával hozzájárulnak a rendezett városképhez, a jó közérzethez, amivel vonzóvá teszik a települést mások számára is. A mezőgazdaság egyik kiugró lehetősége is lehet a városnak, az itt megtermelt alapanyagok feldolgozásával. Sok nagyvállalat biztosítja termelését az itt előállított termékkel, ám a nagy hozzáadott értéket képviselő tevékenység, mint: feldolgozás, csomagolás haszna nem itt csapódik le, ennek helyben tartása munkahelyteremtő hatású lehet. Amennyiben kedvező ökonómiai feltételeket biztosít a város és idecsalogatja a feldolgozókat, legyen az zöldség esetén konzervgyár, gabona esetén malom, úgy a megnövekedett iparüzési adó miatt további forrásokhoz jut, gazdasága még stabilabb és a bővített újratermelés segítő lesz.

1. táblázat A nyilvántartott vállalkozások száma társasági forma alapján

	Vállalkozások száma		
	2018. (2017. évi bevételek alapján)	2019. (2018. évi bevételek alapján)	2020. (2019. évi bevételek alapján) 2020.10.12.
Társas vállalkozások	310	315	294
Bt.	49	51	44
Kft.	221	225	212
Kkt.	2	1	0
Nyrt.	4	3	3
Zrt.	25	26	29
Szövetkezet	6	6	4
Ügyvédi Iroda	3	3	2
Egyéni vállalkozó	418	395	268
Östermelő	321	292	239
Összesen:	1049	1002	801

Forrás: Mezőberény Város Önkormányzata

A társas vállalkozások szerkezetét megvizsgálva láthatjuk, hogy a szolgáltató iparban tevékenykednek a legtöbben, majd második helyen az ipar szerepel. Mezőberény múltjában a betelepítések alkalmával „hozott” iparosok adják a történelmi tőkéjét az ipar részarányának magas százalékához. Az ipar, mint nagy termelési értéket előállító ágazat fontos a város gazdasági életében. A mezőgépgyártás és gépalkatrészgyártás mindig is jelen volt a városban működő ipar „repertoárjában”, a létesített ipari park(ok) és több ipari vállalkozás megjelenésével tovább erősíthető gazdasági súllyal bírhat a város életében.

A kereskedelem és vendéglátásban tevékenykedő társas vállalkozások stabilan hozzák gazdasági részarányukat. Az azonban örömteli, hogy a működő egyéni vállalkozások ezen területen egy kicsi bővülést mutatnak, ami kiugró pontja lehet az elkövetkezendő időszak gazdasági fejlődésének. A turizmus és vendéglátás fejlesztése fontos a város gazdaságának, amihez látványosságok, programok és kiszolgáló egységek, mint kereskedések, vendéglátóhelyek kellenek. A sok kisebb vállalkozás színesebb és szerteágazóbb tevékenységével is vonzó tud lenni a turisták számára, egyúttal akár plusz vonzerőként is megjelenhet.

2.a táblázat A nyilvántartott vállalkozások tevékenységük vagy ágazati kód szerinti megoszlása

Ágazat	Nyilvántartásban szereplő társas vállalkozás 2018. (2017. évi bevételek alapján) %	Nyilvántartásban szereplő társas vállalkozás 2019. (2018. évi bevételek alapján) %	Nyilvántartásban szereplő társas vállalkozás 2020. (2019. évi bevételek alapján) % 2020.10.12.
Kereskedelem és vendéglátás	24	25	23
Szolgáltatás	40	33	38
Ipar	23	25	26
Mezőgazdaság	13	17	13

2.b táblázat A nyilvántartott vállalkozások tevékenységük vagy ágazati kód szerinti megoszlása

Ágazat	Nyilvántartásban szereplő egyéni vállalkozók 2018. (2017. évi bevallások alapján) %	Nyilvántartásban szereplő egyéni vállalkozók 2019. (2018. évi bevallások alapján) %	Nyilvántartásban szereplő egyéni vállalkozók 2020. (2019. évi bevallások alapján) % 2020.10.12.
Kereskedelem és vendéglátás	29	21	34
Szolgáltatás	43	50	40
Ipar	17	9	15
Mezőgazdaság	11	20	11

Forrás: Mezőberény Város Önkormányzata

A bejegyzett társas vállalkozások cégközpontjai a belterület szinte minden pontján megtalálhatók, a település centrumában azonban más városokhoz hasonlóan Mezőberényben is nagyobb arányban vannak.

3. ábra Társas vállalkozások cégközpontjai, 2007.

Forrás: KSH, CÉG-KÖD-TÁR

3. táblázat Mezőberényben működő nagyobb vállalkozások alkalmazottainak száma alapján kialakított kategóriák:

	2015.	2017.	2019.
0 és ismeretlen fős regisztrált vállalkozások száma - GFO'14 (db)	343	150	180
1-9 fős regisztrált vállalkozások száma - GFO'14 (db)	1031	1248	1292
10-19 fős regisztrált vállalkozások száma - GFO'14 (db)	22	19	17
20-49 fős regisztrált vállalkozások száma - GFO'14 (db)	11	10	9
50-249 fős regisztrált vállalkozások száma - GFO'14 (db)	3	5	8

Forrás: KSH Éves településstatisztikai adatok

Mezőberényben a vállalkozások alkalmazottainak számában bekövetkezett változás azt mutatja, hogy az elmúlt 4 évben csökkentek a több főt foglalkoztató vállalkozások számai, ám akik megmaradtak, azok nagyobb létszámmal dolgoznak, egyfajta koncentrációnak vagyunk tanúi. Szerencsés módon a mezőberényi viszonylatban jelentős 50-249 fővel dolgozó vállalatok csoportjába tartozók a nyertesei a törtézésnek. A nagyobb vállalkozások, stabilabb munkaadói státuszt és vállalati kultúrát is hoznak magukkal, ami egy magasabb rendű, kifinomultabb vállalatirányítást és működést követel meg. Mezőberény fejlődéséhez nagy, stabil vállalkozások kellenek, akik a jelentős foglalkoztatásukkal megélhetést biztosítanak a városlakóknak és vásárlóerőt adnak. Vállalati kultúrájukkal a dolgozóknak kialakult környezetükkel szembeni igényesség kihatással van a kialakult városképre. Jobban odafigyelnek városunk fejlődésére, tisztaságára, hangulatára, és végül, de nem utolsó sorban biztonságára.

A működő társas vállalkozások számának alakulását mutatja az alábbi táblázat az egyes évjáratok tükrében. Lényeges változás nem tapasztalható 2015. és 2017. adataiban, ami szinkronban van napjainkkal. A működő társas vállalkozások a jelentősebb szektorok közötti megoszlása valamelyest eltér a regisztrált vállalkozások esetében megfigyeltektől, hiszen az agrárágazat aránya kicsit több, mint 7%. Ez jelzi a mezőgazdasági termelés szervezeti szétagoltságát, a kisméretű gazdálkodási egységek jelentős súlyát a településen. Az ipari ágazatokban a társas vállalkozások 38%-a, az építőipar területén további 10%-a tevékenykedik. Utóbbi szektor aktivitása 2020. évben jelentős javulást mutat a lakáspiac élénkülése, új lakások, házak, társasházak építése és a lakásfelújítási „kedv” növekedése okán. E szektor tevékenysége erősen függ az építőanyagok áfájának alakulásától, az 5% szinten felpörgeti az építőipart, de a 27% lassítólag hat rá.

4. táblázat A helyi társas vállalkozások ágazati megoszlása

	2015.	2017.
Működő társas vállalkozások száma a mezőgazdaság, erdőgazdálkodás, halászat nemzetgazdasági ágakban (TEÁOR \08: A gazdasági ág, vállalkozási demográfia szerint) - GFO\11, GFO\14	15	15
Működő társas vállalkozások száma a bányászat, kőfejtés, feldolgozóipar, villamos energia-, gáz-, gőzellátás, légkondicionálás, vízellátás, szennyvíz gyűjtése, kezelése, hulladékgazdálkodás, szennyeződésmentesítés nemzetgazdasági ágakban (TEÁOR \08: B+C+D+E gazdasági ág, vállalkozási demográfia szerint) - GFO\11, GFO\14	30	29
Működő társas vállalkozások száma a feldolgozóipar nemzetgazdasági ágban (TEÁOR \08: C gazdasági ág, vállalkozási demográfia szerint) - GFO\11, GFO\14	29	28
Működő társas vállalkozások száma a vízellátás, szennyvíz gyűjtése, kezelése, hulladékgazdálkodás, szennyeződésmentesítés nemzetgazdasági ágban (TEÁOR \08: E gazdasági ág, vállalkozási demográfia szerint) - GFO\11, GFO\14	1	1
Működő társas vállalkozások száma az építőipar nemzetgazdasági ágban (TEÁOR \08: F gazdasági ág, vállalkozási demográfia szerint) - GFO\11, GFO\14	18	15
Működő társas vállalkozások száma a kereskedelem, gépjárműjavítás nemzetgazdasági ágban (TEÁOR \08: G gazdasági ág, vállalkozási demográfia szerint) - GFO\11, GFO\14	41	33
Működő társas vállalkozások száma a szállítás, raktározás nemzetgazdasági ágban (TEÁOR \08: H gazdasági ág, vállalkozási demográfia szerint) - GFO\11, GFO\14	4	4
Működő társas vállalkozások száma a szálláshely-szolgáltatás, vendéglátás nemzetgazdasági ágban (TEÁOR \08: I gazdasági ág, vállalkozási demográfia szerint) - GFO\11, GFO\14	6	5
Működő társas vállalkozások száma az információ, kommunikáció nemzetgazdasági ágban (TEÁOR \08: J gazdasági ág, vállalkozási demográfia szerint) - GFO\11, GFO\14	5	3

Forrás: KSH, Éves településstatisztikai adatok

A szolgáltató ágazatokon belül a kereskedelem és javítás kifejezetten erős (22%), és a település méretéhez képest kedvező az üzleti szolgáltató tevékenységek elérhetősége. A kisebb jelentőségű szolgáltató tevékenységek közül az egészségügyi, a személyi szolgáltató tevékenységek palettája, kínálata is kifejezetten széles.

A lakosság jövedelmi viszonyai

A lakosság jövedelmi viszonyaiba enged betekintést a személyi jövedelemadó (szja) néhány alapmutatója. Az 1000 lakosra jutó adózók száma 2015., 2017., 2018-ra a városban érzékelhetően emelkedett, ezzel Mezőberény közelebb került az árnyalatnyival növekvő megyei városi átlaghoz. A 2015-ben kimutatott 455 ezrelékes szint nagyjából megfelel a megyei átlagnak, az egy adófizetőre jutó személyi jövedelemadó is ennek megfelelően megyei átlagot mutat csak az iparban (pl.: Békéscsaba, Orosháza) és a vendéglátásban (pl.: Gyula, Szarvas) erős települések járnak előttünk nyilván a jobb kereseti lehetőségek és magasabb munkabérek okán.

2017-ben, majd 2018-ban a személyi jövedelemadó alapot képező jövedelem alakulása elmaradt Békéscsaba Megyei Jogú Város és az előbb említett nagyobb városokéhoz képest, de a nagyobb mértékű családi adókedvezményekkel, melyek évről-évre nőttek, a családok megélhetése a szerényebb jövedelmek ellenére nem romlott, sőt növekedett, hiszen a bérek bár kisebb mértékben, de emelkedtek és a kedvezmények nőttek.

Mezőberény lakosainak nagy része mezőgazdasági tevékenységet folytat, amely tevékenységhez köthető kedvező adózási feltételek (östermelői adózás) tovább javítja a lakosság jövedelem viszonyait. Remélhetőleg a következő támogatási ciklusban megmarad a szektor kedvező adózása és a mezőberényi polgárok jobb, könnyebb és színvonalasabb életvitelt folytathatnak. Az így megerősödő vásárlóerőt a helyi kereskedelem és szolgáltató ipar épülésére és erősödésére tudja fordítani.

5.a táblázat A Békés megyei városok néhány fontosabb adózási mutatója (2017.)

Személyi jövedelemadó, 2017.				
Járás	Az ezer lakosra jutó adózók száma	Egy adózóra jutó		
		személyi jövedelemadó- alapot képező jövedelem	személyi jövedelemadó	családi kedvezmény
		ezer forint		
Békés				
Békéscsaba	504	2 410	346	291
Battonya	430	1 718	231	251
Békés	480	1 920	261	288
Csorvás	503	2 090	280	270
Dévaványa	533	1 804	238	281
Elek	469	1 589	206	249
Füzesgyarmat	561	1 936	258	267
Gyomaendrőd	484	1 874	250	266
Gyula	489	2 362	340	288
Kondoros	550	1 829	258	232
Körösladány	518	1 962	257	336
Medgyesegyháza	466	1 716	235	239
Mezőberény	495	1 915	278	307
Mezőhegyes	516	2 227	392	258
Mezőkovácsháza	532	2 029	287	231
Orosháza	491	2 284	325	272
Sarkad	465	1 706	218	271
Szarvas	517	2 105	293	273
Szeghalom	547	2 013	290	286
Tótkomlós	497	1 960	262	282
Újkígyós	486	1 998	279	255
Vésztő	510	1 825	237	292
Városok összesen	499	2 117	298	279

Forrás: Területi statisztikai évkönyv, 2017.

5.b táblázat A Békés megyei városok néhány fontosabb adózási mutatója (2018.)

Személyi jövedelemadó, 2018.				
Járás	Az ezer lakosra jutó adózók száma	Egy adózóra jutó		
		személyi jövedelemadó-alapot képező jövedelem	személyi jövedelemadó	családi kedvezmény
		ezer forint		
Békés				
Békéscsaba	512	2 698	389	316
Battonya	431	1 937	263	274
Békés	483	2 133	296	314
Csorvás	518	2 283	312	285
Dévaványa	537	2 044	279	295
Elek	470	1 803	232	274
Füzesgyarmat	564	2 135	286	285
Gyomaendrőd	491	2 092	286	291
Gyula	495	2 663	413	315
Kondoros	564	2 113	295	258
Körösladány	527	2 197	289	350
Medgyesegyháza	484	1 847	250	256
Mezőberény	501	2 177	299	333
Mezőhegyes	512	2 495	347	280
Mezőkovácsháza	541	2 266	318	246
Orosháza	496	2 551	369	293
Sarkad	471	1 941	251	284
Szarvas	522	2 353	343	292
Szeghalom	544	2 244	337	316
Tótkomlós	503	2 152	295	303
Újkígyós	501	2 179	306	285
Vésztő	527	2 058	273	320
Városok összesen	506	2 371	338	302

Forrás: Területi statisztikai évkönyv, 2018.

Kereskedelem, vendéglátás, idegenforgalom

A város kereskedelmi egységeinek 10.000 lakosra jutó száma alapján a kereskedelmi hálózat nem kifejezetten sűrű, alig kétharmada a megye városi átlagának. A bolthálózat strukturális jellemzői valamelyest kedvezőbbek, a festék, vegyi áru, barkács és építési anyagok szegmens, valamint a járműüzlet és üzemanyag-telepek száma magas, igaz, a kifejezetten ruházatra szakosodott boltok aránya a teljes hálózaton belül alacsony. Nem tekinthető hátránynak, hogy az élelmiszerboltok és áruházak száma nem magas, hiszen meglehetősen sok a nem szakboltok száma. Mezőberényt a külföldi és a hazai tulajdonú kiskereskedelmi láncok is „felfedezték”, többek mellett a Tesco, Spar, Pepco, Drogerie Markt, Penny Market, illetve a CBA, COOP és a REAL is egységeket nyitott, üzemeltet a városban. A település centruma mellett a Békési út tekinthető kiskereskedelmi tengelynek, ahol nagyobb alapterületű egységek is megnyíltak az utóbbi években. A nagyobb egységek ugyanakkor a kisboltok számát is csökkentették, (főleg a városi széleken), hiszen a város fizetőképes keresletének bővülése nem állt arányban a kiskereskedelmi eladótér, vagy éppen a választék bővülésével.

6. táblázat Nyilvántartott nagykereskedelmi raktárak és kiskereskedelmi egységek száma 2015., 2017., 2019.

	Nagykereskedelmi raktár/10.000 lakos	Kiskereskedelmi üzlet, üzemanyagtöltő állomás és gépjárművek üzlete/10.000 lakos
2015. december	7	108
2017. december	12	106
2019. december	13	96

Forrás: KSH, Belkereskedelmi egységek

A vendéglátóhelyek száma az évek múlásával jelentősen nem változott, ami a lakosság fizetőképességének és szokásainak változatlanlanságát mutatja.

7. táblázat Vendéglátó helyek száma, 2015., 2017., 2019.

	Kereskedelmi vendéglátóhelyek száma/10.000 lakos
2015. december	32
2017. december	34
2019. december	33

Forrás: KSH, Vendéglátó helyek száma

Mezőberény mérsékelt idegenforgalmi jelentőségét jelzi, hogy a megye városai közti összevetésben is alacsony a 10.000 lakosra jutó vendéglátóhelyek száma. A vendéglátóhelyek belső megoszlása nagyjából megfelel a megye városi átlagának, az egységek valamivel több, mint fele sorolható a magasabb színvonalú szolgáltatást nyújtó éttermek, cukrászdák közé.

Mezőberény idegenforgalmi statisztikái alátámasztják a fenti következtetést. A szállásférőhelyek száma a 2015. év óta lényegében nem változott, ezek is a kereskedelmi szállásokon koncentrálódnak. Magán-szállásadással a városban egyetlen család sem foglalkozik, vélhetően a lehetséges csekély jövedelmezőséget felmérve. Megjelent ugyanakkor a nem üzleti célú közösségi szabadidős szálláshely lehetősége is, gyermek-és ifjúsági tábor.

8. táblázat A turisztikai kapacitás és férőhelyek alakulása Mezőberényben

Időszak	Működő kereskedelmi szálláshely egységek száma (db)	Kiadható szobák száma (db)	Kiadható férőhelyek száma (db)
2015. év	3	30	97
2017. év	3	30	97
2019. év	4	37	111

Forrás: KSH, Kereskedelmi szálláshelyek kapacitásának alakulása

A vendégek száma az utóbbi pár esztendőben javulást mutat. A következő táblázatból látható, hogy a megye többi településéhez hasonlóan Mezőberényben is növekszik a vendégek száma. Ha a növekedés %-os mértékét nézzük, akkor településünk a második legnagyobb növekedést könyvelheti el magának ezen időszakban. Kétségtől a város vezetése és a lakossága is

kihasználja a testvérvárosi kapcsolatait, a város sporteseményeit, fesztiváljait és rendezvényeit a vendégek idecsalogatására. A vendégszám növekedésében továbbá jelentős része volt/van a Piknik Park Szabadidő Központ adta csoportos pihenés lehetőségének.

Mind a Tisza–Körös mente üdülőkörzeten, mind a megye városainak rangsorában Mezőberény turisztikai aktivitást tekintve a lemaradók kategóriájában foglal helyet. A szektor teljesítményének javulása azonban komoly előzetes fejlesztéseket igényel mind a szálláshelykapacitások, mind pedig a kínálat és a háttér szolgáltatások, programok fejlesztése terén. Komoly potenciált jelent, hogy a középiskolás korosztály a kéttannyelvű gimnáziumban magas szintű német-, angol- és olasznyelvtudásra tehet szert, ami fontos előfeltétele a turizmus fejlődésének. Emelné a város idegenforgalmi kedveltségét, ha a középiskolai kollégium esedékes felújítása során igényesebb (magasabb komfortfokozatú), főként nyári szálláslehetőség is teremtené az épületegyüttesben. Megfontolandó, hogy a Kálmán Fürdő fejlesztéséhez is valamilyen szállodai (kemping) beruházás is kapcsolódjon. Ez utóbbi természetesen a fürdő közelében valósulhatna meg magánbefektetők bevonásával. Előnyt jelent és egyben lehetőséget is tartogat a Kettős-Körös közelsége. Kikötő létesítésével, a vízi turizmussal, a túrázás szerelmeseinek túraútvonalak kijelölésével, a horgászoknak horgászversenyek szervezésével növelni lehetne Mezőberény vonzerejét, az idelátogató turisták számát.

9. táblázat A vendégek száma a kereskedelmi szálláshelyeken, településenként, 2015., 2017., 2019.

Terület	2015. év	Időszak 2017. év	2019. év
Békés megye	230 382	259 985	289 244
Békés	3 437	1 923	3 974
Mezőberény	2 998	3 082	4 432
Békéscsaba	23 516	25 434	25 357
Gyula	102 513	118 145	136 519
Mezőhegyes	1 940	2094	2 766
Mezőkovácsháza	1 235	542	834
Orosháza	24 805	32 869	34 476
Tótkomlós	623	841	653
Sarkad	278	303	684
Szarvas	42 927	46 328	52 441
Füzesgyarmat	12 122	14 392	14 076
Szeghalom	1 616	1 858	289
Vésztő	405	355	

Forrás: KSH, Kereskedelmi szálláshelyek vendégforgalma

Idegenforgalom – turizmus

A turizmus Mezőberény város életében kiemelten fejlesztendő terület. Az önkormányzat az elmúlt években többféle tartalmú információs füzetet, szórólapot, színes prospektust, kisebb térképet és fotóalbumot is kiadott. Emellett információs táblák, várostérképek kihelyezésével a legforgalmasabb pontokon nyújt eligazodást a város látnivalóiról és értékeiről. A város határában üdvözlőtábla fogadja a vendégeket és tájékoztatást nyújt a település testvérvárosainak nevééről.

Intézményi szinten nincs alkalmazva szakember erre a területre. Az önkormányzat az utóbbi időben az értéktár kapcsán számos településen mutatta be Mezőberényt. A város imázsát erősítette a kétszer elnyert Családbarát Önkormányzat díj, a Településbarát Önkormányzat díj, a Befektetőbarát Település cím, Kerékpárosbarát Település cím. A legtovábbtiszteletesebb városok között szerepelt Mezőberény a Budapesti Korruptiókutató Központ (CRCB) magyar önkormányzatok törvénytisztelődét és átláthatóságát kutató felmérése alapján. Ezt a közelmúltban újra megerősítette egy újabb hasonló felmérés.

A város újratelepítése óta eltelt közel 300 év alatt a háromnemzetiségű kisváros (német, szlovák, magyar) lakói számos értéket hoztak létre és kínálnak a látogatók számára.

A város idegenforgalma elsősorban a programokra épül, a civil szervezetek kapcsolatai, a nemzetiségi szervezetek eseményei jelentenek vonzerőt.

Az ide látogatók betekintést kaphatnak a város gazdag kultúrájába, megtapasztalhatják a település civil életének sokszínűségét. Az itt élő nemzetiségek hagyományörző programjai jó kapcsolódást, szórakozást nyújthatnak az érdeklődők számára, meghatározóak és példaértékűek a térségben. A település számos turisztikai attrakció forrása a mindennapokban is, melyet kiegészítenek a civil szervezetek és vállalkozások által rendezett programok, rendezvények. Évente visszatérő rendezvények: Civil majális (családi főzőparti, kistérségi bor-, kolbász-, pogácsa-, lekvár- és savanyúság verseny), Múzeumok Éjszakája, Berényi Napok rendezvénysorozat, Hosszú-tavi sárkányhajó verseny, Töltött Káposzta Fesztivál, Streetfighter Nap, Márton-napi lampionos felvonulás, Adventi gyertyagyújtás.

A város és környezete az ismert fejlesztési szándékokon túl jelentős, még kihasználatlan potenciált rejt számos területen, amely térségi összefogással, a tudatos fejlesztési tevékenység folytatásával, helyi adottságokra és reális igényekre építve lépésről lépésre megvalósítható.

A továbbfejlődés bázisát az aktív turizmus (kerékpár, vízi, lovas, vadász, horgász), illetve a kulturális, gasztronómiai és rendezvény turizmus erősítése jelentheti, ezzel magas színvonalú komplex kínálatot nyújtva az ideérkezők számára. Mindezt a lehetőséget kihasználva a testvérvárosok lakói felé is.

Fejlesztési irányok lehetnek:

- Kálmán Fürdő gyógyvizére épülő, téliesítést biztosító infrastruktúra kiépítése,
- Lovas turizmus a zöld területeken,
- „Zöld folyosó” Mezőberénytől Békéscsabáig,
- Postakocsi járat kiépítése
- Vadászati lehetőségek elősegítése a külterületen zöldítéssel
- Kikötő megépítése, vízi- és horgászturizmus fellendítése
- A Petőfi-Orlai „kultusz” erőteljesebb építése, kihasználása
- Kerékpáros turizmus feltételeinek kialakítása, Bélmegyer, Vésztő irányába is
- Gasztrokultúra rendszeresebb bemutatása turisztikai attrakcióként
- Túraútvonalaink népszerűsítése
- Vizes élőhelyek program
- Ligeti attrakciók

A város info-kommunikációs helyzete

A város távközlési ellátottsága az ezredfordulót követő 20 évben jelentősen megváltozott: a vezetékes fővonalak száma folyamatosan csökken, míg a mobiltelefon hálózatok egyre szélesebb lefedettséget adnak.

A kábeltelevíziós rendszer a 2000. évvel kezdődő évtized közepére széles körben kiépült a városban. A rendszerre rákötött lakások száma már 2005-ben is közelítette a 2700-at, ami a teljes lakásállomány 59%-át tette ki. Ez az arány lényegesen 2006–2007. év folyamán sem változott (57,5%), mellyel Mezőberény a megyei és országos lefedettségénél lényegesen sűrűbb hálózattal rendelkezik. A hálózat alkalmas a kétirányú adatforgalomra, ami jelentős teret ad a szélessávú adatkommunikáció fejlődésének.

Az elmúlt 10 évben a mobiltelefonok és okostelefonok egyre gyorsabb fejlődésével az analóg távbeszélő fővonalak száma jelentősen lecsökkent, ezt fokozta továbbá, hogy a városban mindhárom mobilszolgáltató adótornya megtalálható, így a 20-as, 30-as és 70-es számok is elérhetőek.

A szélessávú internet elterjedésével (az egyre versenyképesebb árak és egyre jobb műszaki kiépítettség miatt) az IP telefónia is elérhetővé vált városunkban, azonban ennek használata nagyon csekély a lakosság körében, főképp vállalkozásoknál fordul elő, de ott sem jelentős mértékben.

Az IP telefónia mellett a szélessávú internet hozzáférés a televíziós szokásokat is átalakította. A 2000-es években kiépített kábeltelevíziós elérhetőség mellett megjelentek az IPTV szolgáltatások is, melyek először analóg ISDN vonalon, majd KOAX kábelen és optikai hálózaton is elérhetővé váltak.

A 2010-es évektől folyamatosan jelentek meg ezen újabb műszaki megoldások a digitális televíziózásban. Jelenleg az Invitel mellett a Telekom, a KalászNet, a UPC és a DIGI szolgáltatásai is használhatóak, elérhetőek. Némileg háttérbe szorulva, de a műholdas szolgáltatások is igénybe vehetőek.

10. táblázat A távközlési ellátottság változásait a 2008-as évtől az alábbi táblában lehet nyomon követni:

Év	Analóg Fővonalak száma:	ISDN vonalak száma:	Kábeltelevízió előfizetők száma:	Internet előfizetések kábeltelevíziós hálózaton	Internet előfizetések optikai szálon
2008. év	1959	116	2670		
2009. év	2008		2633		
2010. év	1900		2357		
2011. év	1595	98	2378		
2012. év	1178	118			
2013. év	893	114		1808	
2014. év	1464	60		1562	
2015. év				1592	
2016. év				1668	93
2017. év				1881	112
2018. év				2082	117
2019. év				2303	113

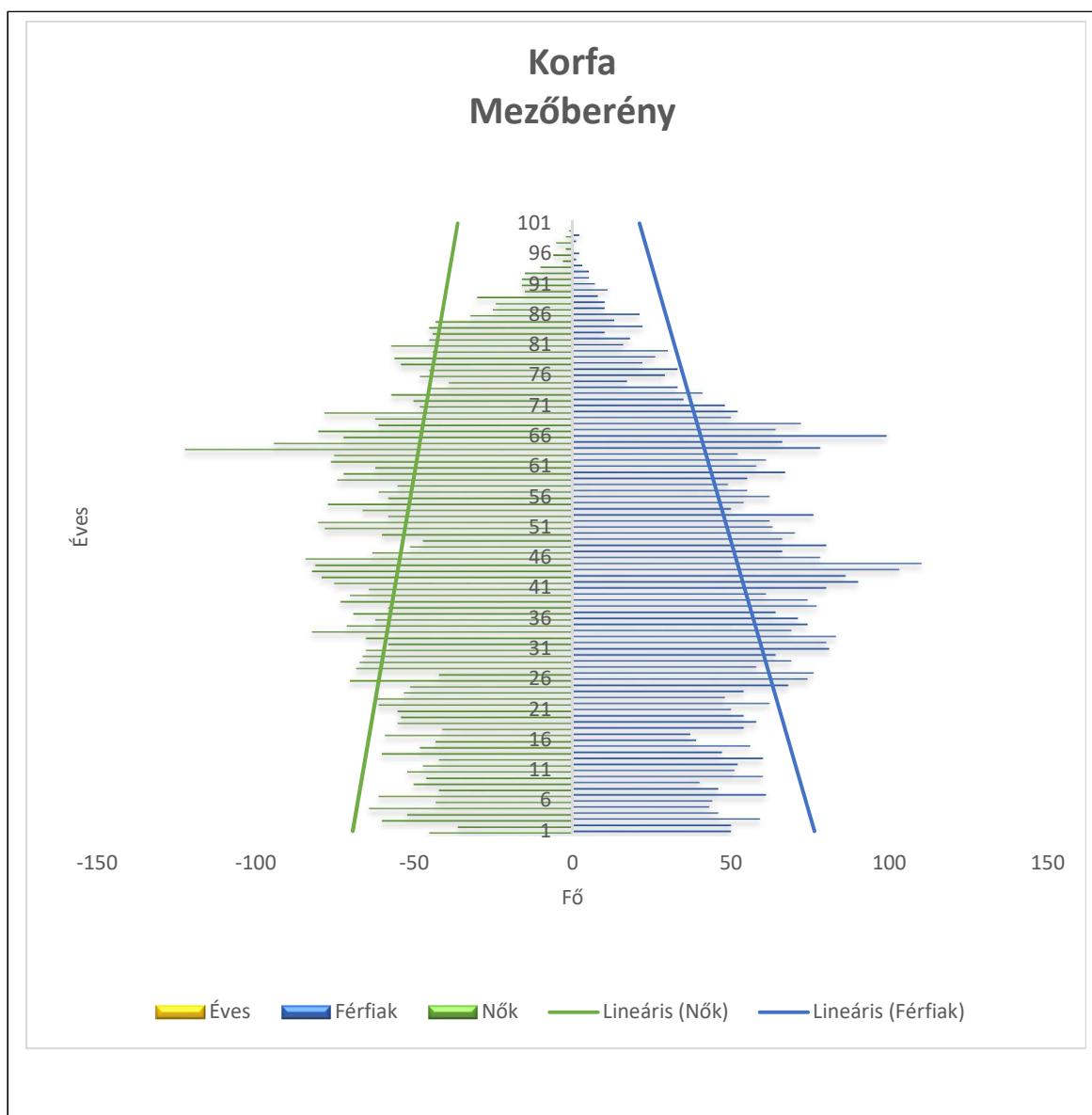
Forrás: KSH adatbázisból saját szerkesztés

Társadalom

Demográfiai jellemzők

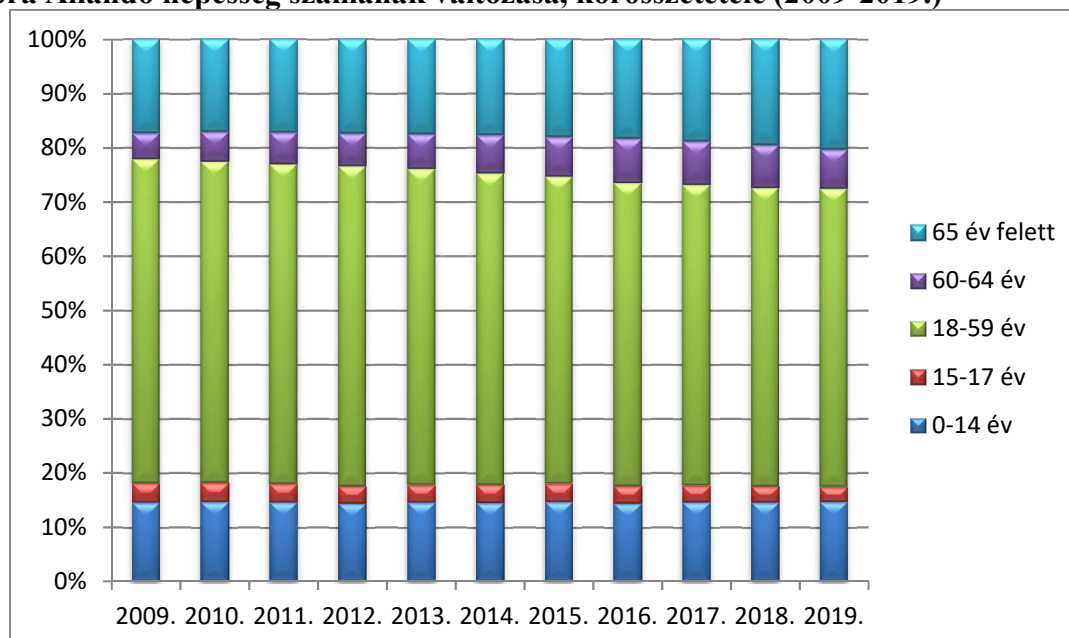
A település népességszáma az újratelepítéstől 1941-ig folyamatosan emelkedett, amikor is elérte a 14.500 főt. Ebből a város mai területén 14.029-en éltek. (Mint ismeretes az 1952-ben alapított Csárdaszállás község nyugati fele is a berényi határhoz tartozott.) 1949-re mintegy ezer fővel 13.059-re csökkent a település lélekszáma, amit főként a lakosságcsere és a németek egy részének menekülése, kitelepítése okozott, de a háborús veszteségek (málenkij robot, hadifogság) is apasztotta a berényieket. Lényegében 1940-től láthatjuk a lakónépesség éves százalékos változásának negatív irányba való elmozdulását. Mezőberény lakosságszámának vizsgálatakor szembetűnik a népességszám további folyamatos és egyenletes csökkenése. Például 1970 és 2020 között 12.891 főről 10.254 főre, összesen 2.637 fővel csökkent. Amennyiben csak az elmúlt tíz év adatait figyeljük, akkor a vizsgált időszakban 2009. év állandó lakosságszámához viszonyítva a fogyatkozás 10 év alatt, 685 fővel 6 %-os. Ez a megyében hosszú ideig a legkedvezőbb arányszámot jelentette; napjainkban is a második helyen állunk ennek a mutatószámnak a tekintetében.

4. ábra Lakónyilvántartás Mezőberény 2020. saját szerkesztés

Mezőberény korfáját tanulmányozva megállapítható, hogy öregedő képet mutat a település lakosságának korszerinti összetétele. Különösen jól mutatja a tendenciát a 0 – 17 éves korosztály létszámának alakulása. Míg a középkorú férfi lakosság létszáma meghaladja a nők létszámát, addig a 70 év fölöttiek között már a női lakosok kerülnek többségbe. A korfa mutatóit jól kiegészíti az alábbi táblázat.

5. ábra Állandó népesség számának változása, korösszetétele (2009-2019.)

Forrás: TeIR/KSH-TSTAR adatok alapján saját szerkesztés

A gyermek- és fiatalok lakosság egyre szűkülő arányt képez a lakosság összetételében, 2009. és 2019. között 18%-ról 17%-ra csökkent a 0-17 éves korosztály részaránya. Az idős, legalább 65 éves korosztályhoz tartozók létszáma emelkedő tendenciát mutatva ugyanebben az időszakban 17%-ról 20%-ra változott. Ezek a számok az előregedő társadalmat jellemzik, amely azonban nemcsak helyi, hanem országos és európai uniós tendencia is.

11. táblázat A népesség korösszetételének változása (2009-2019.)

Év	Népesség száma (fő)	0-17 év	18-64 év	65 évtől
2009.	10.939	18,2%	64,5 %	17,3 %
2010.	10.911	18,2 %	64,7 %	17,1 %
2011.	10.817	18,0 %	64,7 %	17,2 %
2012.	10.756	17,6 %	65,1 %	17,4 %
2013.	10.751	17,8 %	64,7 %	17,5 %
2014.	10.647	17,9 %	64,5 %	17,7 %
2015.	10.541	18,1 %	64,0 %	18,0 %
2016.	10.424	17,6 %	64,0 %	18,3 %
2017.	10.354	17,7 %	63,5 %	18,8 %
2018.	10.280	17,6 %	62,9 %	19,5 %
2019.	10.254	17,4 %	62,3 %	20,3 %

Forrás: TeIR/KSH-TSTAR adatok alapján saját szerkesztés

Az élveszületések számában ingadozások mutatkoznak. A 2013. év kiemelkedő jelentőségű volt e tekintetben, hiszen 122 gyermek látta meg a napvilágot. Az ezt követő évben mélypontra zuhant az értéke a 76 élveszületési számmal, de 2011-ben és 2012-ben sem érte el a többi évre jellemzően 100 feletti lélekszámot.

12. táblázat Élveszületések száma (2009-2019.)

Év	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.
Fő	102	103	88	82	122	76	95	80	101	73	85

Forrás: Védőnői Szolgálat, Mezőberény

A halálozások száma a vizsgált időszak mindegyikében jóval meghaladta a születések számát. Az élve születések és a halálozások különbözete a 2014. évben kiugróan magas volt, a 172 fő elhunytal szemben mindössze 76 fő született.

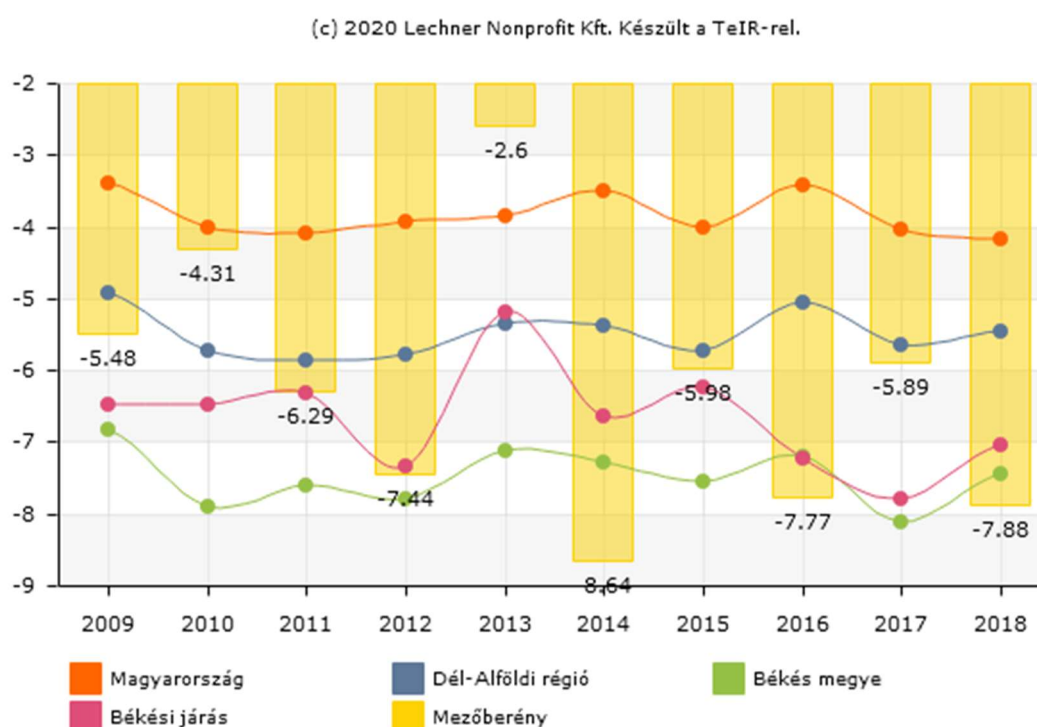
A természetes fogyás 2013-ban ezer lakosra vetítve -2,6% volt, ami a kimagasló születésszámnak köszönhetően ebben az évben jóval kedvezőbben alakult mind a járási (-5,2%), mind a megyei (-7,1%) értékeknél, de kisebb mértékű volt a Dél-Alföldön (-5,3%) és az országban mértéknél is (-3,8%).

Az alábbi diagramok jól szemléltetik, hogy Mezőberény népességének csökkenésében döntően a természetes fogyás játszik szerepet.

Az élve születések és a halálozások különbözete ezer lakosra vetítve Mezőberényben és a környező településeken 2018. évben.

6. ábra Természetes szaporodás, fogyás (ezrelék)

Az élveszületések és a halálozások különbözete ezer lakosra vetítve.

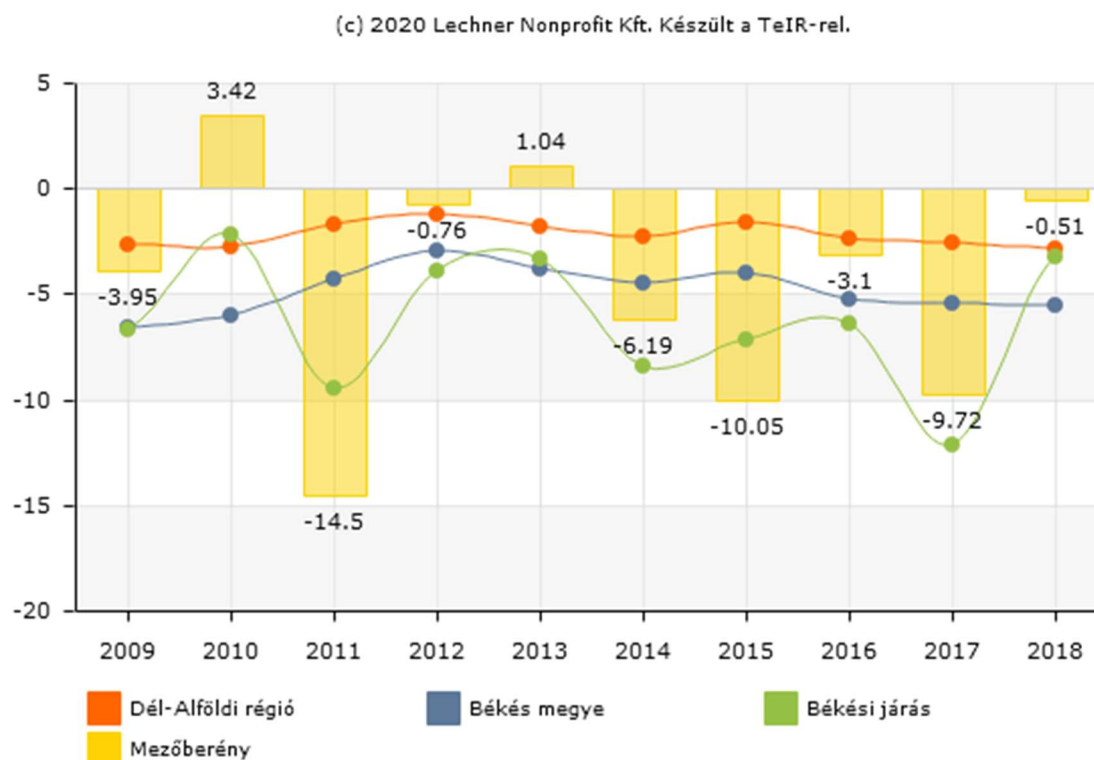

Vándorlási egyenleg (ezrelék)

Vándorlási különbözet az adott közigazgatási egységbe állandó vagy ideiglenes jelleggel bejelentkezők és az onnan másik közigazgatási egységbe állandó vagy ideiglenes jelleggel bejelentkezők számának különbözete ezer lakosra vetítve.

A vándorlási különbözet értékeinek vizsgálatánál elmondhatjuk, hogy mindössze három kiugró értéket figyelhetünk meg, 2011-ben, 2015-ben és 2017-ben. 2010-ben és 2013-ban pozitív értékeket láthatunk, ami egyedülálló a vizsgált térségben, illetve 2018. évben is minimális mértékű az elvándorlás.

7. ábra Vándorlási különbözet

Vándorlási különbözet az adott közigazgatási egységbe állandó vagy ideiglenes jelleggel bejelentkezők és az onnan másik közigazgatási egységbe állandó vagy ideiglenes jelleggel bejelentkezők számának különbözete ezer lakosra vetítve Mezőberényben és a környező településeken 2018. évben.

Összefoglalva: A gyermek- fiatal korosztály arányának csökkenése, a 65 éven felüli korcsoport növekedése egy folyamatosan idősödő mezőberényi társadalom képét vetíti előre. Az Európai Unió országaira jellemző kettős öregedés folyamata Mezőberény helyi társadalmára is jellemző a fenti adatok értelmében.

A lakónépesség számának csökkenése mellett párhuzamosan csökken a fiatalok aránya, s emelkedő tendenciát mutat a lakosságon belül a 65 év feletti korosztály részaránya. Hatalmas gondot jelent a város életében az elvándorlás mértékének növekedése is.

A helyi foglalkoztatási szerkezet

A foglalkoztatási arány növelésének a helyi politika legfontosabb társadalmi és gazdasági céljai közé kell tartoznia, annak érdekében, hogy a potenciális munkaerőforrásból minél több hasznosuljon, a helyi társadalom eltartó-képessége, megtartó ereje növekedhessen.

Amennyiben a rendszerváltozást és ezzel az 1990-es évet tekintjük alapnak, megfigyelhető, hogy bár a népesség száma Mezőberényben a rendszerváltás óta csak mérsékelte, ugyanakkor folyamatos csökkenést mutat, a foglalkoztatottak száma mind 2001-re, mind pedig 2011-re több, mint 1.000 fővel mérséklődött.

A visszaesés egyaránt érintette a férfi (-750 fő/2001., -631 fő/2011.) és a női (-500 fő/2001., -400 fő/2011.) munkavállalókat is. A munkaerőpiacról eltűnt népesség nagyobb része, közel 1.000 fő, 2001. évben nem a munkanélküliek táborát gyarapította, hanem nyugdíjba vonult (kényszerült), inaktívvá vált, vagy a hosszabb tanulási idő révén a még iskolába járók számát emelte; ezzel szemben 2011. évben már a népesség fogyása mellett a munkanélküliek számának növekedését is megfigyelhetjük és 2001-hez viszonyítva mind az inaktív, mind pedig az eltartottak számának csökkenése mutatkozik.

Összességében az eltartott népesség száma fokozatosan csökken, 2001-ben mintegy 300 fővel, majd 2011-ben további 360 fővel, ami zömmel a csökkenő gyermeklétszámra vezethető vissza. Az inaktívak számának gyarapodása 2001-ben még jócskán meghaladta az 1.000 főt, s ez mind a férfiak (+460 fő), mind pedig a nők (+625 fő) esetében a rendszerváltás utáni transzformációs válságra adott egyéni, háztartási stratégiai válasznak tekinthető. 2011-re ez az adat ismét mérséklődött, de az 1990. évi szintet még nem sikerült elérnie.

13. táblázat A mezőberényi népesség gazdasági aktivitása 1990–2001–2011.

Év	Össz.	1990. Férfi	Nő	Össz.	2001. Férfi	Nő	Össz.	2011. Férfi	Nő
Foglalkoztatott	4.658	2.658	2.000	3.410	1.906	1.504	3.628	2.027	1.601
Munkanélküli	151	101	50	437	237	200	650	343	307
Inaktív	3.204	1.229	1.975	4.279	1.680	2.599	3.459	1.229	2.230
Eltartott	3.579	1.606	1.973	3.263	1.557	1.706	2.897	1.399	1.498
Összesen	11.592	5.594	5.998	11.389	5.380	6.009	10.634	4.998	5.636

Forrás: KSH, Népszámlálás, 2001., 2011.

A foglalkoztatottság kérdései, munkanélküliség

A munkanélküliség a szegénység és a társadalomból való kirekesztődés legjelentősebb kockázati tényezőjének számít, ezért fontos, hogy minél több ember tudjon belépni a nyílt vagy támogatott munkaerő-piacra.

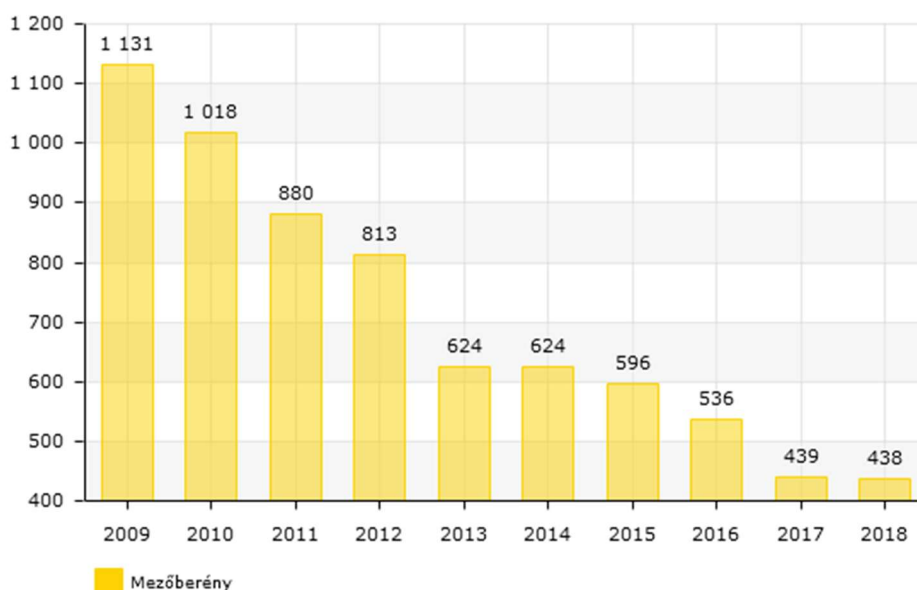
Mezőberény esetében a 2009-2018-as időintervallumot vizsgálva a regisztrált munkanélküliek száma fokozatosan és jelentősen csökkent.

8. ábra Regisztrált munkanélküliek száma (fő)

Regisztrált munkanélküli az a személy, aki a munkaviszony létesítéséhez szükséges feltételekkel rendelkezik, és oktatási intézmény nappali tagozatán nem folytat tanulmányokat, és öregségi nyugdíjra nem jogosult, valamint rehabilitációs járadékban nem részesül, és az alkalmi foglalkoztatásnak minősülő munkaviszony kivételével munkaviszonyban nem áll és

egyéb kereső tevékenységet sem folytat, és elhelyezkedése érdekében az illetékes kirendeltséggel együttműködik, és akit az illetékes kirendeltség álláskeresőként nyilvántart.

(c) 2020 Lechner Nonprofit Kft. Készült a TeIR-rel.

A fenti ábra még nem mutatja, de rendelkezünk adatokkal az utóbbi két évben is (az alábbiakban külön táblázatban bemutatva), melyben sajnos látszik, hogy a folyamatos csökkenő tendenciát a 2020-ban megjelent új koronavírus okozta veszélyhelyzet gazdasági hatása jelentősen megtörte.

Míg 2020 januárjában még 441 nyilvántartott álláskeresőről láthatunk adatot, addig 2020 júniusában már 564 főre emelkedett a vizsgált létszám. Jelenleg még nem rendelkezünk, és nem is rendelkezhetünk információval a várható gazdasági folyamatokról, illetve azok hatásáról, de jelentősége miatt mindenképpen célszerű az aktuális helyzet kiemelése.

14. táblázat Nyilvántartott álláskeresők száma Mezőberényben 2019-2020.

Mezőberény	Nyilvántartott össz. fő	Foly.nyilv. hossz>365 nap	Járadék típ.ell. fő	Segély típ. ell. fő	FHT, RSZS fő	Munkav. korú népes. fő*	Relatív mutató ** %	Arányszám ***
2019.01.	476	118	73	47	130	6.888	6,91	1,82
2020.01.	441	126	83	49	120	6.376	6,92	1,79
2020.06.	564	134	113	64	137	6.376	8,85	1,52
2020.07.	552	139	80	70	137	6.376	8,66	1,53

* Munkavállaló korú népesség fő – a KSH népszámlálási, ill. népesség nyilvántartási adatai az előző év január 1-i állapot szerint (15-64 éves férfiak és nők száma)

** Relatív mutató – a nyilvántartott álláskeresők a munkavállalási korú népesség %-ában

*** Arányszám – a relatív mutatónak az országos relatív mutatóhoz viszonyított aránya

Forrás: KSH Idősoros mutató a nyilvántartott álláskeresők számáról a tartózkodási helyük szerint, településenként

Nemzetiségi és felekezeti viszonyok

Újratelepítése óta Mezőberényt több nemzetiségű és felekezetű településként tartják számon. A XIX. század elején a magyarok aránya alig volt több mint 20%, míg a németeké megközelítette a 30, a szlovákoké pedig meghaladta a 45%-ot. A természetes asszimiláció és főként a XX. századi migrációk (a németek kitelepítése és elmenekülése, valamint a magyar–csehszlovák lakosságcsere) és más történelmi traumák azt eredményezték, hogy a XXI. század elejére legalábbis a statisztikai kimutatás szerinti nemzetiségi népesség igen jelentős mértékben visszaessen. Ennek ellenére magyarként is szívesen vállalják nemzetiségi gyökereiket a berényiek, amit megerősíteni látszik a 2011. évi népszámlálás során immár emelkedett nemzetiségi létszámok.

Az elmúlt önkormányzati választásokon szép számmal szavaztak a mezőberényiek is a kisebbségi/nemzetiségi listákra, aminek eredményként 1994 óta folyamatos a német, a szlovák és – esetükben kisebb szünettel - a cigány kisebbségi/nemzetiségi önkormányzatok léte, kulturális hagyományápoló tevékenysége. Sőt nemzetiségi hagyományápoló és érdekvédelmi egyesületek (Német Hagyományápoló Egyesület, Mezőberényi Szlovákok Szervezete) is alakultak a városban.

15. táblázat Nemzetiséghez tartozók száma Mezőberényben a 2001. és a 2011. évi népszámlálás alapján

Megnevezés	2001.	2011.
Állandó népesség száma	11.389 fő	10.871 fő
Magyar lakosság száma	10.920 fő	8.885 fő
A magyar lakosság teljes népességszámhoz viszonyított aránya	96%	81%
Cigány	414 fő	576 fő
A cigány nemzetiségű lakosság teljes népességszámhoz viszonyított aránya	4%	5%
Német	227 fő	370 fő
A német nemzetiségű lakosság teljes népességszámhoz viszonyított aránya	2%	3%
Szlovák	285 fő	347 fő
A szlovák nemzetiségű lakosság teljes népességszámhoz viszonyított aránya	3%	3%
Egyéb	22 fő	81 fő
Az egyéb nemzetiséghez tartozó lakosság teljes népességszámhoz viszonyított aránya	0,2%	0,7%

Forrás: Népszámlálás, 2001., 2011.

A modernizáció és főként 1945-öt követően a szocialista időszak évtizedei nem kedveztek a vallási közösségeknek. Így a 2001. évi összeírás szerint a berényieknek mindössze alig 60%-a vállalta felekezeti kötődését. Közülük legtöbbször a reformátusok voltak, majd az evangélikusok és a katolikusok következtek. Ez a sorrend új jelenség a város újkori történetében, hiszen a II. világháború alatti években az evangélikusok a népesség közel kétharmadát jelentették, míg a reformátusok aránya nem érte el a 30%-ot.

Az evangélikusok lélekszámának ilyen nagyarányú csökkenése két okkal magyarázható. Az egyik a már említett II. világháború utáni önkéntes és kényszerűségből történő migráció, a másik pedig, hogy a felekezet tagjai nagyobb arányban hagyták el, vagy nem vállalták fel vallási hovatartozásukat, mint a reformátusok vagy a katolikusok.

16. táblázat Mezőberény népességének felekezeti összetétele a 2001. és a 2011. évi népszámlálás alapján

Felekezet	2001.	2011.
Római katolikus	1.368 fő	908 fő
A római katolikus lakosság teljes népességszámhoz viszonyított aránya	12%	8%
Református	2.943 fő	1.740 fő
A református lakosság teljes népességszámhoz viszonyított aránya	26%	16%
Evangélikus	2.212 fő	1.333 fő
Az evangélikus lakosság teljes népességszámhoz viszonyított aránya	19%	12%
Egyéb felekezethez tartozó	124 fő	186 fő
Az egyéb felekezethez tartozó lakosság teljes népességszámhoz viszonyított aránya	1%	2%
Felekezethez tartozó összesen	6.647 fő	4.167 fő
A felekezethez tartozó lakosság teljes népességszámhoz viszonyított aránya	58%	39%
Nem tartozik felekezethez	3.614 fő	3.812 fő
A felekezethez nem tartozó lakosság teljes népességszámhoz viszonyított aránya	32%	35%
Nem válaszolt erre a kérdésre, ismeretlen	1.128 fő	2.838 fő
A nem válaszoló lakosság teljes népességszámhoz viszonyított aránya	10%	26%
Összesen (teljes népesség száma)	11.389 fő	10.817 fő

Forrás: Népszámlálás, 2001., 2011.

Nemzetiségi önkormányzatok, egyesületek

Mezőberényi Cigány Nemzetiségi Önkormányzat

A 2019-ben újra alakult önkormányzat nagy tervekkel, lendülettel állt munkába. Mezőberény Város Önkormányzata az anyagilag ellehetetlenült Mezőberényi Cigány Nemzetiségi Önkormányzatot megsegítette. Községi munkájuk végzéséhez ingatlan használatbavétellel lehetőséget biztosított. Programjaik közül kiemelhető a Roma kultúra napja (április 8.), a Roma

holokauszt emléknapija (augusztus 02.) és a Hagyományörző romanap szeptember 12. 2019. november 30-án nyíregyházi kiránduláson voltak az állatkertben 45 fővel, majd a karácsonyi ünnepek következtek decemberben. Karitatív jellegű mikuláscsomagot osztottak ki 2019. december 4-én. 180 darabot a gyerekeknek, 36 csomagot pedig az időskorúak kaptak ajándékozás címén. December 13-án tartottak egy karitatív jellegű ételosztást ismételt hátrányos helyzetű emberek számára. Szintén december 13-án jutalmazták a jó tanuló, jó sportoló gyerekeket, 53 főt. Részt vettek a városi koszorúzások, megemlékezések alkalmain, sportrendezvényeket szerveztek. Kapcsolatot tartottak más civil szervezetekkel, nemzetiségi önkormányzatokkal. Rácز János naiv festő munkássága a Települési Értéktár része.

Német Nemzetiségi Önkormányzat Mezőberény és a Mezőberényi Német Hagyományápoló Egyesület

Mezőberényben 1991 óta működik a Mezőberényi Német Hagyományápoló Egyesület több mint 80 taggal. 1996-ban alakult meg a Német Nemzetiségi Önkormányzat Mezőberény azzal a céllal, hogy a német származású emberek megőrizték identitásukat, a német hagyományaikat, ápolják a német kultúrát, valamint támogassák a német nyelv oktatását. A Német Nemzetiségi Önkormányzat Mezőberény 2016-ban megvásárolt épületében kapott helyet az egyesület is, ahol tarthatják a közös rendezvényeiket, összejöveteleiket, programjaikat. Rendszeresen visszatérő rendezvényeik: Megemlékezés a málenkij robotról, a Hazatérés napjáról, a kényszer kitelepítésről, a fiatalokkal közösen évente több rendezvény: tojásfa, Márton-napi lampionos felvonulás. Minden évben megtartják a „Nemzetiségek Napját” helyben, a szlovák és cigány önkormányzat együttes szervezésében, mely nagy lehetőség a szervezetek szorosabb együttműködésére és kapcsolattartására. Kapcsolatot tartanak a települési, a megyei és az országos német önkormányzatokkal, települési egyesületekkel, a városi rendezvények aktív résztvevői, szervezői. Rendszeresen pályáznak, pályázati, városi és saját forrásokból vették meg, újítják fel a közösségi házukat.

Mezőberényi Szlovák Nemzetiségi Önkormányzat és a Mezőberényi Szlovákok Szervezete

A Mezőberényi Szlovák Nemzetiségi Önkormányzat és a Mezőberényi Szlovákok Szervezete, amely 28 éve alakult és az egyik legaktívabb szervezet Mezőberényben, közös feladatának tekinti az életmódhoz, a hagyományok kultúrájához, a jeles napi szokásokhoz és a tárgyi emlékekhez való ragaszkodást. Szükségét érzik annak, hogy a hagyományt őrző programokat, szokásanyagokat megmentse az elhalástól, és az ezekkel kapcsolatos ismereteiket átadják az utókornak, óvodásoknak, iskolásoknak, fiatal családoknak, akik közkinccsé tehetik kulturális értékeinket. A közösségi élet fenntartását szolgáló klub-foglalkozások erősítik az összetartozás érzését, ami nagyon fontos tényező a mai rohanó világunkban. A Pávákör 50 éves jubileumát ünnepelte 2020-ban, rendszeresen szerepel rendezvényeken, ahol kiemelkedő sikereket, helyezéseket érnek el. Feladatuknak tartják a szlovák (anyanyelv) tanulását minden korosztály számára, illetve a nemzetiségi valláskultúra értékeinek feltárása és megőrzése is kiemelt terület. Értékes tartalommal töltik meg a nemzetiségi hagyományörző programokat, ezáltal is erősítik a közösségi összetartozást. Fenntartják a kapcsolatukat a Mezőberényi II. kerületi Evangélikus Egyházközséggel, az óvoda szlovák csoportjaival. Mezőberényben és más városokban élő nemzetiségekkel együttműködnek. Ápolják az anyaországi kapcsolatokat. 2016. évben saját tulajdonú Szlovák Közösségi Házat vásároltak a működéshez, melyet nagyon sok szlovák programmal töltöttek meg. 2018. évben itt került kialakításra a „Szlovák Óseink tárgyi és

szellemi életét bemutató terem”, ahova azóta is gyűjtik az elődeik használati tárgyait. Példamutató tevékenységük számos esetben országos elismerést vívott ki.

A népesség egészségi állapota

Mind a születéskor, mind pedig a különböző életkorokban várható élettartam jelentős javuláson ment keresztül az elmúlt évtizedekben köszönhetően az életkörülmények javulásának, az egészségügyi ellátás és a közegészségügy fejlődésének. Ez a tendencia nem helyi sajátosság, hanem a nyugati világban élőkre jellemző.

Hazánkban a népesség fogyása felerősíti a demográfiai öregedés folyamatát. Nő a népesség átlagéletkora és az időskorú népesség aránya, miközben a fiatal korcsoport aránya csökken a népességben. 2001-ben a férfiak átlagos életkora 37,1, a nőké 41,1 év volt. 2017-re 3,1 évvel nőtt a férfiak, illetve 3,3 évvel a nők átlagos kora.

A 65 év felettiek száma 1,54 millióról 1,83 millióra nőtt 2001-ről 2017-re. Ugyanakkor a gyermekkorúak aránya 16,6%-ról 14,5%-ra csökkent, miközben az idősek aránya 15,1%-ról 18,7%-ra nőtt. 2005 óta a 65 év felettiek aránya meghaladja a gyermekkorúakét.

A születések száma 1998 óta kevesebb, mint 100 ezer, 2011-ben 90 ezer alá esett, majd 2014 óta ismét meghaladja a 90 ezret.

A halálozások száma csökkenő tendenciát követ, annak ellenére, hogy az idősek aránya meredeken emelkedik a születéskor várható élettartam növekedésének köszönhetően (2001 óta a férfiak várható élettartama több mint 4 évvel, a nőké szűk 3 évvel nőtt).

Mezőberény egyelőre nem követi az országos adatokat, itt az értékek meglehetősen ingadozást mutatnak.

17. táblázat Elhunytak száma Mezőberényben

	2016.	2017.	2018.	2019.
Elhunytak száma	151 fő	171 fő	155 fő	170 fő

Forrás: Mezőberény Város Anyakönyvezetője adatszolgáltatása

A halálozás egyik speciális esete a csecsemőhalálozás, mint demográfiai mutató, az 1 éven alul elhunyt csecsemők száma az élve születés ezrelékében mérve. A csecsemőhalandósági rátát alkalmasnak tartják a népesség- és gazdaságtudományi szakemberek egy-egy terület fejlettségi szintjének értékelésére (HDI – Human Development Index részeként).

Mezőberényben 2011 és 2013 között, 2015-ben és 2018-2019-ben csecsemőhalandóság nem fordult elő, mely a hatékony egészségügyi, szociális és gyermekvédelmi alapszolgáltatások megfelelő színvonalú prevenciók tevékenységére utalhat és jelezheti a település kedvező fejlettségi szintjét. 2010-ben és 2011-ben, 2016-2017-ben 1-1 csecsemő halt meg.

A koraszülések arányszámait tekintve meglehetősen változó képet láthatunk, itt már nehéz általános, a változásra vonatkozó tendenciát felállítani. Alapvetően elmondható, hogy a szociálisan hátrányos helyzetű családokban nagyobb a kockázata a koraszülésnek, melynek oka

lehet a hiányos táplálkozás, a dohányzás, az iskolázatlanság, az életvitelszerűen helytelen életmód. A koraszülött csecsemőt nevelő családoknak több egészségügyi és szociális szolgáltatásra lesz szüksége. Az egészségügyi kockázat mellett a babák fejlődésükben elmaradnak, az ellátórendszerrel fokozottabb odafigyelést, korai fejlesztést igényelnek.

18. táblázat Születésre vonatkozó statisztikai adatok Mezőberényben

	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.
Élve születés	95	80	101	73	85
Csecsemőhalálozás	0	1	1	0	0
Halva születés	0	1	0	1	0
Koraszületés	2	6	8	2	3

Forrás: Városi Humánsegítő és Szociális Szolgálat Védőnői Szolgálat adatszolgáltatása

A mezőberényiek egészségi állapota többé-kevésbé hasonló a környező településeken élőkéhez. A szív- és érrendszeri, a daganatos és a mozgásszervi betegségek fordulnak elő a leggyakrabban, de a stressz és az idegrendszeri problémák okozta tünetekkel is egyre sűrűbben fordulnak orvoshoz. Így a városban az eddigieknél is fontosabb szerepet kap a megelőzés. A berényi háziorvosok és szakorvosok vidéki kollégáikkal együtt jelentős prevenciós munkát végeznek. Így többek között a hipertóniaszűrés, az anyagszere-betegségek (mindenekelőtt a cukorbetegség) feltérképezése, az egészségre ártalmas rizikófaktorokra (dohányzás, alkohol, elhízás, mozgásszegény életmód) való felhívás a leggyakoribb. Az elmúlt években emelkedett az onkológiai szűréseken (vastagbél, nőgyógyászat, urológia) résztvevők száma is, e téren azonban további felvilágosító munka, a tárgyi és személyi feltételek javítása elengedhetetlenül szükséges.

Környezeti feltételek, intézményhálózat

Természeti környezet

A szerényebb ipari kapacitás, valamint a korszerű ipari technológia és a lakossági fogyasztási szokások átalakulása következményeként - a Békéscsabai manuális mérőállomás által mért adatok szerint - Békés megye és ezáltal Mezőberény – ipari és kommunális eredetű levegőszennyezettség-mutatói kedvezőek. Az Országos Emissziós Hálózat manuális mérőállomásainak adatai alapján a térség levegője az elmúlt időszakban tisztának minősíthető, az átlagértékek ugyanis határérték alattiak voltak.¹ A kén-dioxid, nitrogén-dioxid és szén-monoxid tekintetében a légszennyezettség az alsó vizsgálati küszöböt nem haladja meg, a szilárd szálló por értéke a felső és az alsó vizsgálati küszöb között van.² 2012-ben a minősítés megfelelő, a 2013-2017-es években jó, a további évek kiértékelése azonban még nem történt meg. Az éves átlagértékeken alapuló összesített légszennyezettségi index így jó minősítésű.³

Mezőberény közigazgatási területét a Kettős-Köröstől nyugatra eső választóvonallal egyharmad-kétharmad arányban osztja meg, a Körös-Maros köze Békési-sík és a Berettyó-Körösvidék Körösmenti-sík, 83–92 m közötti tengerszint feletti magasságú tökéletes síkság kistájai között. A nyugati területek alacsonyártéri síkságát finom frakciójú felszín közeli

¹ 2007-ben kén-dioxid: 1,25 µg/m³; az üledék por: 3,71 g/(m²*30nap) és a nitrogén-dioxid: 18,6 µg/m³

² 4/2002. (X.7.) KvVM rendelet 1. sz. melléklete és a 17/2001. (VIII.3.) KöM rendelet

³ Környezetvédelmi és Vízgazdálkodási Kutató Intézet Kht.: A települések levegőjének 2007. évi szennyezettsége a manuális mérőhálózat adatai alapján c. témabeszámolója

üledékek képezik, a keleti részek magas ártéri szintben elhelyezkedő Maros-hordalékkúp síkság keleti peremi részét pedig löszös, ártéri iszapos, agyagos üledékek alkotják. Legjellemzőbb talajtípusok a réti csernozjom, a mezősegi, a réti és öntéstalajok, valamint a szikesek.

A térség a mérsékelt meleg éghajlati övbe tartozik, a napsütéses órák évi összege 2.000 körüli, az évi középhőmérséklet 10,2-10,4 Celsius fok, a fagymentes időszak hossza 186 nap, évente 550–570 mm csapadék hullik.

A terület vízrajzát tekintve a Körösök vízrendszeréhez tartozik, amely a 19. századi folyószabályozások eredményeként nyerte el mai arculatát. Az időszakosan jelentkező ár- és fakadó vizek elleni védelem szempontjából jelentős szerepe van az árvízvédelmi töltésrendszernek, amihez a várost övező körtöltés is kapcsolódik, ez a védvonal azonban szerkezetileg és műtárgyilag egyaránt korszerűsítésre szorul. Mezőberény területe a Békési ártéri öblözet, valamint a gyulai árvízvédelmi szakaszhoz tartozik. Az árhullámok hosszan, időben elnyúlva érkeznek, a folyó éves nagy vízhozama szélsőséges, éves középhozama pedig egyenletes. A Kettős-Körös vízminősége az oxigénháztartás és a szerves mikro szennyezők tekintetében a legrosszabb (IV., illetve VII. osztály), továbbá II. osztályú a mikrobiológiai összetevők alapján. Jelentős öntözővíz- és belvív-tározó, illetve rekreációs potenciállal rendelkező tájképi értéket képvisel a Kettős-Körös 30 hektáron elterülő holtág rendszere, amelyből a 2,7 ha-os Bódisháti és a Nagyzugi holtágak a legnagyobbak. Szükség esetén az előbbi holtág a Lászlózugi- és a Bódisháti-csatornából kapja vízutánpótlását.

A belterületi csapadékvizet – a szennyvíztől elkülönülten – elválasztó rendszerben, nyílt földmedrű árkokban és zárt csatornában vezetik el. A lefolyó vizeket a Szettyénesi-, Laposi- és a Lászlózugi-csatornák vezetik a Mezőberényi-főcsatornába, a végső befogadó pedig természetesen a Kettős-Körös. A csatornák karbantartása az ingatlanulajdonosok feladata.⁴ A város csapadékvizeit a záportározóként funkcionáló I. és II. számú, valamint a Medvefejes-tó (volt vályogvető agyaggödör) fogadja be. A település közigazgatási területe a 69. számú Kettős-Körös jobb parti és a 74. számú Mezőberényi belvízrendszerhez tartozik egy-egy tulajdonossal, illetve vízgazdálkodási társulás kezelésében. A főként mezőgazdasági vízhasznosítás a belvízelvezetésre, öntözésre, valamint halgazdálkodásra is alkalmas Kettős-Körös szórvány-öntözőrendszeren keresztül történik. A Kettős-Körös által érintett külterületek egyrészt rendszeresen belvízjárta területek, másrészt a hullámtér és nyílt ártér övezeteibe tartoznak. Ennek következménye e területeknek a csúszásveszélyes övezetbe való besorolása is.

A városkörnyéki talajvizek minősége összességében jó, a talajvízszint-csökkenés viszont bizonyított. A városban két termálvíz-kút működik (B-59 jelű, 1050 m talpmélységű és 44 Celsius-fok víz hőmérsékletű, valamint az időközben gyógyvízzé minősített B-95 jelű, 1250 m talpmélységű).

A térség szabályozások előtti fajokban gazdag vizes élőhelyei, rétségei – a megváltozott termelési szokások és társadalmi igények következtében – mára túlnyomó részben szántó művelési ágba kerültek (a terület 80,5 %-a). Jelenleg a Mezőberényi határ 91%-a adventív gyomfajokkal jellemezhető mezőgazdasági hasznosítású terület. Ezen belül a város külterületének nyugati része kiváló termőhelyi adottságú (40-42 AK) szántóterület. Mintegy 4% a természeteshoz közeli állapotú területek (gyepek, rétek, erdők, nedves élőhelyek) aránya, amit a KMNP Igazgatósága potenciális természeti területként tart nyilván. Jelentős természet- és tájvédelmi értéket képeznek az országos ökológiai hálózat részeként is funkcionáló ökológiai folyósók.

⁴ 14/2002 (6.24.) MÖK rendelet

19. táblázat Ökológiai folyosók Mezőberény határában

Folyosó	Terület (ha)
Büngösdí-főcsatorna	145,06
Kettős-Körös-ártér	204,07
Folytonos folyosó összesen	349,13
Boldishát	106,44
Döghalmi gye	278,24
Fehérhát	3,78
Kérhalom	88,09
Megszakított folyosó összesen	476,55
Együtt összesen	825.68

Forrás: Békés Megye Területrendezési Terve

Mezőberény helyi és országos védettséget élvező területei egyben tájképvédelmi és érzékeny természeti területek, továbbá beletartoznak a Vésztő–Szeghalom környéke fontos az Érzékeny Természeti Terület 5 övezetébe is.

Épített környezet, hagyományörzés

A város természetszerűleg rendeletben szabályozza az épített örökség helyi védelmét 25/2003.(XII.22.) sz. r., amelyet kétszer - 2006-ban és 2008-ban – módosított, 2017-ben pedig megalkotta a Mezőberény Településképi Arculati Kézikönyvét, mely iránymutató jelen dokumentum számára is. Főbb fejezetei: Örökségünk, Településképi szempontból meghatározó épületek Mezőberényben, Ajánlások, Jó példák, épületek, Épített részletek, Jó példák sajátos építményfajták, Jó példák sajátos építményfajták.

Mezőberény város 2019-ben megalkotta a település képéről szóló új rendeletét. A rendelet célja Mezőberény építészeti értékeinek és településképiének megőrzése a településrendezési tervvel összhangban. A rendelet nagy hangsúlyt fektet a település építészeti értékeiknek, építészeti örökségének, a helyi jellegzetességének és a nemzetiségi karakterének megővására. Részletesen ismerteti a helyi védelmi kategóriákat, és kitér a védett épületek felújításának, az eredeti állapothoz a megőrzési szempontjaira is.

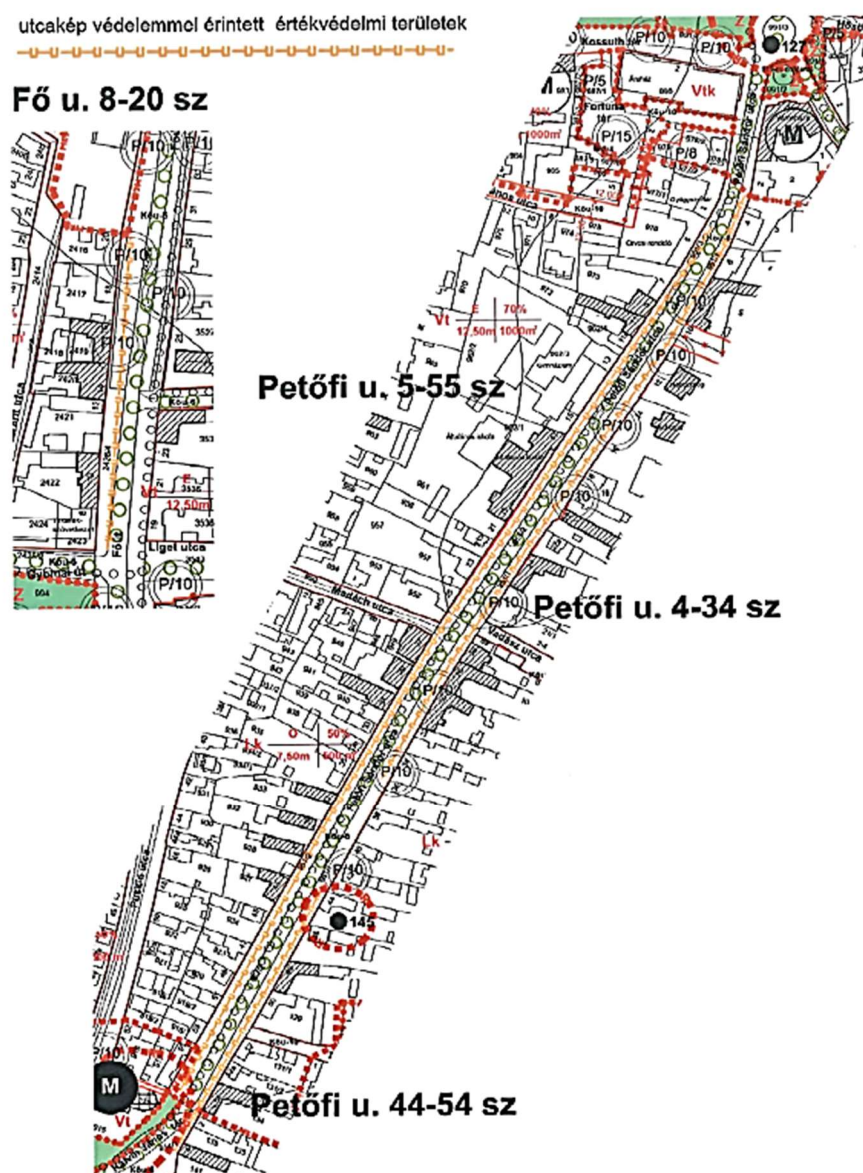
Fontos szempont a település jellegzetes szerkezetének, továbbá az utcakép védelemének és telek beépítésének szabályozása. Összességében a rendelet megfelel a kor követelményeinek. Nagy figyelmet fordít a város épített örökségének megőrzésére, hiszen ez az itt élő és azt létrehozó közösségek kulturális örökségének részét képezi és turisztikai szempontból sem elhanyagolható. A rendelet végén található mellékletekben minden adat és információ megtalálható, nyomtatvány és adatlap segíti a tájékozódást.

Az említett dokumentumok a város épített örökségének, építészeti értékeinek megőrzését, a városkép védelmét és javítását tűzték ki célként. A Településképi Arculati Kézikönyv erőssége,

⁵ 2/2002 /I. 23./ KöM-FVM együttes rendelet mellékletei

hogy egy nagyobb egységbe helyezve foglalkozik a táj, a környezet, a kül- és a belterület kialakult harmóniájának megőrzésével, így az épített örökség védelmén kívül a táj, a védett növények, életközösségek megóvásának kérdésével. Az alföldi városok többségéhez hasonlóan Mezőberény legrégebbi építészeti emlékei is korukat tekintve közel három évszázadosak. Funkciójuk alapján egyházi épületek, középületek, lakóházak, ipari épületek és egyéb, főként egykori gazdasági épületek.

1. sz. térkép Utcaképi védettség a belvárosban

Forrás: Saját adatok alapján saját szerkesztés 2020.

Jelenleg a legsürgősebb feladat a Wenckheim-Fejérváry-kastély átfogó felújításához kapcsolódó erőforrások főként pályázati úton történő előteremtése. Ez az épület ad otthont a helytörténeti (muzeális) gyűjteménynek is, amelyek a város történetéhez, néprajzához, mindennapi életéhez kapcsolódó dokumentumokat, tárgyi emlékeket őrzi meg és dolgozza fel. Különösen gazdag a „textiles” anyag a különféle szőttesek, hímzések, szőrök vagy a helyi

viselet más korábbi darabjai. Az egykori gazdag berényi hímzésmotívumokat a városban élő népi iparművész tette országosan is ismertté. A gyűjtemény fennmaradása, gyarapítása, a kiállítás feltételeinek javítása fontos városi érdek, a helyi identitás erősítése mellett a gyűjtemény valamiképpen a helyi turisztikai vonzerőt is erősítheti.

A másik sürgős intézkedési terület a népi építészet emlékeinek utolsó darabjait jelentő lakóházak renoválása, homlokzatuk megőrzése, erre az elmúlt években a város pályázati lehetőséget biztosított.

A hagyományápolás és a helyi identitás erősítésének része, hogy az önkormányzat, a civil szervezetek és az egyházak, közösségük jellegének megfelelően viszik tovább, kutatják, építik be mindennapjaikba hagyományaikat, teremtenek újakat. Különösen fontos szerepet töltenek be a nemzeti szervezettek. Városi szinten a Települési Értéktár fogadja be azokat a tárgyi és szellemi értékeket, melyekre az egész közösség büszke lehet. Mezőberényben népművészek: fafaragó, hímző, szövő, és népi iparművészek tesznek sokat a hagyományok megőrzéséért.

Folyamatosan állítanak szobrot a városhoz kötődő, a városért önzetlenül munkálkodó elhunyt jeles személyiségeknek, vagy örökítik meg emléktáblán a településhez kapcsolódó szomorú és felemelő eseményeket. Néhány példa az utóbbi évek ezirányú tevékenységéből: szobor őrzi egyebek mellett a város szülöttje, a neves festőművész Orlai Petrics Soma, a berényiek százait világra segítő szülész orvos dr. Bak Mihály, a köztisztviselőben álló lelkész Jeszenszky Károly, vagy az egykori polgári iskolai igazgató, kispárti földművelésügyi miniszter Szabó Árpád emlékét, aki közbenjárásával hazasegítette a málenkij roboton sínylődő berényieket. Az utókor megemlékezik azokról is, akiknek a második világháborút követő években (németek kitelepítése, lakosságcsere) kellett elhagyniuk szülőföldjüket. A Hazatérés kútja, nem csak emlékeztet, de haza is várja Mezőberény szülöttjeit. Az 1956-os forradalom és szabadságharcnak emléket állító tér és köztéri alkotás is a közelmúltban kihelyezett köztéri alkotások számát gyarapítja. Emléktáblát kapott a kosárlabdásport helyi megteremtője Molnár Miklós, a múzeum megalapítója Hentz Lajos vagy a Petőfi-kutató dr. Irányi István. Természetesen nemzeti történelmünk nagyjai is Kossuth, Széchenyi, Bethlen Gábor és társaik számos emléktáblája és szobra található a városban, Petőfi Sándort pedig (mint közismert) rokonai kapcsolatok fűzték Mezőberényhez, többször is ellátogatott településünkre. A helyi közösség szobrot állított nemzetünk nagy költőjének. Kültéri műalkotásokkal megörökítette a helyi közösség a testvérvárosi kapcsolatokat is. Mindezen lokálpatrióta hagyományok folytatására az elkövetkezendőkben is szükség lesz.

Lakásviszonyok, lakásgazdálkodás

A település lakosságának 95 %-a belterületen él, a külterületen a tanyasi forma az általános. A lakáskörülményekre a családi házas építési forma jellemző. A városközpontban a 2000-es évektől épültek többszintes lakóépületek az önkormányzati bérlakás (Széchenyi) program keretén belül. A város utcái többnyire sugaras és párhuzamos kialakításúak, jellegzetes alföldi mezővárosi szerkezettel.

A lakások száma Mezőberényben 2017-ben 4.514 db. A lakások 88 %-a (4.062 db) családi ház. A lakások zöme (40%) kétszobás, 34% három szobával rendelkezik, négy és több szobás lakások száma 701, valamint egyszobás lakások 427 db. Az önkormányzat tulajdonában 2019-ben 139 bérlakás van, ebből 16 szociális lakás, a többi költségalapú bérlakás.

A településen jellemzően 2001. után történt bérlakás építés növelte az állomány számát. Ezek a lakások azóta is ezt a funkciót töltik be és a piaci feltételek szerint kerülnek bérbeadásra. Az eltelt évek alatt kizárólag ad hoc jelleggel történtek felújítások ezeknél az épületeknél, a lakhatás minőségének biztosítása miatt időszerű lenne a felülvizsgálatuk, javításuk.

Az önkormányzati bérlakás építés részeként szociális bérlakások is épültek 2001-től. Az érdeklődőknek pályázniuk kell a bérleményre és a szociális szempontok figyelembe vételével jelölhető ki a lakó. Egyre nagyobb igény mutatkozik erre a típusú lakhatás biztosítására, egyenes arányban a szociális helyzet romlásával, sőt komfort nélküli lakásokra is igény lenne, azok alacsony bérleti költségei miatt.

20. táblázat Önkormányzati lakásállomány (2017.)

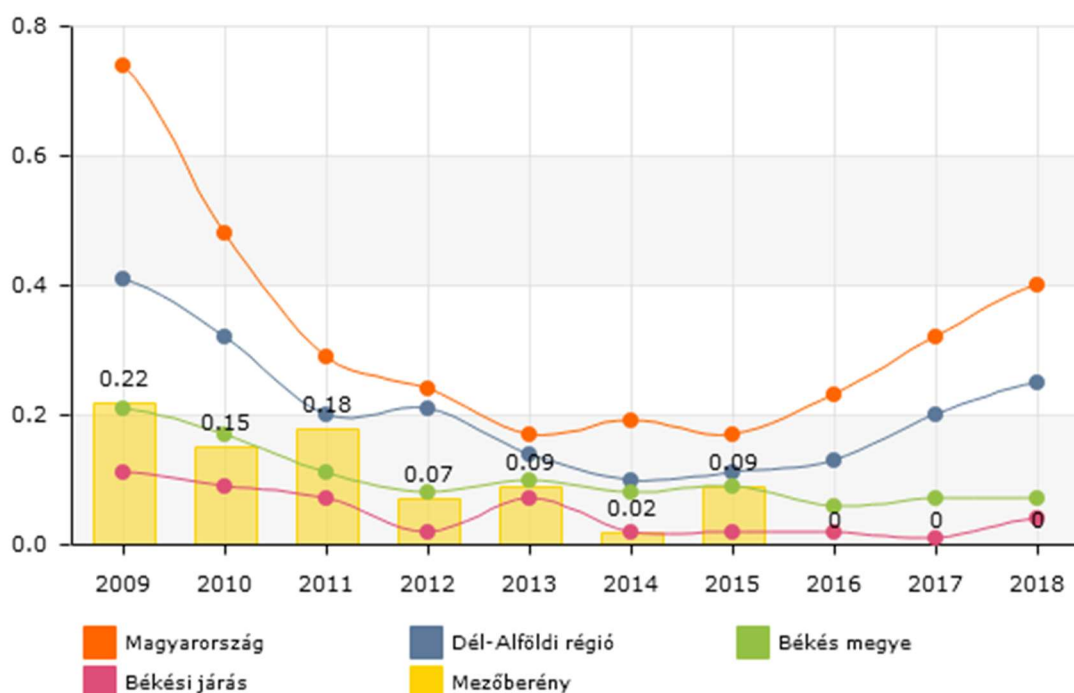
Az önkormányzat által kiutalt lakások száma	Bérleti jogviszonnyal rendelkező önkormányzati lakások száma	Nyilvántartott önkormányzati lakást igénylők száma	Önkormányzati tulajdonú lakások száma	Önkormányzati tulajdonú lakóépületek száma
22	119	47	147	36

Forrás: KSH 2017.

9. ábra Új építésű lakások aránya (%)

A tárgyévben épített lakások aránya az év végi lakásállományon belül.

(c) 2020 Lechner Nonprofit Kft. Készült a TeIR-rel.

Forrás: KSH, TeIR, Helyzet-Tér-Kép

Települési infrastruktúra, közművek

Vezetékes ivóvíz

Mezőberényt a Közép-Békési Regionális Vízellátó Rendszer látja el egészséges ivóvízzel, melynek 5 db vízbázisa (Kunágota, Lőkösháza-Kevermes, Kaszaper, Medgyesbodzás, Csanádapáca) közül a települést az első kettőből érkező, kevert víz biztosítja. A település lakásállományának túlnyomó része (4.767 db ingatlan, 94,1%) rendelkezik vezetékes ivóvízzel. A szolgáltatott ivóvíz 2019. év folyamán 392 ezer m³ volt, amelynek 82%-a (320 ezer m³) lakossági felhasználású, így az egy lakosra jutó évi vízfogyasztás 33 m³, ami a megyei átlaghoz (33 m³) igazodik. A belterület teljes lefedettsége mellett néhány külterületi lakott helyen is vezetékes vízellátást tud a város biztosítani. A Budapest-Lőkösháza vasútvonaltól nyugati irányban elterülő ipari területhez külön gerincvezeték biztosítja az ivóvizet. A templomzugi tanyákhoz és az Ókerthez szintén elkészült a hálózat, ugyanakkor Boldishát esetében ez az infrastrukturális elem még hiányzik. A vízellátás megoldásra váró problémája a regionális ivóvízhálózat több mint 30 éves gerinchálózatának korszerűsítése. Ez felveti azt a stratégiai kérdést, hogy a város melyik regionális ellátórendszerhez csatlakozzék a jövőben.

Szennyvízkezelés

Mezőberény a 15.000 és 150.000 lakos egyenérték közötti terhelésű agglomerációs osztályba tartozó település (LE=40.410) (a telep kapacitása jelenleg 18.910 LE), ahol a közműves szennyvízelvezetésre, a biológiai tisztításra és az ártalommentes elhelyezésre vonatkozó jogszabályoknak eleget tesznek. 2019-ben keletkezett összesen 346.118 m³ szennyvíz, amiből kiszámlázott 332.168 m³, ebből 282.020 m³ lakossági, 22.136 m³ önkormányzati, 27.832 m³ hatósági szennyvíz mennyiség. Mindemellett a berényi háztartások mintegy 84.49 %-át kötötték rá a szennyvízhálózatra, ami jobb a 45 %-os megyei átlagnál.

2019-ben Mezőberény összes szennyvíz rákötése 3.994 db, az összes ivóvíz rákötése 4.727 db volt. A megye valamennyi településének összes szennyvíz bekötése 107.861 db, ivóvíz rákötés 145.627 db, ez 74,07%-os arány, tehát a mezőberényi rákötések száma meghaladta a megyei átlagot.

A közműolló ennek ellenére nagy, mivel az egy kilométer közüzemi ivóvízhálózatra jutó közüzemi szennyvízcsatorna-hálózat hossza 831 méter (83 %). (A mezőberényi szennyvíz csatornahálózat hossza összesen 52.076 m (ebből bekötő vezeték 29.393 m) + nyomó vezeték 7.141 m, vagyis mindösszesen 59.217 m, az összes ivóvíz gerincvezeték 62.600 m.

A II. fokozatú, 1.400 m³ (tervezett) kapacitású részbiológiai tisztítóműből (a jelenlegi szennyvíztisztító telep kapacitása 1.850 m³/nap, a tervezett telepé 1.400 m³/nap) származó tisztított víz befogadója a Kettős-Körös. A szennyvíz-nagyberuházás során több, az eredeti tervben szereplő öblözet kiépítése nem történt meg, elsősorban műszaki okokból, másrészt a lakossági érdeklődés (potenciális rákötő háztartások aránya) mérsékelt szintje miatt. Ennek következtében a város déli peremén az 5.b. öblözet, északon a 10.b. öblözet, a nyugati peremen a 11., a 12. és a 13. öblözet még nem készült el.

A város az utóbbi három esetben pályázatot készített elő a hiányzó területek csatornázására, ami magában foglalja a meglévő szennyvíz-kezelőmű bővítését (a várhatóan megnövekedő szennyvízmennyiség befogadására), valamint a gerinchálózat kiépítését is. Az 5.b., valamint a 10.b. öblözetek esetében az alacsony rákötési hajlandóság miatt a város házankénti-

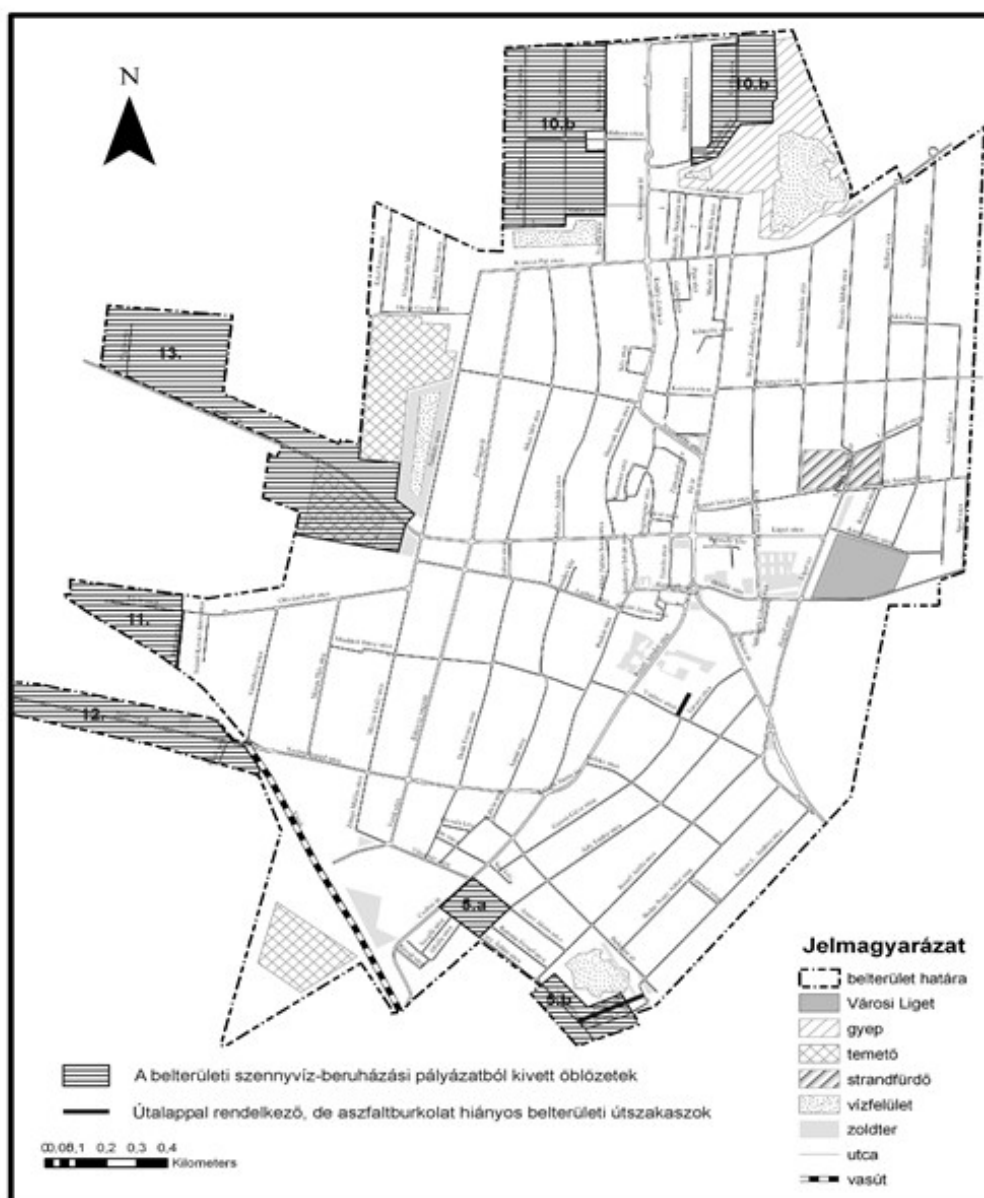
kétházankénti házi derítők megépítését támogatja, melyből szippantós kocsikkal rendszeres időközönként vinnék el a keletkezett szennyvizet.

Hulladékgazdálkodás

Mára a háztartások szinte mindegyike bekapcsolódott a TAPPE Szállítási és Feldolgozó Kft. által szervezett és ellátott szelektív hulladékgyűjtésbe (93,7%). Az elszállított települési szilárd hulladék mennyisége 2017-ben 2.301 tonna volt, ennek 93,8%-a származott a lakosságtól. A maradék hulladék háromnegyed részét (75%) főként a mezőgazdasági és élelmiszeripari nem veszélyes hulladékok teszik ki. 2007 végéig a lakosság és másik 14 település kommunális szilárd hulladéka a város 1960 óta üzemelő hulladékkezelőjébe került, azóta a békéscsabai hulladékmű fogadja be. Veszélyes hulladékok közül az egészségügyi és állati, valamint a csomagolási eredetűek elszállításra kerülnek a településről.

10. ábra A vonalas infrastruktúra főbb hiányosságai Mezőberény belterületén

A vonalas infrastruktúra főbb hiányosságai Mezőberény belterületén

Forrás: Önkormányzati adatközlés

Zöldfelületek

A lakosság életminősége szempontjából kiemelkedő jelentőségű közhasználatú zöldfelületek belterületi kiterjedése mindössze 1,7-2%, de a korlátozottan használható zöldfelületekkel és fasorokkal együtt is maximum 2,5%.⁶ Így az egy főre vetített zöldfelület nagysága alig több mint 10 m², ami elmarad a megyei átlagtól. Természeti értékek a helyi védettséget élvező három-négy kocsányos tölgy a helyi vasútállomás mellett, valamint az 5 hektáros Városi liget 300 darabos faállománya és az országos ex lege védelem alatt álló Szikes-tó, a város északi határában a 47-es főút és a Vésztői út által közrezárt területen, ahol a szikes legelő, az erdőfolt és a vizenyős területek mozaikosan jelennek meg. További fontos természeti érték a település területén nyilvántartott 14 különálló kunhalom.

Áramszolgáltatás, energetika

A külterület nagy részén a normál hálózati áram elérhető, korábban a tsz-ek nem minden esetben szabványos vezetékeket építettek a külterületi üzemszervekhez és a tanyákhoz, ezeket azonban kiváltották az áramszolgáltató szabványos rendszereivel. A boldisháti határrészben biztosított az áramlekötési lehetőség az ott élők számára, de nem minden tanyatulajdonos él vele. A Laposi kertekben minden kapunál kiépített az áramhálózat, és nagyjából az ott lévő kertek fele rácsatlakozott a hálózatra. A közvilágítást Mezőberényben 1.139 darab lámpatest biztosítja, ezek műszaki állapota igen elavult, teljes felújítása indokolt. A teljes korszerűsítés során tervezett ledes világítás 1.955 darab lámpatestre vonatkozó megvalósítása folyamatban van.

Gázhálózat

Mezőberényt 1981-ben érte el a gázvezeték-hálózat kiépítése. Az 1981. és 1990. közötti évtizedekben csaknem mindegyik utcában kiépült a vezeték, jelenleg pedig a belterület 100%-osan lefedett, és a rákötési arány is magas. Középtávú tervek között szerepel az önkormányzati intézmények fűtési rendszerének korszerűsítése is.

Út

A város önkormányzati belterületi útjai 99,8%-ban aszfaltburkolattal ellátottak. Összesen egy nagyjából 1 km-es szakasz burkolása hiányzik, de a zúzottköves útalap e két utcában (Zsák utca, Fürjes utca) is biztosított. A belterületi úthálózat esetében a problémát inkább az jelenti, hogy az aszfaltburkolat minőségi paraméterei több utca esetében sürgős javítást igényelnének, de erre nem áll rendelkezésre forrás. A külterületi úthálózat esetében elsősorban a városból a mezőgazdasági üzemközpontokig, valamint a sűrűbb tanyás területekig, kerteségig terjedő szakaszok esetében történtek erőfeszítések a „pormentesítésre”. Így az Ókert utcát leaszfaltozták, a folytatásában pedig több km hosszan készült el az útalap. A Belentai út folytatása, az Illyés Gyula utca folytatása szintén útalappal fedett, továbbá a boldisháti üdülotelepig is aszfaltos út vezet, mind a Körös-gát tetején, mind a Vésztői út irányából, s maguknál az ingatlanoknál pedig zúzottköves útalap készült. A Laposi kertek város felőli oldalán is szilárd burkolatú út épült, innen ágaznak le a parcellákat utcászerűen összekötő dűlőutak. A város megközelíthetősége szempontjából kritikus elem a Mezőberény–Szarvas (Hunyán keresztül vezető), valamint a Mezőberény–Bélmegyer útszakaszok, melyek minősége kritikán aluli, normál személygépkocsival alig járható. A szükséges felújítás forrásigénye

⁶ Mezőberény város szabályozási terve

túlmutat a Dél-alföldi területen rendelkezésre álló forrásokon, ezért a probléma megoldásához külső, ágazati segítség szükséges.

Járda

A járdahálózat a városban még nem teljes, számos utcában továbbra is létezik „járdás” és „járdatlan” oldal. Legalább egy oldalon azonban minden utcában kiépített a gyalogjárda, részben aszfalt, részben betonelem vagy téglaburkolat. 2012-től térkő burkolatot kapott a Fő utca a Gyomai úttól a Luther térig, a Hősök útja, a Petőfi utca a Városházától a kollégiumig, a Liget tér keleti oldala. A város járdahálózatának felújítására 2020-ban a képviselő-testület négy éves tervet fogadott el, melynek első ütemében két utcában – Kereki, Fürjes – még hiányzó legalább egyoldali járda építése, más területeken több teljes felújítása valósult meg. A jelenlegi fejlesztési forrástömeggel számolva a legszükségesebb javítások, fejlesztések 4-5 év alatt valósulhatnak meg.

Informatikai hálózatok

A városban minden jelentősebb internetszolgáltató (közte a koncessziós távközlési szolgáltató Invitech (korábban Invitel), PolárNet és Overnet Kft, a Digi, UPC, továbbá a Telekom) működik, ADSL, kábelnet, műholdas és optikai csatlakozást lehetővé téve, illetve a város teljes belterületét lefedi a kábeltelevíziós hálózat is. A mobil adatkommunikációra alkalmas 3G hálózattal Mezőberényt 2009-re már mindhárom koncessziós szolgáltató elérte, azóta a 4G hálózat, illetve a Digi Mobile is elérhetővé vált. Mezőberény még a 2000-es évek elején saját erőből kiépített egy saját optikai gerinchálózatot, amire minden nagyobb intézmény felhasználóként csatlakozhatott. Az utóbbi évek fejlesztéseinek eredményeként a Békési kistérség pályázott és lehetőséget nyert térségi informatikai gerinchálózat kiépítésére, melyet Mezőberényben jelentős számú felhasználói végponttal alakítottak ki. Ez a teljes önkormányzati intézményhálózat számára lényegében korlátlan, szélessávú internetelérést biztosít. Miután a pályázatban – kistérségi szinten – lakossági végfelhasználók felcsatlakozásával is számoltak, lehetőség nyílik a városban további, nem közintézményi felhasználói kör kiszolgálására is. Az optikai gerinchálózat révén jelentős megtakarítás érhető el az IP-alapú telefonhálózat beindításával is, valamint 2014 óta a belterületen elhelyezett térfigyelő kamerák is az optikai hálózaton kerültek kiépítésre. 2020. év elejétől a szélessávú internetelés lehetőségével pályázati úton lehetőség nyílt a város jelentősebb forgalmi pontjain, 9 helyszínen ingyenes wifi használatára is.

Oktatás

Bölcsőde

Mezőberényben a Bölcsőde története több, mint 60 éves múltra tekint vissza. 1949 májusában nyitotta meg először kapuit a Munkácsy utca 10. sz. alatt. Ebben az átalakított, a kor követelményeitől egyre inkább lemaradó épületben működött a gyermekek gondozása-nevelése egészen 2011-ig, amikor a Dél-alföldi Operatív Program keretében elnyert pályázati támogatásnak és Mezőberény Város Önkormányzatának köszönhetően lehetőség nyílt egy teljesen új bölcsőde megépítésére, amely 2011. május 1-jén kezdte meg működését. A 200 millió Ft-os beruházás eredményeként az összesen 852 m² alapterületű épületben 56 férőhellyel 2 gondozási egységben 2-2 csoportszoba és a hozzá tartozó játszóudvar kialakítása történt meg. A csoportszobák világosak, jól felszereltek, közvetlenül kapcsolódnak a gyermekátadó helyiséghez, a fürdőszobához, a matrac-játék raktárhoz és teraszhoz. Minőségi játékeszközök,

mozgásfejlesztők várják a gyermekeket, mind a csoportszobákban, mind pedig az udvaron. A gyermekek így biztonságos, szép, esztétikus környezetben töltik napjaikat, és ehhez a kisgyermeknevelők ízléses, az évkörhöz és ünnepekhez kapcsolódó dekorációja is társul. A bölcsődében az önálló főzőkonyha, tejkonyha garanciát biztosít a minőségileg helyes összetételű, az életkori sajátosságokhoz igazodó táplálék biztosítására. Funkcióbővülést jelent a babakocsi tároló, a kerti játéktárolók, a tűzjelző rendszer és a parkolók kialakítása is. A kisgyermekes ellátásáról 1 bölcsődevezető, 8 kisgyermeknevelő, 2 bölcsődei dajka és egy szakács gondoskodik. A bölcsődei ellátási forma iránti igény folyamatosan növekszik, ezért Mezőberény Város Önkormányzata a TOP-1.4.1-19-BS1-2019-00011 program keretében pályázatot nyújtott be a bölcsőde bővítésére, melyen 167 millió forint vissza nem térítendő támogatást nyert. A meglévő épült egy csoportszobával és a hozzá tartozó kiegészítő helyiségekkel – úgy, mint gyermekátadó és vizesblokk - bővül. Kialakításra kerül továbbá a gondozók számára egy öltöző blokk, melyet a várható gondozói létszámbővülés tesz szükségessé.

Óvodák

Mezőberény Város Óvodai Intézménye

Az intézmény (Összevont Óvodák) tagóvodái a 2009-2010. nevelési évtől Integrációs Pedagógiai Rendszer elnevezésű pedagógiai keretrendszerbe kapcsolódtak be, melynek célja a halmozottan hátrányos helyzetű gyermekek esélykülönbségeinek kiegyenlítése volt. 2010-2011. nevelési év végén Összevont Óvodák egységéből a Széchenyi István Német Nemzetiségi Tagóvoda - új intézményként - egyházi fenntartás alá került, Katicabogár Evangélikus Német Nemzetiségi Óvoda néven.

2011 ősztől az Összevont Óvodák, Bélmegyer település óvoda-bölcsődéjével és Murony település óvodájával kiegészülve Mezőberényi Kistérségi Óvoda nevet vette fel.

2012-2013. nevelési év utolsó napjával a Bélmegyer – Mezőberény - Murony Mikrotérségi Intézményi Társulás megszűntével a képviselő-testület az intézmény megszüntetéséről is döntött és Mezőberény Város Óvodai Intézménye néven új intézményt hozott létre. Az intézmény pénzügyi, gazdasági ügyeit, személyzeti ügyintézését a Mezőberényi Polgármesteri Hivatal jegyzője által megbízott szakemberek vették át az iskolától.

2013-2014-es nevelési évtől az egyéni arculat egyre hangsúlyosabbá vált az óvodák életében. Mezőberény Város Óvodai Intézménye ekkor négy óvodát foglal egybe: a Csiribiri Óvodát, Magyarvégesi Óvodát, Nefelejcs Óvodát, a Tóparti Tagóvodát és a Munkácsy utcai telephelyet, amely az intézmény tornaterme.

Az új Köznevelési törvény és a kapcsolódó jogszabályok a következő években sok változást hoztak az intézmény életébe, többek között: Liget téri Óvoda – Mosolygó Központi Óvoda visszanyitása, ahova a titkárság és az irattár is áthelyezésre került. A Magyarvégesi Óvodában kiemelkedő a múlt értékeinek ápolása, a hagyományok, a nemzeti öntudat megőrzése, a szülőföldhöz, lakóhelyhez való erősebb kötődés kialakítása, a népi kultúra megismertetése. Kiemelkedő munkájuk elismeréseként 2020-ban elnyerték a „Kincses Kultúróvoda” címet. A „Mezőberény történelmi múltú kulturális öröksége: a Magyarvégesi Óvoda” 2016-ban a Mezőberényi Települési Értéktár része lett.

A Nefelejcs Óvodában a szlovák nyelv használatának ösztönzése, éltetése van jelen, rendszeresen visszatérő kommunikációs, dalos, mondókás, játékos helyzetekben, utat engedve az utánzásra alapuló nyelvelsajátításnak. Példaértékű a szlovák szervezetekkel való együttműködés, melynek eredményeként sok közös rendezvényt szerveznek. Óvoda az Oktatási Hivatal által vezetett „EFOP-3.1.3.16 Társadalmi felzárkózási és integrációs köznevelések támogatása” című kiemelt projektben vesz részt, amely 2017 szeptemberében indult, kifejezetten a hátrányos és halmozottan hátrányos helyzetű gyermekek esélyeinek javítása érdekében. A Mosolygó Központi Óvodában kiemelt fontossággal bír a természeti értékek védelme, a környezettudatos magatartás, a fenntarthatóság szemléletének beépítése és formálása. Hangsúlyos a gyermekekben az egészséges környezet és tudatos táplálkozás kialakítása, a szemléletformálás, a haza szeretetére és tiszteletére nevelés, a „hungarikumok” megismertetése, mely által tovább erősödik nemzeti öntudatuk. Aktív környezetvédő tevékenységük eredményeként 2018-ban az óvoda elnyerte a „Zöld Óvoda” címet. Évenként megrendezésre kerülő kiemelt eseményük a „Mosolygó Központi Óvoda Zöldágjárása a Föld napja jegyében” 2019-ben a Mezőberényi Települési Értéktár része lett.

A Csiribiri Óvoda a Freinet szellemű pedagógiai munka színtere, mely egy tevékenységközpontú, öröm- és sikerorientált szintézis-pedagógia. A gyermeki személyiség szabad kibontakoztatása áll a középpontban, demokratikus, bizalmat, biztonságot, segítségnyújtó megértést és toleranciát sugárzó légkörben, mely tudatosan épít a gyermekek önállóságára, elősegíti képességeik kibontakozását. A gyermek természetes érdeklődése, lelkesedése folyamatos megerősítést kap, ébren tartva az ösztönző erőt és kíváncsiságot. 2011-ben megkezdett innovációjuk, a kompetencia alapú fejlesztés, fenntartása jelenleg is folyamatos.

2016-2017. nevelési év végén Tóparti Tagóvoda (Mátyás király u.) a csökkenő gyermeklétszám következményeképp bezárásra került.

A 2019-2020. nevelési év végén a Munkácsy utcai tornaszoba az Evangélikus Egyház fenntartásába került, helyette a Martinovics úti tornaterem feletti használat jogát kapták meg az óvodák.

2019-ben az intézmény pályázott a „Boldog Óvoda” címre és elnyerte, mely címet 2020-ban is sikerült megtartani. 2020 áprilisában a Nemzeti Tehetségsegítő Tanácshoz benyújtott pályázat pozitív bírálathoz részesült, a tehetségpont működési-kérelem elfogadásával az intézmény regisztrált tehetségponttá vált. Az óvodák gazdagító programjaiban évek óta egyre hangsúlyosabban jelenik meg a tehetséggondozás, kiemelt figyelmet fordítva a tehetségek felkutatására és kibontakoztatására.

21. táblázat Gyermeklétszám alakulása Mezőberény Város Óvodai Intézménye óvodáiban

Óvodák neve	Az intézménybe járó gyermekek száma (fő)		
	2017-2018. nevelési év	2018-2019. nevelési év	2019-2020. nevelési év
Magyarvégesi Óvoda	62	62	68
Csiribiri Óvoda	58	63	60
Nefelejcs Óvoda	49	50	43
Mosolygó Központi Óvoda	46	47	47
Összesen	215	222	218

Forrás: Saját szerkesztés 2020.

Katicabogár Evangélikus Óvoda

A Magyarországi Evangélikus Egyház, mint fenntartó 2011. szeptember 1-e óta felügyeli és segíti az Katicabogár Evangélikus Óvoda intézmény működését, a Mezőberény I. kerületi Evangélikus Egyházközség, mint alapító felelősen támogatja az óvoda működését.

1877. április 15-én alakult meg a háromnemzetiségű Mezőberényben a Mezőberényi Kisdédóvó Egyesület. Egyik fő támogatója Petz Gyula evangélikus lelkész volt, segítségével még az adott év szeptember 1-jén megkezdte működését a település első óvodája, mai óvoda őse és jogelődje. Elhelyezkedése miatt előnyt élveztek a település központjában lévő, németek lakta községrész gyermekei. Az óvodában a magyar és német nyelvet egyaránt használták. A gyermekek és az óvónő is jól beszélt mindkét nyelvet. Az óvoda 1886-ban kapott új épületet, azóta működik mai helyén.

A német nyelv használata az idők folyamán elmaradt, majd 1988-tól kezdődően középső és nagycsoportban - játékos formában - ismét találkozhattak az óvodások a német nyelvvel. 1997 – 2016-ig az óvoda alapfeladatként folytatta a kétnyelvű nemzetiségi nevelést. 2017 szeptemberétől a szigorodó törvényi változások miatt a német nemzetiség hagyományainak megismerését, ápolását vállalták fel, a helyi Német Nemzetiségi Önkormányzat Mezőberénnyel és a Mezőberényi Német Hagyományápoló Egyesülettel való jó együttműködésre törekedve. Az óvoda 2014 októbere óta két épületben működik. Mindkét épületben 3-3 tiszta életkorú csoport üzemel. 2,5 éves kortól 6, 7 éves korig fogadják a gyermekeket. Az épületekhez hatalmas közös játszóudvar tartozik. Napközi otthonos óvodaként felelősen vállalják a családi nevelés kiegészítését, valamint biztosítják a multikulturális nevelésen alapuló integráció lehetőségét.

Mezőberényi Talentum Református Óvoda

A Talentum Református Óvoda 2015 őszétől fogadja a város óvodás korú gyermekeit. Az intézmény a Mezőberényi Református Egyházközség épületeinek (Templom, Lelkeszi Hivatal, Szeretetotthon) szomszédságában helyezkedik el. Az épület eredetileg gyülekezeti célokat szolgált, de az átalakítás, felújítás által modern, barátságos, családi hangulatot nyújtó, otthonos, nevelési feladataik ellátására és a kor elvárásainak kiválóan megfelelő óvodaépület lett. Nevelési céljaik a gyermekközpontúságot szolgálják és a keresztyén értékek átadására törekszenek. A fenntartó és az intézmény szándéka szerint a Magyarországi Református Egyház Köznevelési Törvénye megfogalmazásában az óvoda célja és küldetése: az intézménybe járó gyermekeket művelt, jellemes keresztyén emberekké, az egyetemes emberi értékek tisztelőivé, a magyar haza és nemzet, hűséges, áldozatkész, alkotó polgáraivá formálni, akik mindenkor készek az örökölt és jelenkori kultúra valódi értékeit befogadni, gyarapítani, közvetíteni. A gyermekcsoportok részben vegyes korösszetételűek: 2,5 éves kortól – 4 éves korig, illetve 4,5 éves - 7 éves korig a csoportokban.

Általános iskolai oktatás

2005. augusztus 31-el jött létre a Mezőberény – Bélmegyer Kistérségi Általános Iskola, Alapfokú Zene- és Művészetoktatási Intézmény, Kollégium és Pedagógiai Szakszolgálat, a mezőberényi 1. Sz. Általános Iskola, az Orlai Petrics Soma Általános Iskola, Kollégium és Pedagógiai Szakszolgálat, az Alapfokú Zene- és Művészetoktatási Iskola, valamint a bélmegyeri Általános Iskola jogutódjaként.

2011. szeptember 1-jével az intézményfenntartó társuláshoz csatlakozott Murony Község Önkormányzata. Ettől kezdve az intézmény neve Mezőberényi Kistérségi Általános Iskola, Alapfokú Művészetoktatási Intézmény, Kollégium és Egységes Pedagógiai Szakszolgálat.

2013. január 1-től augusztus 31-ig az intézmény Mezőberényi Általános Iskola, Alapfokú Művészeti Iskola, Kollégium és Pedagógiai Szakszolgálat néven működött, a Klebelsberg Intézményfenntartó Központ (továbbiakban: KLIK) önálló jogi személyiséggel rendelkező szervezeti egységként.

2013 szeptemberétől, a szakszolgálat átadását követően a mai napig Mezőberényi Általános Iskola, Alapfokú Művészeti Iskola és Kollégium az intézmény neve, amelynek a fenntartását és működtetését 2017. január elsejétől a Gyulai Tankerületi Központ vette át.

Köznevelési és egyéb alapfeladatok:

- általános iskolai nevelés-oktatás,
 - nappali rendszerű iskolai oktatás
 - nemzetiségi nevelés-oktatás (nyelvoktató nemzetiségi nevelés – oktatás (német))
 - a többi gyermekkel, tanulóval együtt nevelhető, oktatható sajátos nevelési igényű gyerekek, tanulók integrált nevelése-oktatása integrációs felkészítés,
 - képesség-kibontakoztató felkészítés
- sportiskolai feladat
 - köznevelési típusú sportiskolai feladat
- alapfokú művészetoktatás
 - zeneművészeti ág
 - képző- és iparművészeti ág
- egyéb köznevelési foglalkozás
 - napközi, tanulószoba
 - egész napos iskola
- kollégiumi ellátás
- iskolai könyvtár

A nevelő és oktató munka jelenleg egy székhelyen és öt telephelyen zajlik.

A székhely továbbra is a Petőfi út 17–19. sz. alatti épülete, ahol a vezetőség, a felső tagozat (5–8. évfolyam) és az alapfokú művészeti oktatás egy része működik. A bélmegyeri és a muronyi felső tagozatos diákok itt tanulnak, iskolabusszal történik a szállításuk.

A Luther tér 1. szám alatt tanulnak a mezőberényi, 2020 szeptembertől a muronyi alsó tagozatos (1–4. osztály) diákok is, valamint a művészetoktatási tagintézmény is itt kapott helyet. A művészeti iskolában a képzés fakultatív, a tankötelezettség itt nem teljesíthető. A köznevelésről szóló törvény alapján a növendékek térítési díjat kötelesek fizetni az oktatásért.

A Petőfi út 18. sz. alatt található az általános iskolai kollégium, amely elsősorban a hátrányos, halmozottan hátrányos helyzetű családok gyermekeit fogadja be. A Petőfi út 20. sz. alatti épületben szaktantermek működnek.

A Tessedik tér 1. sz. alatti és a Martinovics utcai feladatellátási hely megszűnt, átadásra került az önkormányzatnak.

Az iskola jó infrastruktúrával rendelkezik, digitális táblákkal, számítógépekkel (asztali és hordozható), tanulói laptopokkal, tabletekkel felszerelve.

Az elmúlt tíz évben pályázatok hoztak jelentős infrastrukturális és tartalmi változást az iskola életébe:

Az EFOP-4.1.3-17-17-2017-00411 A Mezőberényi Általános Iskola, Alapfokú Művészeti Iskola és Kollégium tanulást segítő tereinek infrastrukturális fejlesztése projekt kereteiből az utóbbi évek legkiemelkedőbb fejlesztése valósult meg az iskolában, a Petőfi úti székhelyen, több mint 60 millió Ft értékben.

22. táblázat A tanulói létszám alakulása

tanév		2016-2017.	2017-2018.	2018-2019.	2019-2020.	2020-2021.
összesen		753	666	601	587	563
ebből	Mezőberény	699	615	558	543	542
	Bélmegyer	17	17	19	19	21
	Murony	37	34	24	25	0

Forrás: Saját szerkesztés 2020.

A tanulói létszám csökkenése az alábbi okokra vezethető vissza: demográfiai csökkenés, a településeken élő gyermekek számának csökkenése, az egyházi általános iskola és a hatosztályos gimnázium indítása, más település iskolájába történő beiratás, tanköteles korú tanulók külföldi tartózkodása.

Az osztályok száma is ennek megfelelően csökken. A 2016-2017-es tanévben 39 osztály működött, addigra a 2020-2021-es tanévet 28 osztállyal indítottak.

Fő munkaviszony keretében alkalmazott pedagógusok száma ezen időszak alatt 82-főről 65-főre csökkent.

2013 őszén bevezetésre kerülő pedagógus életpálya-modell nagy fordulatot hozott a pedagógusok életében. A 2019-2020. tanév végére a pedagógusok 49 %-a sikeres minősítés következtében elérte a kötelező Pedagógus II. fokozatot, 17%-a mesterpedagógussá vált. Az iskolában 5 szakértő nyújt folyamatos támogatást a minősítésekre, a minősítő vizsgákra való felkészüléshez.

Az iskola jelene a múltból átvett értékekre épül. Ez arra kötelezi az iskola vezetését, tanárait, tanítóit, hogy a nevelő és oktató munkában kiemelt figyelmet fordítsanak a lakóhely, a nemzet történetének és hagyományainak megismertetésére, a haza iránti szeretet felébresztésére, a különféle világnézetű emberek cselekvő együttélésének gyakorlására.

A gyerekek családjainak szociális, anyagi és kulturális helyzete egymástól nagymértékben eltér, ezért a nevelő-oktató munka ehhez a helyzethez igazodik. A pedagógusok a tanórán és tanórán kívül is segítik a nehéz körülmények között élő, hátránnyal induló tanulók felzárkóztatását, ugyanakkor kiemelt feladatának tekintik a tehetséges, jó képességű gyerekek fejlesztését is.

Az iskola regisztrált tehetségpont. A Tehetséggondozó programban – az 5-8. évfolyamon – központi helyet kap a 7 tehetségterület fejlesztése, a játékosság elvét követve, a motiváció, az érdeklődés fenntartása végett.

Vizsgaközpontként a Deutsches Sprachdiplom, DSD I. nyelvvizsga megszerzésére kínál lehetőséget.

A 2018-2019. tanévtől a Boldog Iskola cím tulajdonosa, melynek keretében a pedagógusok a tanulóink érzelmi intelligenciáját és boldogságra való képességét fejlesztik.

Az intézményt az Oktatási Hivatal által kiírt, az „Oktatási Hivatal Bázisintézménye” felhívásra benyújtott pályázati dokumentációja alapján a Pedagógiai Oktatási Központ és a Bíráló Bizottság javaslatai szerint az Oktatási Hivatal köznevelési elnökhelyettese az „Oktatási Hivatal Bázisintézménye” cím viselésére ítélte.

Az iskolában jelenleg nyelvoktató német nemzetiségi nevelés-oktatás is folyik kifutó rendszerben a 2022-2023. tanévig. A tanulók a német nyelv tanulása mellett, a kisebbség életével, hagyományaival ismerkednek a német nemzetiségi nyelvi és a német népismeret órákon.

Egész napos iskolai oktatást az 1-4. évfolyamon biztosítanak igény szerint, ahol délelőtt és délután egyenletesen vannak elosztva a tanórák és a másnapra történő felkészülési órák.

A sportiskolai osztályok működésének célja az egészségtudatos életmód kialakítása, a sport megszerettetése, a sportos életmód kialakítása, a tudatos sportolóvá nevelés.

Idegen nyelvi osztályok első évfolyamtól indulnak. Emelt óraszámú az idegen nyelvet a felső tagozaton tanulhatják a diákok.

2009 óta működik az integrációs- és képesség kibontakoztató (IPR) program, mely a hátrányos helyzetű tanulóknak a többi tanulóval egy csoportban történő nevelését, oktatását célozza meg, a tanulók szociális helyzetéből és fejlettségéből eredő hátrányának csökkentése érdekében.

Az intézmény tevékenységének középpontjában a minőségi nevelő és oktató munka áll, amely biztosítja a tanulóknak a megfelelő tovább haladását a szülők elvárásainak és a tanulók képességeinek megfelelően, hogy művelt, jól képzett, az életben boldogulni tudó emberekké váljanak.

Mezőberényi Petőfi Sándor Evangélikus Általános Iskola, Gimnázium és Kollégium

Mezőberény életében fontos szerepet tölt be a középiskola, amely színvonalas oktatásával az első lépést jelentheti a településen és környékén élő fiataloknak, hogy piacképes egyetemi-főiskolai diplomát szerezzenek, felsőfokú tanulmányaikat akár külföldön is folytathassák, és legalább egy idegen nyelvet használható szinten elsajátíthassanak.

A középiskolai oktatásnak régi gyökerei vannak a városban, 1802 és 1834 között ugyanis itt működött az evangélikus egyház fenntartásában Békés megye első gimnáziuma.

Nagyon hosszú ideig kellett várniuk a berényieknek, mire 1962-ben újból megnyílhatott a Petőfi Sándor nevét viselő gimnázium. Az első bő két évtizedben évfolyamonként többnyire két párhuzamos osztályt indítottak, és az akkori lehetőségekhez alkalmazkodva emelt szintű (tagozatos) képzést (orosz nyelv, matematika-fizika) is folytattak.

Az ún. „kis” gimnáziumok, mint a berényi is volt, a nyolcvanas években válaszút elé kerültek, miként képesek megújulni, a tanulókért folytatott versenyben helytállni. Az akkori berényi

iskolai és városi vezetés részben a nemzetiségi hagyományokra is alapozva a magyar–német kéttannyelvű képzés bevezetése mellett döntött, amelyet az 1987/88. tanévtől el is indítottak.

A mezőberényi gimnázium - a kéttannyelvű oktatás bevezetése óta - országos beiskolázású intézmény, napjainkban is közel félszáz településről érkeznek diákok.

Ez a lépés a nyolcvanas–kilencvenes években jelentős beruházásokat eredményezett. Így megépült a kollégium és jelentősen bővült az 1966-ban átadott oktatási épület is.

A következő profilbővítésre 2000 őszén került sor. Az Oktatási Minisztérium pályázatát elnyerve Mezőberényben indulhatott útjára Békés megyében az Arany János Tehetséggondozó Program. Az első „Aranyos” osztály 2005-ben tett sikeres érettségi vizsgát.

2004. szeptember 1-jétől került sor az általános tantervű képzés módosítására. A képzés egy nyelvi előkészítő évfolyam bevezetésével öt évfolyamos képzéssé alakult át.

A program országos bevezetését az Oktatási Minisztérium kezdeményezte, helyi bevezetését a tantestület döntése alapján Mezőberény Város Önkormányzati Képviselő-testülete engedélyezte.

Jelentős mérföldkő a gimnázium történetében, hogy - 210 évvel első indulása, és 50 évvel második megalapítása után, 2012. augusztus 21-től - újra evangélikus fenntartású lett.

Az utolsó évtizedben jelentős változások történtek az intézményben. Bővültek/változtak a képzések:

- Öt évfolyamos gimnáziumi képzés angol nyelvi előkészítő évfolyammal
- Öt évfolyamos magyar–német két tanítási nyelvű gimnáziumi képzés
- Arany János Tehetséggondozó Program
- Négy évfolyamos gimnáziumi képzés emelt nyelvi képzéssel
- 1-8 évfolyamos általános iskolai képzés
- 6 osztályos gimnáziumi képzés

2016 óta a gimnáziumi képzések mellett az általános iskolai képzés is megtalálható az iskola palettáján.

Az általános iskolai képzésben évfolyamonként két osztályt indít az intézmény:

- az „a” osztályokban angol nyelvi képzés és Sakkpalota képességfejlesztő oktatási programmal dolgoznak,
- a „b” osztályokban a német nyelvoktató nemzetiségi képzés szerint oktatnak.

A szakos ellátottság intézményben biztosított, minden tanár rendelkezik a megfelelő iskolai végzettséggel.

A lelki egészség megtartásában fontos szerepe van az intézményben tevékenykedő hitoktatóknak (evangélikus, református és katolikus) iskola- és gyülekezeti lelkészeknek.

Az sajátos nevelési igényű és beilleszkedési, tanulási megatartási nehézségekkel küzdő gyermekek megsegítését szakemberek végzik.

Az intézmény három egymáshoz közeli épületben (épületegyüttesben) működik, felszereltsége nagyon jó, megfelel a XXI. századi elvárásoknak.

Az osztály- és csoporttermek mellett szaktárgyi szertárak, előadók (fizikai, biológiai előadó, biológiai és kémiai labor) felszereltsége a követelményeknek megfelelő. Három teljesen felszerelt informatikai szaktanterem áll a tanulók rendelkezésére. Van önismereti és drámatanterem is.

Az iskolai könyvtár a raktári állománnyal együtt 50 000 könyvből áll.

A mindennapos testnevelés megvalósítására egy sportcsarnok, egy kondi- és egy aerobikterem, két kültéri gumiborítású sportpálya áll rendelkezésre, a szükséges kiszolgáló helyiségekkel együtt. A kültéri gumiborítású sportpálya egyike atlétikai és strandröplabda pályával is kiegészült. Így lehetővé vált a komplex testnevelési órák megtartása, az érettségi vizsgák helyben történő lebonyolítása, az úszás kivételével.

A Petőfi út 14. szám alatti kollégiumi épületegyüttesben összesen 10 tanterem és 52 tanulói háló található a szükséges kiszolgáló helyiségekkel együtt (teakonyha, vizesblokkok, mosókonyha, közösségi terek).

2016-ban az egész intézményt érintő informatikai korszerűsítés kezdődött és valósult meg.

A személyi és tárgyi feltételek együttesen lehetővé teszik, hogy pedagógiai küldetését megvalósítsa az iskola:

- a tehetséggondozást (Akkreditált Kiváló Tehetségpontként)
- az esélyegyenlőség biztosítását (AJTP révén)
- kommunikatív nyelvtanulást
- a testi és lelki egészség megőrzését.

A színvonalas képzés mellett a gimnázium nagy előnye, – a megyeszékhelyi nagy gimnáziumokkal szemben, hogy a jelentős diáklétszám ellenére is családias, gyermekközpontú.

Közművelődés, kultúra, egészségügy

Orlai Petrics Soma Könyvtár, Muzeális Gyűjtemény és Művelődési Központ

Az integrált kulturális intézmény a jogszabályokban megfogalmazott tevékenységet végez, új utakat, lehetőségeket keresve, hogy a helyi társadalom kulturális közösségi igényeinek megfeleljen.

A könyvtár az utóbbi években nehéz időszakot élt át, elsősorban a nagy fluktuáció és a képzett szakemberek hiánya miatt, ez 2020-ban rendeződni látszik. Az állománya friss, az on-line megjelenés növeli a kölcsönzések számát, a látogatottságát. Gyermeknek és felnőtteknek szóló események megszervezésével is népszerűsítik az olvasást. A könyvtárközi kölcsönzés, a honlapon elérhető katalógus az olvasók kényelmét szolgálják.

A múzeum a lakosság által nagyra becsült Hentz Lajos pedagógus, helytörténész – zömében helyi háztartásokból származó – néprajzi gyűjteményének gondozására jött létre, nem kötelező önkormányzati feladatként. A muzeális gyűjtemény a Wenckheim-Fejérváry kastélyban található. Gyermek és felnőtt csoportok, a helytörténettel foglalkozók, a valaha itt tanuló diákok, a turisták szívesen látogatják az állandó és időszakos kiállításokat, a rendezvényeket. A kiállítások, az ehhez szükséges eszközrendszer pályázati és önkormányzati forrásból frissül.

A művelődési központ Minősített Közművelődési Intézmény Cím birtokosa. Mind a hét alapszolgáltatást biztosítja a lakosság számára. A szolgáltatások nyitvatartási időn túl is igénybe vehetők előzetes egyeztetés alapján. Békés megyében évek óta az öt leglátogatottabb intézmény egyike. Helyiségei: 337 főt befogadó, alapvető fény- és hangtechnikával ellátott, felújított színházterem; két klubterem, amelyek 30-100 férőhelyesek, egy 20 fős tárgyalóterem. Mindegyik tér használható képzés céljára is, az ehhez szükséges eszközökkel rendelkezik az intézmény. A termék, a földszinti aula és az emeleti galéria kiállítások megtartására is kiválóan

alkalmas. 2020 őszétől a Tücsökvár gyermekjátszó várja a kisgyermekes családokat. Az önkormányzati támogatások mellé minden évben hazai, alkalmanként EU-s pályázati források bevonásával rendeznek programokat, cserélődik, gyarapszik az intézmény eszközkészlete. Tevékenységét a Képviselő-testület által elfogadott munka-, program- és szolgáltatási terv alapján végzi, széleskörű partnerségben civil szervezetekkel, intézményekkel, vállalkozásokkal. A szakemberek célja, hogy a közösségi művelődési terület közösségi részvétel elvén (társadalmiasítás) működjön.

A Civil Fejlesztő Központ helyiségeiben civil szervezetek és önkormányzati egységek munkatársai dolgoznak. A konferenciatermét jellemzően közösségi, képzési alkalmakra használják civilek és intézmények.

A Madarak Háza Ökoturisztikai Látogató- és Szabadidőközpont közösségi, szabadidős funkciót lát el, tavasztól ősziig táborok, kulturális, gasztronómiai rendezvények, időnként családi események helyszíne. Télen – fűtés hiányában – nem üzemel. A korábban itt megtartott foglalkozások a művelődési központba és a CFK-ba kerültek át.

Helyi médiumok

Mezőberényi Hírmondó

A Mezőberényi Hírmondó alapvető feladata informálni a lakosságot a Képviselő-testület munkájáról, tájékoztatni a közéleti eseményekről, önkormányzati, intézményi, civil, egyházi témakörökben. A lap 2.000 példányban 12 oldalon, ingyenesen jelenik meg havonta. Az online változat – és a korábbi számok – a városi honlapon megtalálhatók. Az összes lapszám az www.opskk.mezobereny.hu oldalon olvasható.

Városi, intézményi honlapok, közösségi oldalak

A www.mezobereny.hu honlap minden közérdekű információt tartalmaz. Információk, hirdetések, kötelező szakmai tartalmak mellett rendszeresen tudósít az aktuális közösségi, kulturális eseményekről képekben is. Folyamatban van az oldal megújítása.

Minden intézmény működtet saját honlapot, többen közösségi oldalon is tartják a kapcsolatot a partnereikkel, itt jelennek meg és jutnak el a használókhoz a leggyorsabban az információk.

A város bizonyos terein, intézményekben Free wifi segíti a lakosságot. A virtuális térben való megjelenés, az általa történő kulturális közösségépítés lehetőségével, jelentőségével a hatékonyság érdekében professzionálisan kell a közeli jövőben foglalkozni.

Ktv Stúdió

A kábeltelevízió vállalkozásként, az önkormányzattal kötött megállapodás alapján működik. Az adásaiban interjúk, összefoglalók jelennek meg a városi eseményekről, a stúdióbeszélgetések különböző témákat dolgoznak fel. A testületi üléseket élő adásban közvetíti. A képújságban folyamatosan közérdekű információk, intézményi és lakossági hirdetések olvashatók. Már közösségi felületen is nézhetők a műsorok.

Helyi közösségi, kulturális értékek

Mezőberény Város Önkormányzati Képviselő-testülete a következő elismerő címeket alapította:

Városi elismerések

- „Mezőberény Város Díszpolgára” címet azok részére, akik kiemelkedően jelentős munkájukkal, vagy egész életművükkel Mezőberényen túlmutatóan olyan általános elismerést szereztek, amivel hozzájárultak a város jó hírneve öregbítéséhez;
- „Mezőberényért” kitüntetést, a Mezőberényért végzett maradandó, kiemelkedő tevékenység elismerésére;
- Ágazati, szakmai elismerő címeket az egyes szakterületeken végzett kiemelkedő munka elismerésére az alábbi elnevezésekkel:
 - „Mezőberény Kultúrájáért, Nemzetiségi Kultúrájáért”
 - „Mezőberény Sportjáért”
 - „Mezőberény Egészségügyéért, Szociális ellátásáért”
 - „Mezőberény Neveléséért, Oktatásáért”
 - „Mezőberény Vállalkozója”

Települési Értéktár

Mezőberény Város Önkormányzatának Képviselő-testülete a 231/2013. (V. 27.) számú határozatával arról döntött, hogy Települési Értéktárat és Települési Értéktár Bizottságot hoz létre. A bizottság újraválasztott tagjai elkötelezetten végzik a feladataikat, arról beszámolnak a Képviselő-testületnek. Az értéktárban szereplő értékekről a <http://www.mezobereny.hu/s/hir/972/Telepulesi-Ertektar> oldalon lehet információt szerezni. Az értékek bemutatását, újak felkutatását önkormányzati, intézményi, civil rendezvények, esetenként pályázati források bevonása, a helyi újság segítik.

Testvérvárosi kapcsolatok

- Gronau Németország (megállapodás aláírva: 1991. 04. 24.)
- Münsingen Németország (megállapodás aláírva: 1993. 05. 30.)
- Gúta Szlovákia (megállapodás aláírva: 2001. 08. 10.)
- Szováta Románia (megállapodás aláírva: 2002. 08. 18.)
- Csantavér Szerbia (megállapodás aláírva: 2006. 08. 20.)

A testvérvárosi megállapodások kulturális, sport, idegenforgalmi, szociális, gazdasági jellegű kapcsolatok megalapozására, kiépítésére, továbbfejlesztésére születtek. A célok között szerepel a baráti, emberi kapcsolatok elmélyítése és kiszélesítése, lakossági kapcsolatépítés lehetőségének megteremtése, más kultúrák megismertetése, befogadása, jó és haladó tapasztalatok átvétele, nyelvtanulás.

Természeti és épített örökség

A helyi jelentőségű védett természeti területekről és természeti értékekről a 14/2012.(III.27.) számú önkormányzati rendelete szól.

Mezőberény Város Önkormányzata 25/2003.(XII.22.) számú rendeletével, 82/2018.(II.26.) számú, Mezőberény Város Településképi Arculati Kézikönyvét elfogadó határozatával és az 5/2019.(II.26.) számú Mezőberény Város településképi védelméről szóló önkormányzati rendeletével jelentős mértékben hozzájárult településünk épített emlékeinek védelméhez, megőrzéséhez.

A településünk múltját dokumentáló szobrok, emléktáblák, emlékművek, kopjafás emlékhelyek, emlékoszlopok az MBER helyismereti adatbázis része.

Turizmus

Mezőberény rendelkezik turisztikai vonzerővel – a Körös közelsége, a Hosszú-tó adottságai, a város vadász, horgász, lovas turisztikai tevékenység, a szálláshelyek, éttermek, étkezési lehetőségek kínálata, a vendégfogadással foglalkozó vállalkozások számának bővülése, helyi látnivalók, programlehetőségek –, ám ma is alacsony a szolgáltatók együttműködési szintje, csakúgy, mint a térségi közös gondolkodás.

Városi rendezvények

A nemzeti ünnepek megünneplése megemlékezéssel, emlékhely koszorúzással és helyi elismerések átadásával történik.

Az adventi alkalmak és az újévi köszöntő várt, látogatott ünnepi alkalmak, civil kezdeményezéssel és koordinációval szervezetek, egyházak, intézmények részvételével, összefogásával valósul meg.

A Töltött Káposzta Fesztivál az egyik legnépszerűbb közösségi, gasztronómiai rendezvény, csakúgy, mint a családokat megmozgató Márton-napi felvonulás, a Kacagó Liget. A Streetfighter Nap, újabban a Street Jam Fest ugyancsak sok résztvevőt, és népes közönséget vonz.

A Berényi Napok 2-4 napja képzőművészeti, hagyományápoló, sport és színpadi programok kínálatát vonultatja fel. A koncertek a legjobban várt és leglátogatottabb események csaknem minden korosztályban. Mindig széleskörű partnerségben valósul meg a rendezvény, intézmények, szervezetek, közösségek vesznek részt az előkészítésben, lebonyolításban.

A városi rendezvények koordinálását a néhány hetente aktualizált rendezvényterv hivatott folyamatosan biztosítani.

A Mezőberényi Művésztelep fontos értékünk, a kortárs képzőművészet kiváló térségi képviselői alkotnak városunkban, munkáikat kiállítjuk, később a tervezett városi galériába kerülnek.

A város rendezvény-palettája jelentősen gyarapodott, színesedett az elmúlt években, többek között a szép számú nyertes kulturális pályázati forrásnak köszönhetően.

Egészségügy, szociális szféra

A város felnőtt lakosságának egészsége felett 5 háziorvos őrökdi, így egy-egy orvosra átlagosan 1.500–2.000 személy jut, mivel egyikőjük a szomszédos Csárdaszállás több mint háromszáz felnőttjét is ellátja. A berényi háziorvosok átlagosan annyi felnőttől gondoskodnak, mint a Békés megyei városokban praktizáló kollégáik. A gyermekorvosi körzetek száma 2, a felnőttekhez hasonlóan a csárdaszállási gyermekek ellátását is mezőberényi szakember végzi. Csárdaszállást is beleértve 3 fogorvosi körzetet alakítottak ki a városban. Az alapellátást végző orvosok mindegyike saját rendelőben végzi a gyógyítást, amelyek modernizáltak és jól felszereltek. Az orvosok széleskörű szakképesítéssel (üzemorvos, belgyógyász,

gasztroenterológus) rendelkeznek, és részt vesznek a különböző prevenciók programokban is. Néhány szakorvosi ellátás (fül-orr-gége, allergia, szemészet) helyben is igénybe vehető, sőt több közeli és távolabbi településről (Csárdaszállás, Köröstarcsa, Körösladány, Gyomaendrőd, Dévaványa, Szeghalom, Kamut, Murony, Bélmegyer) is fogadnak betegeket a berényi szakorvosok. Magánrendelésén a Mezőberényben élő nyugalmazott bőrgyógyász főorvos fogad pácienseket. Heti-kétheti rendszerességgel kijáró további szakorvosok (nőgyógyász, tüdőgyógyász, ortopéd) szintén magánrendelés keretében érhetők el helyben. A további szakorvosi ellátást a berényiek a Békési Gyógyászati Központ és Gyógyfürdőben, illetve a békéscsabai vagy a gyulai kórházban kaphatják meg.

Leginkább a kijáró onkológus, reumatológiai és neurológiai szakemberek hiányát érzékelik a helybeliek és az egészségügyi szakemberek egyaránt. Az orvosi ügyeletet a Békés-Medical Egészségügyi Szolgáltató Kereskedelmi Korlátolt Felelősségű Társaság látja el. A gyógyszerellátást három helyi patika biztosítja, mindegyik az egészségügyi intézmények közelében a városközpontban található.

Korábbi stratégiai célként megfogalmazódott egy mentőállomás létrehozása, mely 2015 decemberében megvalósult, amikor átadásra került az új mentőállomás, mely az egészségügyi ellátás biztonságát erősíti. A mentőszolgálat fejlesztésének célja, hogy a mentőautó a hívást követő 15 percen belül kiérjen a segítségkérés helyszínére. A mezőberényi mentőállomás kilenc település közel 40 ezer lakosának ellátását segíti.

A Városi Humánsegítő és Szociális Szolgálat háromféle egészségügyi tevékenységet lát el:

- 1984 óta működik a településen laboratórium, jelenleg a Békés Megyei Központi Kórház Dr. Réthy Pál Tagkórházzal együttműködve végzi egyebek mellett a kvalitatív és kvantitatív vérkép vizsgálatát, vagyis a mintavétel helyben történik, a laborvizsgálat pedig Békéscsabán, és az érintettek szintén helyben kapják meg vizsgálati eredményeiket, vagy azt ügyfélkapu használatával az elektronikus egészségügyi szolgáltatási térből (EESZT) letölthetik.
- A védőnői szolgálat munkatársai főként a kisgyermekes (0–6 éves) családokat és a gyermekintézményeket keresik fel rendszeresen. Négy területi védőnői körzetet alakítottak ki a városban Csárdaszállást is hozzászámítva, továbbá egy vegyes és egy iskolavédőnői körzetet működtetnek.
- Az otthoni betegápolás is a Humánsegítő tevékenységi körébe tartozik, melyet a többi egészségügyi ellátáshoz hasonlóan a Nemzeti Egészségbiztosítási Alapkezelő finanszírozza. Az éves vizitek száma meghaladja az ezret.

A városban 1989 óta működő fizioterápiát a szolgáltatás biztosítására működési engedéllyel rendelkező Békési Gyógyászati Központ és Gyógyfürdő 2020. június hónapjában megszüntette, ezért az eddig helyben igénybe vehető szolgáltatásért a betegeknek Békésre kell utazniuk.

Az egészségügyi ellátást biztosító intézmények (épületek) a városközpontban helyezkednek el. A Humánsegítő Szolgálat fő profilja a szociális alapszolgáltatások, a szakosított ellátások és a gyermekjóléti alapellátás biztosítása főként három társadalmi csoportra, a gyermekekre, a fogyatékosokra és az időskorúakra koncentrálva. Ellátási területe ez esetben is túlmutat a város határain. A családsegítő és a gyermekjóléti szolgálat – a jelzésekre is támaszkodva feltérképezi az ellátási területén élő, segítségre szoruló családok, személyek körét, tájékoztatja őket a szolgáltatás céljáról, tartalmáról. Közösségfejlesztő és szabadidős programok szervezését is ellátja. A szolgáltatást igénybe vevők száma évente kétezer körüli.

A másik feladatkörük az idősgondozás. Szociális alapszolgáltatásokat, ezen belül idők nappali ellátását, étkeztetést, házi segítségnyújtást, jelzőrendszeres házi segítségnyújtást, tanyagondnoki és támogató szolgáltatást biztosít. Az Idősek Klubjában 30 fő nappali ellátására és igény szerint étkeztetésére van lehetőség. Az önkormányzati mellett két hasonló profilú egyházi intézmény (II. kerületi evangélikus és a református) is működik a városban. Egymást jól kiegészítik, mivel területi elhelyezkedésüket tekintve jól lefedik a belterületet.

23. táblázat A Városi Humánsegítő és Szociális Szolgálat szociális alapszolgáltatások körébe tartozó feladatai településenként, 2020.

Település	A szolgáltatás típusa						
	Tanyagondnoki szolgálat	Étkeztetés	Házi segítségnyújtás	Családsegítés	Jelzőrend- szeres házi segítség- nyújtás	Támogató szolgálat	Idősek nappali ellátása
Mezőberény	*	*	*	*	*	*	*
Bélmegyer			*		*	*	*
Kamut			*		*	*	*
Köröstarcsa					*	*	
Murony					*	*	
Békés					*		
Csárdaszállás					*		
Gyomaendrőd					*		
Hunya					*		
Kétsoprony					*		
Tarhos					*		

Forrás: VHSZSZ Alapító Okirat (2020. szeptember)

A szociális szakellátást az idők bennlakásos ellátása jelenti. A városban két 50–52 férőhelyes önkormányzati fenntartású idők otthona várja az ellátást igénylőket. Az otthonok tárgyi feltételei biztosítottak. A Puskin utcai otthont a 2000-es évek elején bővítették és újították fel, a Juhász Gyula utcai otthon viszont modernebb, eleve e célra épült, ahol nagy közösségi terek és korszerű szobák teszik lehetővé, hogy az itt élők kellemesen töltsék el napjaikat. A nappali ellátáshoz hasonlóan az idők bentlakásos ellátásában is jelentős szerepet vállalt a református egyház. A 2003-ban átadott új Kálvin téri épületkomplexumban is közel száz idős ember él. A Református Idők Otthona komfortosabb ellátást, külön lakrészt is biztosít a beköltözőknek. Ez azonban azt is jelenti, hogy itt „beugrót” kell fizetni, ami valamelyest korlátozza a szolgáltatás igénybevételét. Mindhárom idők otthona a berényieken kívül a környékelieket is fogadja. Az idők bennlakásos ellátása jelenleg a városban megoldottnak mondható, főként más környéki településekkel összehasonlítva. A férőhelyek számának növelésére továbbra is igény mutatkozik. Összességében megállapítható, hogy a város egészségügyi és szociális rendszere viszonylag jól kiépített, és a helyieken kívül részben a környéki lakosságot is ellátja. A jelenlegi intézményhálózat fenntartása, az épületek karbantartása, sőt bővítése, fejlesztése indokolt, amihez minden pályázati lehetőséget fel kell használnia a városnak.

Civil társadalom, civil szervezetek

Adatok, statisztikák bizonyítják, hogy egy település életét nagyban befolyásolja, hogy milyen és mennyi együttműködő, tenni akaró közössége van az adott településnek. Mezőberény város honlapján található nyilvántartás szerint (2020. szeptember) a városban tevékenykedő civil szervezetek száma 59, mely ténylegesen széles érdekérvényesítést, képviselőket tesz lehetővé.

Jellemzően nem változott a szervezetek tevékenysége a megalakulásuk óta és ugyanazon célok mentén dolgoznak, mely a városban is ismertté vált és elfogadottá. Az együttműködések lehetővé tették, hogy az évek alatt a civilek rendezvényei, programjai egymást nem átfedő, hanem egymást segítő, kiegészítő módon valósulnak meg vagy éppen közösen. Az egyesületek hivatalosan több ezer fő tagsággal számolnak, olyan formában, hogy többen több egyesület munkáját is erősítik. Ez azt is jelenti, hogy Mezőberény városlakói, szervezetek tagsága számára számít az önkéntesség, a közösséghez tartozás, a közös tevékenység, mely fontos erő a város fejlesztése, fejlődése szempontjából is. Mindezt a hármas egység, a civilek, intézmények és az önkormányzat kapcsolata teszi teljessé.

Az 59 szervezet tevékenységét áttekintve kultúra és egyéb területen 22, a sport területen 21 (4 szakosztály), szociális, egészségügyi területen 12, oktatás területen 4 közösség dolgozik.

A kulturális területen tevékenykedő 22 szervezet mindegyike évente átlagosan 1-2 nagyszabású rendezvényt szervez városi szinten a városlakók, az érdeklődők szabadidejének eltöltésére és számtalan kisebb rendezvényt a tagság, a célcsoport számára. Megalakuláskor különböző cél hozta létre a közösségeket, melyet a tagság - általánosságban elmondható, hogy ugyanazok alkotják a magot, akik létrehozták - megtartott és többségében annak szellemében is dolgozik. Ebbe a kategóriába sorolhatók azok a közösségek is, pl. BEM, akik a városért való lobbizásért, az elszármazottak összefogásáért jött létre, a nemzetiségi szervezetek, a német, szlovák, cigány közösségek, akik a helyi hagyományok, szokásaik megőrzéséért tevékenykednek vagy azok, akik a városért folytatott építő tevékenység mellett a politikai szerepvállalásban is részt vesznek pl. Városszépítő és Városvédő Egyesület. Az egyházi kötődés erősítését és támogatás nyújtását vállalta fel pl. az Erős Vár Alapítvány, érdekvédelmi típusú szerveződés pl. az Ipartestület Mezőberény, vagy a letelepülő erdélyi magyarokat tömörítő Erdélyi Kör. A lakosság védelmét, támogató segítségnyújtást vállalta fel a Mezőberényi Polgárőr Egyesület és az Önkéntes Tűzoltó Egyesület Mezőberény. Ide sorolható a városban létrejött népfőiskolai alapítvány, egyesület.

Több egyesület túlnőve a helyi határokat, megyei és országos, sőt nemzetközi eredményeket is elért és ezzel Mezőberény hírnevét is öregbítette: Berény Táncegyüttes, Városi Ifjúsági Fúvószenekar Egyesület, Mezőberényi Mazsorett Egyesület.

Mezőberényi Szlovákok Szervezete- Szlovák Nemzetiségi Nap, Spektrum Alapítvány és az Értékeiért Egyesület- Egészségnap, Mezőberényi Helytörténeti Egyesület – Múzeumi esték.

A sportterületen a rendszeres edzések, rendezvények a mozgás köré építik az éves rendezvények, események sorát, sőt az utóbbi években ez a terület az, mely a legtöbb fiatal korosztályt meg tudja mozgatni. A városban az Alföld Turista Egyesület Mezőberény, a Gyermek FC és a Mezőberényi Kosárlabda Klub legnagyobb létszámot tömörítő szervezetek között van és jellemzően szinte minden korosztály megtalálható. A városban az utóbbi időben több önszervező kör, klub, közösség alakult pl. Berényi Futókör, mely újabb érdeklődésű kör számára jelent közösséget.

Sportrendezvények: Motorosok Baráti Köre – Streetfighter Nap, Mezőberényi Kosárlabda Klub - Street Jam Fest, Alföld Turista Egyesület Mezőberény- Túrák.

A szociális és egészségügy területen fontos feladatellátás történik civil vonalon. A fogyatékosok, a nehéz körülmények között élők számára nyújt szolgáltatást, lehetőségeket több szervezet is és ott vannak a karitatív és adománygyűjtés területén. A Fogjunk Össze KHE felnőtt fogyatékosok nappali intézményszerű ellátását, a Mécses Szolgáltató Közösség Egyesület a fogyatékkal élő állami gondozott felnőtt fiatalok lakóotthonát alakította ki, a Mozgáskorlátozottak Egyesülete, az MRL helyi alapszervezete, a TÍZVÁROS Alapítvány egyes célcsoportok érdekvédelmét. Ösztöndíj támogatás, rászorulóknak megsegítése a Spektrum Alapítvány nevéhez fűződik.

Programjaik: MRL – Rózsaszín séta, Fogjunk Össze KHE- Fogyatékkal élők Nemzetközi Napja, Nagycsaládosok Mezőberényi Egyesülete- Kacagó Liget családi nap, Legyen Ön is karácsonyi Angyalka.

Néhány alapítvány, egyesület az iskolai oktatás-képzés támogatását, az intézmények segítségét vállalta fel, illetve volt diákok összefogását is.

A mezőberényi civil szervezetek rendszerét áttekintve összességében elmondható, hogy széles körű és nagy lefedettségű a helyi civil mozgalom. Kiemelkedő a jelenlétük az értéktári munkában, az önkéntes (pld. szemétszedés, festés), a karitatív munkában és az adománygyűjtésben. Bizonyított, hogy a civil társadalom mellett a közösségek, az önkéntesek összetartásáért a jobb, élhetőbb körülmények megteremtéséért partnerként és támogatóként megjelenik a helyi Önkormányzat is. Sajnálatos, hogy néhány egyesületre jellemző lett a tagság elöregedése és utánpótlás hiányában a működésük akár inaktívvá is válhat az elkövetkező időben.

Mezőberény Város Önkormányzata támogatja a településen működő közösségeket, valamint szerepet vállalnak a közösségek megerősítésében, az új közösségek létrehozásában:

- Városi rendezvények és nemzetközi kapcsolatok támogatására írnak ki pályázatot.
- Létrehozta a helyi iparüzési adóból az 1+1 % -ot, mely kapcsán a vállalkozó, nyilatkozat alapján 2 civil szervezetet támogathat. Jelentős támogatások kerülhetnek ilyen formában a civilekhez, mely erősíti az önkormányzat – közösségek - vállalkozók kapcsolatát.
- Sportalapot hozott létre és közel 7 millió Ft támogatást nyújt a működés mellett sportrendezvényekre.
- Tájékoztatásokat szervez és pályázatokat közvetít az egyesületek, civilek felé.
- Évente Civil köszöntőt szervez, ahol az önkormányzat képviselői megköszönik a városért végzett munkát.
- Folyamatosan figyeli a pályázatokat és együttműködési megállapodásokkal vagy önállóan pályázva, majd lehetőséget biztosítva az egyesületeknek gazdagítja a kulturális területet.
- Az önkormányzat a helyi civilek részére a Civil Fejlesztő Központban irodajellelleggel helyiséget biztosít, ahol az alapvető infrastruktúrát is biztosítja.
- Anyagi támogatást nyújtott a nemzetiségi önkormányzatoknak (német, szlovák), hogy Községi Házat vásárolhassanak a településen, ahol hagyományörző, nemzetiségi kultúrát őrző tevékenységet végezhetnek.

A város civil társadalmának vizsgálatához 55 kérdőív került kiküldésre civil közösségekhez és ebből az adatfeldolgozás lezárásáig 22 került visszaküldésre. A megkérdezettek várost érintő kérdésekre és helyzetüket áttekintve válaszoltak és mindezt alátámasztja a civilség realitását, problémáztatását, megoldásra törekvését. A szakirodalom szerint a kérdőívek 40%-os visszaérkezése jó eredménynek számít.

A SWOT analízis összefoglalóan vázolja fel a civil szervezetek rendszerének sajátosságait:

Erősségek

- Kiváló csapatszellem
- Könnyebb mozgathatóság
- Kellő motiváltság
- Bizalom egymás között
- Stabil tervszerű gazdálkodás
- Elkötelezettség a hagyományok, értékmegővés irányába
- Együttműködés: egyéb civil szervezetekkel, önkormányzattal, intézményekkel
- Önkéntesek, Önkéntes program lehetősége
- Kreativitás
- Közös érdeklődés
- Kedvező információáramlás
- Oktatások, programok
- Pénz nélküli megvalósítás: kevés forrás hatékony felhasználása
- Minden korosztályt megmozgat
- Specifikumok
- Segítőkészség
- Több generációs együttműködés

Gyengeségek

- Bizonyos társadalmi rétegek nem fogékonyak a kommunikációs eszközök használatára
- Pályázatíró segítségének hiánya
- Saját helység hiánya
- Forráshiány: pénzhiány, pályázati hiány, szponzorhiány, eszközhány
- Fiatalok inaktivitása: kiöregedés

Lehetőségek

- Pályázati források
- Civilek által nyújtott programok specifikumának növelése
- 1+1%
- Önkéntesek bevonása
- Időbeni lehetőségek jó kihasználása
- Újabb tagok felkutatása (életút tapasztalatok), önkéntesség
- Civil szervezet munkájának népszerűsítése
- Közösségi bizalom és tagi aktivitás erősítése
- Együttműködések kihasználása
- Szakmai fejlődés, továbbképzés
- Új szakmai kulturális kapcsolatok kiépítése
- Testvérvárosi kapcsolatok lehetőségeinek kiaknázása
- Erősebb civil jelenlét a városban

- Önkormányzati intézményekben való, meglévő infrastruktúra használatának lehetősége

Veszélyek

- Csökkenő költségvetés, támogatás
- Egyesületi tagok számának csökkenése, előregedő tagok
- Adminisztrációs terhek növekedése
- Jogszabályi környezet folyamatos változása
- Célok elvesztése, fásultság, csökkenő érdeklődés az önkéntes munka iránt
- Foglalkoztatási pályázatok szűkülése

Önkormányzati kommunikáció

Mezőberény Város Önkormányzata rendszerében is fontos szerepet tölt be kommunikációs eszközök használata, hiszen az információ, a tájékoztatás igénye soha nem volt ilyen mértékű. A kötelező információs felületek biztosítása mellett az önkormányzat is keresi azokat a módszereket, mellyel a leghatékonyabban juttatja el az információkat a városlakók számára és nyújtanak minél szélesebb körű segítséget a hivatali ügyintézésben, ad hiteles híreket a városról a kívüllátnak.

Többek között:

- Az önkormányzat kezelésében működik a www.mezobereny.hu oldal. A honlap letisztult, könnyen kezelhető felületének a célja, hogy a város lakosai egyszerűen elérhető, kereshető és mindig friss tartalomhoz, naprakész információhoz jussanak, tájékoztassuk az érdeklődőket.
- A közösségi oldalak terjedésével Mezőberény Város Önkormányzata létrehozta facebook közösségét, mely ma a leggyorsabb forrás a megfelelő eszközzel rendelkezők részére.
- Az önkormányzat ingyenes havonta megjelenő információs újságja a Mezőberényi Hírmondó, az elmúlt hónap eseményeinek és az elkövetkező időszakok programjainak közlésére hivatott. Az újság a megalapítása óta változatlan formában jelenik meg, a kor kihívásainak megfelelő fejlesztést igényel.
- Az információs kis füzet a közösségi oldalon és a www.mezobereny.hu oldalon is elérhető, melyet a hivatal munkatársai naprakész információval töltenek meg (orvosok, gyógyszertárak, falugazdász, intézmények, telefonszámok).
- A KTV Stúdió Mezőberény folyamatosan bővített műsoridővel, a kiemelt érdeklődésre számot tartó események, a testületi ülések közvetítésével nyújt tájékoztatást. Az elektronikus média közül a helyi tv szólítja meg leginkább a városlakókat.

Egyéb módszerek:

- névtáblák az ügyfelek tájékoztatása érdekében
- önkormányzati levélpapíron, borítékokon, a munkatársak névjegykártyáján megjelenő logó, címer
- fogadóórak (polgármesteri, képviselői), valamint az ügyintézés során személyes kapcsolattartás (ügyfélszolgálati)
- HelpyNet városüzemeltetési applikáció

Közbiztonság

A városban rendőrség működik. A település közbiztonsága megfelelő, a regisztrált bűncselekmények száma évről évre csökken. Az elmúlt években súlyos, élet ellenes, vagy más kiemelkedő jogsértő cselekmény nem történt.

A Békési Rendőrkapitányság illetékességi területéhez tartozó valamennyi települést - így Mezőberényt is - figyelembe véve a 100.000 lakosra vetített regisztrált bűncselekmények száma folyamatosan csökken. 2019. évben 1.098 volt, melyhez képest a 2018. évben regisztrált 1.378-hoz képest jelentős, 20,3 %-os csökkenés mutatható ki. A város bűnügyi szempontból kevésbé fertőzött.

A közúti közlekedési balesetek száma folyamatosan csökken, a személyi sérüléssel járó közúti közlekedési balesete száma viszonylag állandó, 15-20 esetszám között van.

A városon áthaladó 46-os, 47-es és 470-es számú főútvonal kiemelkedő járműforgalmat jelent az utakon. Ezen főutak leterheltsége, valamint az azokhoz kapcsolódó csomópontok fokozott balesetveszélyt jelentenek. 2019. évben 17 sérüléssel járó közúti közlekedési baleset következett be, mely a 2018. évben történt 16 esethez képest minimális emelkedést mutat.

A közbiztonság megszilárdítása érdekében a Mezőberényi Rendőrőrsrel szorosan együttműködve látja el feladatait a Mezőberényi Polgárőrség, melynek taglétszáma 2020. évben 40 fő.

A polgárőrök önállóan, és rendőrrel közösen is látnak el közterületi szolgálatot, valamint részt vesznek rendezvénybiztosításokban és baleset-megelőzési tevékenységben is.

A város pályázati aktivitása

Az önkormányzat az elmúlt években igen aktív pályázati tevékenységet folytatott. A projektek megvalósításához szükséges külső pénzügyi erőforrásokat – a hazai gyakorlatnak megfelelően – Mezőberény Város Önkormányzata is jelentősebb részben különböző pályázati konstrukciókból tudta előteremteni. Az önkormányzat gazdálkodása stabil, a pályázatokhoz szükséges önerőt biztosítani tudja, de nagyobb volumenű fejlesztések, felújítások csak vissza nem térítendő külső erőforrások igénybevételével valósulhatnak meg. A hivatal állományában alkalmazott felkészült pályázati csapata és túlterheltség esetén a külső pályázati vállalkozások igénybevételének köszönhetően az elmúlt 20 évben száznál is több pályázati program keretében nyújtott be dokumentációt a város. Az alábbiakban rövid áttekintését kívánunk nyújtani az önkormányzat és intézményei által az elmúlt évtizedben részben vagy teljes mértékben külső forrásból megvalósított beruházásoknak a 2014-2019-es időszakra vonatkoztatva.

24. táblázat Pályázatok

2014.	
Pályázat megnevezése	Nyert összeg (Ft)
A MOL Zöldövezet Program a Városháza m+B5: B14 mögötti park szükséges önerő 600.000 Ft	600 000
„A Mezőberényi Önkormányzat szervezettefejlesztése a szolgáltató önkormányzat megvalósítása érdekében” című ÁROP-1.A.5-2013-2013-0039 azonosító számú pályázat	20 154 991
Vizuális Művészetek Kollégiuma pályázata köztéri munka (Mezőberény a 25 éves város) létrehozására (Altéma kódszáma: 3974/260)	4 000 000
„Az első világháború történelmi emlékeit őrző emlékművek rendbetételére, renoválására, helyreállítására” (Pályázat kódja: KKETTKK-CP-02)	5 000 000

„Szociális szolgáltatások hálózati együttműködésének fejlesztése Mezőberény szociális ellátási területén TÁMOP-5.4.9-11/1-2012-0017 jelű pályázat	34 172 562
2015.	
Pályázat megnevezése	Nyert összeg (Ft)
„Gyermekszegénység elleni program keretében nyári étkeztetés támogatására” 200 fő gyermeknek, mely létszámon felül 20 fő saját forrásból biztosítva	5 000 000
KÖZOP-3.5.0-09-11 jelű intézkedésen belül a „Gyomaendrőd – Csárdaszállás – Mezőberény települések összekötését célzó kerékpárút” építésére.	199 985 645
Tanyagondnoki szolgálat fejlesztése	1 056 254
Közös Értékeink ITT és OTT /rendezvény, értéktár/	3 000 000
Forrás című köztéri szobor	4 836 160
V. Töltött Káposzta Fesztivál- kulturális és gasztronómiai seregszemle	2 188 481
Európa a polgárokért program	5 580 000
2016.	
Pályázat megnevezése	Nyert összeg (Ft)
Molnár Miklós Sportcsarnok küzdőtér felújítás	18 246 369
„Büszkeségpontok” létrehozása, '56-os emléktér	6 837 350
„Emléktáblák kihelyezésének támogatása” A hazatérés kútja GUL-16-D-2016-00013	4 000 000
TOP-1.1.1-15-BS1-2016-00013 Ipari terület létesítése Mezőberényben	192 893 102
TOP-7.1.1-16-2016-00043 Nyitott terek Helyi Közösség CLLD	250 000 000
2017.	
Pályázat megnevezése	Nyert összeg (Ft)
Testvérek közt (Bethlen Gábor Alap, Értéktár) /rendezvény, eszköz/	850 000
Hungarikum-Értéktér Mezőberényben /rendezvény, eszköz/	1 985 000
Muzeális intézmények szakmai támogatása (Kubinyi Ágoston Program 2017.)	500 000
KÖFOP-1.2.1-VEKOP-16 azonosító jelű „Csatlakoztatási konstrukció az önkormányzati ASP rendszer országos kiterjesztéséhez”	9 000 000
Tanyagondnoki szolgálat fejlesztése	812 835
Luther téri iskolaépület sportudvar műanyag borításának megvalósítására	20 000 000
Telephely korszerűsítési program - mezőberényi Sportpályára 1 db eredményjelző beszerzésére.	175 000
TOP-1.1.1-16-BS1-2017-00001 Vasút melletti ipar terület kiépítése Mezőberényben	100 000 000
TOP-1.4.1-16-BS1-2017-00002 "Tornaszoba építése és a szolgáltatások minőségi fejlesztése a mezőberényi Kodály utcai Nefelejcs óvodában":	50 000 000
TOP-2.1.3-16-BS1-2017-00001 Mezőberény Város Csapadékvíz csatorna-hálózatának fejlesztése	125 000 000
TOP-3.2.1-16-BS1-2017-00002 Városháza energetikai korszerűsítés Városháza épületének felújítása Mezőberényben	53 985 000

EFOP-1.5.3-16-2017-00097 "Településeinkért" konzorcium	486 523 576
EFOP-1.2.11-16-2017-00002 "Esély Otthon"	199 484 118
A málenkij robot emlékezete Mezőberényben /könyvkiadás/	1 200 000

2018.	
Pályázat megnevezése	Nyert összeg (Ft)
Városi Humánsegítő és Szociális Szolgálat az önkormányzati étkeztetési fejlesztések Közétkeztetési Központ	39 999 747
TOP-3.2.1 Luther téri iskolaépület energetikai korszerűsítése	310 000 000
Muzeális intézmények szakmai támogatása (Kubinyi Ágoston Program 2018.)	1 000 000

2019.	
Pályázat megnevezése	Nyert összeg (Ft)
Szennyvíztisztító telep rekonstrukciója	3 415 491 669
Csiribiri Óvoda homlokzati felújítása és napelemes rendszer kiépítése	24 143 458
Zártkerti pályázat	
TOP-1.4.1-19-BS1-2019-00011 Városi bölcsőde bővítése Mezőberényben	167 003 900
A mezőberényi Világháborús hősi emlékmű felújítása	2 000 000
Tanyagondnoki szolgálat fejlesztése TP-1-2018/4322	1 958 186

	pályázott összeg Ft	önerő Ft	nyert összeg Ft
Összesen 2014-2019.	7.596.206.067	73.053.130	5.835.638.458

Forrás: Saját adatok alapján saját szerkesztés 2020.

25. táblázat Pályázati forrásonkénti megoszlás 2014-2019.

Pályázati forrás neve	Nyert összeg Ft
TOP	1.081.878.102
EFOP	686.007.694
KEHOP	3.415.491.669
EGYÉB	458.527.093

Forrás: Saját adatok alapján saját szerkesztés 2020.

Összesítő SWOT-analízis Mezőberény városára vonatkoztatva

Erősségek:

- Kedvező megközelíthetőség: felújított vasúti közlekedés, elkerülő utakban rejlő lehetőségek;
- Fő közlekedési utak (44, 47-es utak);
- Viszonylag kedvező vállalkozási aktivitás, így a város helyi gazdasága csak részben függ egy-két nagy cég konjunkturális helyzetétől;
- Jelentős újjépítésű önkormányzati bérlakások;
- Jelentős volumenű – bár nem kedvező összetételű – önkormányzati vagyon;
- Hosszú távon kiegyensúlyozott költségvetés;
- Kiforrott projektervek a további fejlesztésekre;
- Bejáratott csatornák a társadalmi konfliktusok kezelésére;

- Elindított programok a fiatalok megtartására, a képzett munkaerő vonzására, pályázati lehetőségek;
- Informatikai infrastruktúra kiépült, az e-közigazgatás fejlesztése, free wifi;
- Internet is nagyrészt kiépült a belterületen;
- Viszonylag jól kiépített részben kistérségi feladatokat is ellátó intézményhálózat (igazgatás, szociális ellátás, egészségügy);
- Minőségi oktatást, tehetséggondozást és felzárkózást megvalósító oktatási hálózat az óvodától a középiskoláig részben kistérségi igényekre is alapozva;
- Versenyképes nyelvi (német, angol) és informatikai képzést biztosító középiskola anyanyelvi tanárokkal, jelentős számú kollégiumi férőhellyel;
- Széleskörű testvérvárosi kapcsolatok, uniós és Kárpát-medencei kitekintés;
- A lakosság etnikai összetételéből adódó nyitottság, a nemzetiségi önkormányzatok és szervezetek (német, szlovák) intenzív kapcsolata anyanemzetükkel;
- Vonzó, történelmi hagyományokat is megőrző településkép, rendezett, de folyamatos odafigyelést kívánó településközpont;
- A településért tenni akaró civilszervezetek, a Berényből elszármazottakkal való folyamatos kapcsolattartás, „lobbizás”;
- A befektetők vonzására alkalmas ipari park(ok) megléte;
- Megfelelő közbiztonság;
- Turisztikai lehetőséget rejtő természeti adottságok.

Gyengeségek:

- Gyenge munkahelyteremtő képesség;
- Erős kitettség a globális konjunktúrának és a lokális gazdaság szerkezeti problémái;
- Az idegenforgalom gyenge munkahely- és értéktermelő képessége;
- Hiányzó gazdasági (válság) stratégia, csak elszigetelt lépéseket látunk a problémák lokális kezelésére, a kitörési pontok definiálása hiányzik;
- Az aktív népesség relatíve alacsony foglalkoztatási mutatói;
- A város vonzáskörzete minimális;
- A mezőgazdasági feldolgozóipar minimális jelenléte;
- A feldolgozó-ipar leépülése következményeként a korábbi termelési tradíciók elvesztése, a munkakultúra erodálódása;
- Szegregálódó településrészek tartós fennmaradása, az ott élők társadalmi esélyeinek romlása.

Lehetőségek:

- Együttműködési lehetőségek kihasználása;
- A meglévő együttműködés a Békési Többcélú Kistérségi Társuláson belül;
- A több településre kiterjedő funkciók ellátása erősíti a város központi funkcióit, növeli kvalifikált munkahelyek számát;
- A potenciális pályázati források a város fejlődése érdekében történő minél optimálisabb felhasználása;
- A gazdaságpolitika irányváltása: KKV-centrikus, a munkahely-teremtést és megtartást preferáló támogatási rendszerek megerősödése;
- A város kistérségi szerepének erősítése a vasúti közlekedésben rejlő lehetőségek kihasználásával (csatlakozó buszjáratok) és további munkahelyteremtő beruházásokkal;

- A mezőgazdasági termelés számára nagyobb biztonságot jelentő öntözőhálózat további kiépítése;
- Az élőmunka-igényes biotermelés meghonosítása, a hozzákapcsolódó termelési és értékesítési hálózat kiépítése;
- A korábban virágzó helyi feldolgozó-ipar legalább részleges újjáélesztése a válság utáni időszak gazdasági lehetőségeinek figyelembe vételével;
- Az idegenforgalmi beruházások, fürdőfejlesztés, holtág-rehabilitáció.

Veszélyek:

- A koronavírus válság lokális szintű következményeinek megjelenése, a munkahelyek számának csökkenése helyben és az ingázás által elérhető távolságban;
- Az EU regionális és kohéziós politikájának folytatódó átalakítása, a versenyképesség elsődlegessé válása a kohéziós elvek felett;
- A magyar gazdasági és pénzügy-politikai válság lokális megjelenése, elsősorban a közszolgáltatások finanszírozása, az önkormányzati gazdálkodás forrásainak szűkítésén keresztül;
- A hazai regionális politika súlypontjának megváltozása: a kohéziót szolgáló források részleges áttelése a dunántúli válságtérségek irányába, valamint a főváros és a regionális centrumok kiemelt fejlesztése a kisvárosok és községek rovására;
- Az önkormányzati politika átalakulása, a térségi szint erősítése, a lokális kompetenciák csökkentése révén;
- A bel- és külterületi lakásállomány és a gazdasági épületek egy részének lepusztulása, elértéktelenedése;
- A képzett fiatal munkaerő elvándorlása, a népesség kedvezőtlen demográfiai összetételének állandósulása a városban nyíló karrierpályák elégtelensége, a külső centrumok erősebb vonzása következtében;
- A megye életében a Közép Békés három települése (Békéscsaba, Békés, Gyula) kiemelt prioritást élvez, amely a többi településtől vehet el lehetőségeket.

II. KÖZÉPTÁVÚ CÉLOK ÉS AZOK ÖSSZEFÜGGÉSEI

II.1. A stratégiai fejlesztési célok meghatározása

Hosszú távú jövőkép

Mezőberény küldetése az, hogy európai értékeket követő, a meglévőkre épülő kulturálisan aktív és gazdaságilag fejlődő, környezettudatos, értékmegőrző és értékteremtő nyitott közösségként képessé váljon az itthon maradás lehetőségét biztosítani az itt élők és a felnövekvő nemzedékek számára, ezáltal a 21. század kulturális, természeti, társadalmi és gazdasági kihívásainak megfelelő élhető, lendületes, befogadó, összetartó és nyüzsgő kisvárossá váljon.

Célpiramis – A jövőbeli fejlesztési irányok meghatározása

Átfogó cél

Mezőberény a Közép-békési centrumtérsg tagjaival partnerségben a helyi és részben kistérségi szerepkörének erősítésével „lakható várossá” váljon.

Középtávú városi célok

1. A helyi gazdaság versenyképességének erősítése a jelenlegi munkahelyek megőrzésével és a válság miatt megszűnők helyett újak kialakításával. A helyi foglalkoztatottsági szint emelése részben az idegenforgalomhoz kötődő fejlesztések megvalósításával, új helyi képzési-átképzési formák meghonosításával, a helyben és környékben élő aktív korúak képzettségi szintjének emelésével.

Indikátorok:

- Ipari területek hasznosítása (ipari park), illetve felújított régi telephelyek rehabilitációja, újbóli használatba vétele
- A Kálmán Fürdő fejlesztése, bővítése
- A város táj- és természetvédelmi feladatainak további magas szintű megoldása
- A Boldisháti-holtág idegenforgalmi hasznosítása
- A vizes élőhelyek rehabilitációja
- Új képzési-átképzési formák helyi meghonosítása
- Rövid ellátási lánc kiépítése
- Helyi termék bolt kialakítása, helyi termék védjegy kialakítása

Akcióterületek:

- Kálmán Fürdő és szűkebb környéke
 - Holtág mellett kialakított fejlesztési terület
 - Hosszú-tó és környéke
 - Piacsarnok és piactér felújítása, korszerűsítése
 - Piacsarnok további hasznosítása
2. A város kedvező közlekedés-földrajzi helyzetéből adódó lehetőségek kihasználása, a város kistérségi szerepének e területen történő erősítése, az ebből fakadó feladatok megoldása.

Indikátorok:

- Elkerülő út megépítése (46 és 47. sz. főutak közötti kapcsolat megteremtése a belterület kikerülésével)
- A vasútállomás környékének rendbehozatala
- Kikötő létesítése a Kettős-Körösön
- A belterületi forgalmi akadályok, balesetveszélyes kereszteződések feloldása
- A kerékpárutak további kiépítése, meglévők javítása

Akcióterületek:

- A Magyarvéghez közeli külterület, József Attila utca végi 1. sz. záportározó, az új 47. sz. főút és a vasútvonal menti területek, valamint a vasútállomás környéke
- Békéscsaba felé és a Kettős-Körös hídhöz vezető kerékpárutak
- Kettős-Körös
- A belterületi forgalmi akadályok, balesetveszélyes kereszteződések helyszínei

3. A településkép javítása, a helyi-térségi intézményhálózat fejlesztése, felújítása, a helyi infrastruktúra a városképbe illő további bővítése, színvonalának emelése.

Indikátorok:

- Az újonnan megépített és felújított járdák hossza, a felújított szilárdburkolatú utak hossza
- A korszerű, igényes térburkolattal ellátott területek nagyságának további növelése
- A városképbe illő zárt hulladéktárolók létesítése
- A városképbe illő korszerű autóbuszvárók teljes körű kialakítása
- Az új és felújított szociális, oktatási, művelődési, sport és egyéb intézmények száma, illetve az intézmények korszerűsített férőhelyeinek száma
- Akadálymentesítés
- Parkolók száma
- Zöldövezeti területek nagysága
- A helyi védettséget élvező épületek folyamatos felújítása (Wenkheim–Fejérváry kastély, városháza, II. Kerületi Evangélikus Templom)

4. Élhetőbb környezeti és lakhatási feltételek megteremtése az ún. szegregátumokban, és a bérlakásépítés folytatása a Városközpontban és más városrészekben.

Indikátorok:

- A szegregátumokban még meglévő veszélyes, lakhatásra alkalmatlan építmények felszámolása (lebontott épületek száma, jobb lakáskörülmények közé került családok száma)
- Felújított és újonnan épített lakások száma
- Bérlakások száma
- A kulturált közterületek nagysága

II.2. A tematikus és a területi célok közötti összefüggések bemutatása

26. táblázat A tematikus és a területi célok közötti összefüggések bemutatása

Tematikus célok	T1-A külső és belső megközelíthetőség és elérhetőség javítása (út, járda, kerékpárút, vasút, híd fejlesztés, kikötő)	T2-A mesterséges és természeti környezet állapotának javítása a helyben tartás erősítése és az elvándorlás csökkentése érdekében (környezetvédelem, lakossági infrastruktúra, turizmus fejlesztése)	T3-Fejlesztés és innováció a gazdasági szektor élénkítése érdekében (ipari park, telepek újrahasznosítása)	T4-A helyi társadalom közösségi életének fejlesztése, az általános szociális-kulturális jólét erősítése (közösségi terek, sportpálya, fürdő, építészeti emlékek)	T5-A lakosság általános egészségügyi állapotának növelése (praxis ellátottság)	T6-A társadalmi különbségek csökkentése (antiszegregáció, antiszegregációs program)	T7-A szociális ellátórendszer erősítése, bővítése (óvoda, bölcsőde)
Városközpont							
Tótvég							
Németvég							
Magyarvég							
Északi kertváros							
Keleti kertváros							
Külterület							

	Erős koherencia
	Közepes koherencia
	Gyenge koherencia

Forrás: Saját szerkesztés 2020.

III. A MEGVALÓSÍTÁST SZOLGÁLÓ BEAVATKOZÁSOK

Mezőberény Város Önkormányzata alapvető céljaként tűzte maga elé, hogy a lehető legtöbb, az EU által társfinanszírozott támogatási lehetőségen túl, a fejlesztésre fordítható magántőkét is be tudja vonni a fejlesztési elképzeléseinek megvalósításába, csökkentve ezáltal a városi területeken belüli különbségeket.

A városrészi fejlesztési akcióterületek kijelölése nem volt nehéz a település számára, mivel azok a betelepülések során kialakított városrészi lehatárolásokat követik, funkcionálisan egy egységet alkotnak, térbelileg koncentráltak, a lakosság pedig mozgósítható ebben a felosztási formában.

III.1. Akcióterületek kijelölése, a kijelölés és a lehatárolás indoklásával

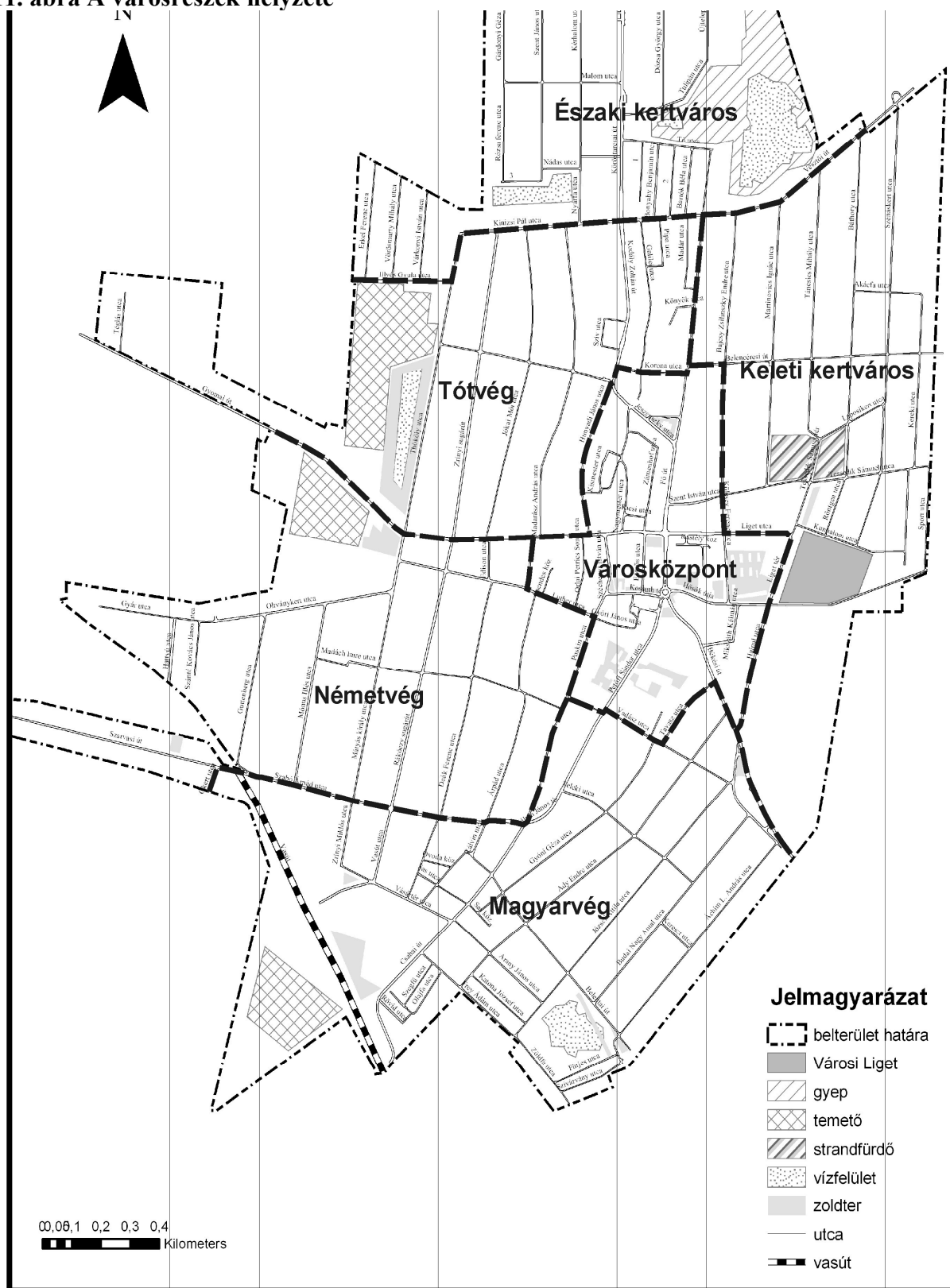
A városrészek lehatárolásának néhány kérdése

Az ITS által igényelt városrészi lehatároláskor figyelembe veendők egyebek mellett a történelmi gyökerek, a városrészben található funkciók (lakó, kulturális, oktatási, turisztikai stb.) hasonlósága. Fontos feladat továbbá a városközpont kijelölése, illetve, hogy a városrészek többé-kevésbé olyan egységet testesítsenek meg, amelyek a városfejlődés kitörési pontjai lehetnek. Emellett érvényesülni kell néhány gyakorlati szempontnak is. Így:

- A város teljes belterületét érintse a lehatárolás, tehát mindegyik belterületrész valamelyik városrészhöz kell, hogy tartozzon. A városrész lehetőség szerint összefüggő legyen, enklávék nélkül.
- A rendezési és szerkezeti tervben foglaltakat, illetve a településszerkezetet egyaránt figyelembe kellett venni.
- Egy-egy városrész esetében főként az azonosságok legyenek meghatározóak, de földrajzi közelség esetén különböző típusú, funkciójú településrészek is egy városrészhez tartozhatnak. (Ez nagymértékben függ a város fejlődési hagyományaitól, pl. különálló ipari negyeddel, lakóteleppel, munkáskolóniával vagy éppen üdülőövezettel stb. rendelkezik.)
- Fontos szempont még az utcák (telektömbök) szerinti lehatárolás, ugyanis a 2001. évi népszámlálási adatok alapján kell gazdasági-társadalmi elemzést készíteni az egyes városrészekről a KSH adatbázisa alapján a hivatal munkatársai segítségével. Így a 2001. évi népszámlálási körzethatárokat is tekintettel kell lenni, ami módosíthatja a határokat.
- Az egyes városrészekhez kapcsolódik az antiszegregációs terv elkészítése, illetve ennek előzményeként az érintett településrészen élő hátrányos helyzetű lakosság számbavétele, városrészi elhelyezkedése. A Városközpont kijelölése és a hagyományos, az egyes nemzetiséghez kötődő területfelosztás képezte a lehatárolás alapját. Az elmúlt évtizedekben északi és keleti irányba bővülő belterület felosztása révén alakult ki a végleges felosztás.

A városrészek helyzete

11. ábra A városrészek helyzete

Forrás: saját szerkesztés

Városközpont

A szerkezeti terv által kijelölt „városközponton” túl valamelyest nagyobb kiterjedésű az ITS által lehatárolt terület, főként kisvárosi lakóterülettel egészülve ki. A Városközpont tömöríti az igazgatási és az egyéb (oktatási, egészségügyi), helyben található intézményhálózat döntő többségét. A Németvég központi része csaknem kezdetektől fogva az egész településnek is központja. A Tótvég centrumát jelentő Luther tér és környéke is természetsszerűleg a Városközponthoz lett sorolva. A négy berényi templom közül három (két evangélikus, egy katolikus) található itt. A német evangélikus templom 1789-ben épült copf stílusban, a néhány évvel később 1797-re elkészült szlovák evangélikus (tót templom) is hasonló stílusjegyeket visel. E két épület mellett, a református templom is műemléki védelem alatt áll.

Jellegzetes kisvárosi központ alakult ki a Kossuth téren és környékén, amihez a Petőfi utca felső szakaszának és a Fő útnak a jellegzetes mezővárosi házsorai csatlakoznak, ahol magánházakat és középületeket egyaránt találunk. Az Orlai Petrics Soma Könyvtár, Muzeális Gyűjtemény és Művelődési Központ különböző egységei egymáshoz közel a Fő úton találhatók. A tágas Fő út és Kossuth tér a XX. század közepéig egyúttal piactérként is szolgált, a későbbiekben a közterület egy részét parkosították, zöldterületeket és parkolókat hozva létre. A legutóbbi időkben pedig a körforgalom kialakítására, a hozzátartozó parkosítási munkák elvégzésére került sor. A Kossuth tér mögötti Fortuna tér új épületegyüttese az egykori kisvárosi kereskedő-szolgáltató utcának állítanak emléket. Történetileg a Tótvéghez tartozó alapvetően halmazos Kismester és Nagymester utca környéke földrajzi közelsége révén a Városközpont részét képezi. A régi utcanevek túléltek több rendszerváltozást, és arra utalnak, hogy a korábbi időszakban főként iparosok laktak itt. A kicsiny lélekszámú berényi zsidóközösség is itt építette fel zsinagógáját az 1880-as években, amelyet egyre romló állaga miatt le kellett bontani.

A Városközpont szerves része a több mint kétszáz éves, Wenckheim-Fejérváry-kastély is, amelyet főként klasszicista és copf-empire stílusjegyek jellemeznek. A kastélyhoz tartozó, több utcát érintő parkot 1945 után közterületté alakították vagy ipari területként hasznosították, illetve részben házhelyként felparcellázták. A hatvanas évek közepén itt épült fel Mezőberény első lakótelepe (Kölcsy-lakótelep), amelyik jellegzetes ún. kisvárosi formát öltött az egyemeletes épületekkel, szépen parkosított környezetével. Mezőberényt, – mivel nem szerepelt a kiemelt a települések között, – elkerülte a hetvenes–nyolcvanas évek lakótelep-építési hulláma, amelyik számos kisvárosban a korábbi centrum „erőszakos modernizálását” jelentette. A hetvenes évektől azonban az akkori nagyközségben is elkezdődött a településközpont (Kossuth tér és környékének) átalakítása, mely a Békési út városközpont közeli részétől déli irányban tovább folytatódott és tart napjainkig. Az „emeletes házak” (kereskedelmi és szolgáltató egységek, lakások) többé-kevésbé illeszkedtek a korábbi időszakok épületegyütteseire. Ez, a többé-kevésbé megfogalmazás, még inkább jellemző a nyolcvanas évek végétől emelt köz- és lakóépületekre. Az új piactér és vásárcsarnok is központban kapott helyett új utcanyitások eredményeként.

Összességében elmondható, kisváros élhető, a különböző korok építészeti emlékeit, stílusait többnyire jól ötvöző településközpontot alakított ki. Ennek folyamatos megújítása, fejlesztése azonban elengedhetetlen. Az egyik legfontosabb feladat a kastély teljes körű felújítása, udvarának parkosítása. A Városközpont térburkolatának részleges rekonstrukciója megtörtént. Folytatása szükséges, mint ahogyan az itt található közintézmények folyamatos felújítása, karbantartása is fontos feladat, ahogyan a kastély mögötti telken az uniós irányelveknek megfelelő játszótér állapotának megőrzése is. A többnyire magántulajdonban levő foghíjak (üres telkek, romházak) beépítése is sürgős intézkedést igényelne városképi szempontból, jóllehet ez esetben az önkormányzat eszközei korlátozottak. A Városközpontban élő népesség

korösszetétele és foglalkoztatottsága nem mutat lényeges eltérést a település átlagtól. Főként a felsőfokú végzettségűek magas aránya és a lakások magasabb komfortfokozata szembetűnő.

Tótvég

A szlovákok lakta régi településrész nagyobbik részét fogja össze. (Elhelyezkedéséből adódóan e településrész hagyományos centruma, a Luther tér és környéke a Városmegye részéé.) Az észak–déli irányú utcákat a Jászai utca (régiesen Tótgát) keresztezi, amelyik a templomot és a Tót temetőt köti össze. A Jászai utca egykori iskolaépületében (Adorján-iskola), amelyet 1990 után kapott vissza az evangélikus egyházközség, gyülekezeti házat, egyházi fenntartású napközi otthont alakítottak ki idősokok részére, és itt kapott helyet egy ideig a helyi szlovák kisebbségi önkormányzat és a Mezőberényi Szlovákok Szervezete is, míg a közelmúltban a Gyomai úton vettek új ingatlant, közösségi házat. Az utcanevék közül kettő (Madarász és Jászai) szorosán kapcsolódik a helyi szlovákság történetéhez. A Kodály úti óvodában (régiesen tót óvoda) pedig a gyerekek játékos formában ismerkedhetnek a szlovák nyelv és szokások alapjaival. Az egyre gyorsuló asszimiláció ellenére e településrészen is legalább néhány intézmény segíti a szlovák nyelv és kultúra fennmaradását, ápolását (például szlovák nyelvtanfolyamok felnőtteknek). A városrész kellemes lakókörnyezetet biztosít az itt élőknek, kertvárosias és kisvárosias beépítettség egyaránt jellemző. Többnyire tágas porták alkotják az utcákat, amelyek közül néhány (Madarász, Jókai, Hunyadi) még emlékeztet az újratelepítést követő évek település-alaprajzi elrendezésére, és néhány régi építésű lakóházat is találunk, amelyek helyi védelem alatt állnak. Más utcákat (Zrínyi sugár, Thököly, Köröstarcsai út) azonban már mérnöki tervek alapján jelölték ki. Több helyen a szélesebb utcákat kisebb közok, keskeny utcácskák (Könyök, Madár, Pipa, Szív) tagolják. A városrészhez kapcsolódik közelsége miatt a Gyomai út külső részén levő gyártelep (egykor MEZŐGÉP), amelyik a rendszerváltást, illetve a privatizációt követően hasonló profillal tevékenykedik Csaba-Berényi Gépgyártó Kft. néven. Továbbá e településrészhez kapcsolódik még a Gyomai út jobboldali külső részének lakóházak övezete is a Téglás utcával együtt. A 46. sz. főút menté az ipartelep bővítésére is alkalmas lehet, amennyiben erre igény mutatkozna. A Tótvéghez kapcsolódik a két evangélikus temető (a Tót temető teljes egésze és a Német temető nagyobbik fele). Mindkét temető rész egyházi tulajdonban van, és önálló kápolnával rendelkezik. Rendben tartásukra mindkét gyülekezet gondot fordít, de szükség lenne egy átfogóbb területrendezésre is. A Thököly úttal párhuzamos Hosszú-tó (vályogvető gödrök) sport és idegenforgalmi célú hasznosítását is tervezi, részben meg is valósította az önkormányzat, ami azért támogatandó, hogy az itt élők is rendelkezzenek sportolási lehetőséggel, illetve, mert az említett objektum partján üzemel a város egyik jelentős vendéglátóhelye a Tópart vendéglő, amihez panzió is társul.

Németvég

A kisváros középso részét jelentő Németvég centruma egyúttal az egész település centrumává is vált az elmúlt másfél évszázad alatt. Emellett a református templom környékén a magyarvégi határ kijelölése is kompromisszumot igényelt. A Puskin utca és a Kálvin tér is a már említett népszámlálási körzethatár miatt megosztásra került a Németvég és Magyarvég között. Az így lehatárolt Németvég további két egységre különíthető el. A nagyobbik a hagyományos Németvéghez tartozó utcák (Puskin páratlan oldala, Deák, Rákóczi sugárút, Mátyás király), amelyeket a nyugat–keleti irányú kisvárosias házsorairól ismert Luther utca (Németgát) és a Madách utca fog össze. Az utóbbi évtizedek nagyarányú építkezései ellenére is igen sok lakóházat őriztek meg (korszerűsítve ugyan) a korábbi időszakokból. Az ún. szárazbejárás paraszt-polgári házak éppúgy jellemzők, mint a hagyományos „hosszú” parasztházak a

hozzátartozó keresztépületekkel. Mindkét háztípushoz többnyire nagyméretű telkek tartoznak. Nyomaiban fennmaradtak még a németek által közkedvelt utcai hársfasorok (Deák u. Puskin u.). A berényi németiséghez kapcsolódó egyházi-kulturális intézmények (az ismert okok miatt) a Városházponthoz tartoznak. Ugyanakkor két bennlakásos időotthon (az egyik önkormányzati és a református) is itt, e településrészben található. Több önkormányzati bér lakással rendelkezik e településrész. Ezeket a lakóházakat az ötvenes években, sőt már korábban is „sváb kulákházként” államosították, a többgenerációs épületeket pedig kisebb lakóegységekre tagolták. Az említett házak egyik részét értékesítették, a lakók megvásárolhatták az általuk használt lakásokat, míg néhány továbbra is önkormányzati tulajdont képez. Ezen telkek egyikén, a Puskin utcában épült fel a város modern bölcsődéje.

A peremrészek természetszerűleg később a XIX. század második felétől folyamatosan épültek be, legutoljára a hatvanas-hetvenes évektől az Oltványkert utca külső része. Emellett nagyobb ipari területeket is találunk, mindenekelőtt az egykori Szövőgyár (PATEX) gyártelepe érdemel említést a vasút mellett. A rendszerváltást követően a más hazai textilgyárakhoz hasonlóan a berényit is felszámolták, területén több vállalkozás talált telephelyet. Közülük is a legnagyobb volt a közel négyszáz főt foglalkoztató kábel-összeszerelő Axe-Tronic Kft., mely néhány év működés után megszüntette tevékenységét. A rendelkezésre álló épületekben kisebb magánvállalkozások működnek. A Németvéghez kapcsolódik még a vele szomszédos külterületen két téglagyár. Közülük az egyik működő és piaci versenyben is sokáig helytálló Berényi Téglaiipari Kft., míg a másik gyár már két évtizede megszüntette termelését, csak egykori épületei maradtak meg. A Németvég egyrészt kellemes lakóövezet, másrészt a peremterületein elterülő „ipari övezet” barna és zöldmezős beruházásra is alkalmas. A Tótvéghez hasonlóan e városrészhez is három (német evangélikus, római katolikus és zsidó) felekezeti temető tartozik, amelyek részleges rendezést igényelnek. A peremrész Gyomai úti déli részén számos magán vállalkozás működik, ipari létesítmények, szolgáltató helyek (pl. autókarosszéria, műszaki vizsga lehetőség) található itt. A lóspart szerelmesei is találnak kikapcsolódási lehetőséget. A Németvégen élők demográfiai mutatói a városi átlagnál rosszabbak, itt legmagasabb a 60 éven felüliek aránya. A felsőfokú végzettségűek részaránya ugyanakkor a Városházpont után itt a legmagasabb.

Magyarvég

Sokszínnű városrész, amihez a „történelmi” Magyarvég, valamint a hozzá szervesen illeszkedő keleti új osztás és a vasút menti peremterületek tartoznak, a vasúton túli köztemetővel együtt. A régi Magyarvéget a Csabai út és a Petőfi utca alsó része osztja ketté, és a református templom környékén alakult ki a központja. A Kálvin teret és környékét a Szerkezeti terv olyan „vegyes területként” tartja számon, amelyik központi funkciókkal is rendelkezik. Ez ugyan a városházponttól valamelyest távolabb van, a szociális ellátásban azonban jelentős szerepet tölt be. E komplexum részei a Németvéghez tartozó Református Idősek Otthona, illetve a Magyarvéghez sorolt Református Napközi Otthon a gyülekezeti házzal együtt, a református közösség által fenntartott óvoda, valamint sérült fiatalok nevelést-foglalkoztatását célul tűző Mécses Egyesület épületei. A történelmi Magyarvég a XVIII. századtól épült be folyamatosan. A tőle keletre eső házsorokat (a József Attila utca páros oldala, illetve a másik két utca) a húszas-harmincas évektől emelték. A peremterületek közül a Vásárteret a hatvanas évektől parcellázták fel. A lakóházak mellett itt régebbi ipari épületek (két malom) található, továbbá tüzelő- és építőanyag-kereskedés is itt talált telephelyet, valamint más vállalkozások telepedtek itt meg. Az egykori Vásártér vasúthoz közeli részén található a Német pékség, de további (beruházóra) váró üres telek is rendelkezésre áll.

A Magyarvég peremi részeihez kapcsolódik még az egykori Párizs rész az egykori London résszel együtt. A XX. század közepéig az előbbi a cigány családoknak, az utóbbi pedig főként a különböző időpontokban nehéz élethelyzetbe került különböző etnikumú berényi családoknak szolgált lakóhelyül. A hatvanas–hetvenes években mindkét telep házainak többségét újjáépítették, illetve lakóinak más településrészben sokkal kedvezőbb lakhatási feltételeket teremtettek. A kilátástalan életfeltételek között élő népesség azonban főként az elmúlt két évtizedben részben újratermelődött, ezért a két említett településperemi részt a társadalmi és szociális mutatók alapján szegregátumként tarják számon. A település egyetlen minden igényt kielégítő benzinkútja is itt (a Békési út mellett) üzemel. A református templom felújításával a Kálvin tér környéke nemcsak a településrész, hanem az egész város kedves színfoltja lett.

Északi kertváros

Mezőberény legfiatalabb része, az elmúlt közel egy évszázad alatt épült be folyamatosan. Az I. világháború idején ugyanis a mai Kinizsi utca jelezte az északi belterületi határt, azon túl mindössze csak a régi Tót temető terült el. Az első utcák a Köröstarcsára vezető út két oldalán (Szent János, Kérhalom, illetve Dózsa utca) épültek. Ezt az északi községrészt nevezték el még a két világháború közötti időszakban Újtelepnek, amihez a negyvenes évek elejétől az ONCSA-telep (Újtelep u.) házai illeszkedtek. A hatvanas évek második felében cigánytelep (Párizs rész) felszámolásakor épültek a Gárdonyi és a Rózsa utca házai. A hetvenes évek legelején készültek el a Kinizsi utcai temető helyén kialakított új utcák házai, míg a Köröstarcsai út két oldalán elterülő legelő beépítésére a hetvenes évek elejétől került sor. Végül a hetvenes évek elejétől-közepétől a Thököly úttól északra mértek ki új telkeket. Legutóbb a Vésztő úti bérlakások készültek el. Intézmény alig található itt. A körgát tövében működik a Nyeregben Alapítvány. A lóspont szerelmeseinek ad lehetőséget, nyáron gyermektáborok, kisebb-nagyobb baráti összejövetelek színhelye. A Kinizsi utcai óvoda (egykori Klébelsberg iskola épülete) a hátrányos helyzetű gyermekek felzárkóztatásában ért el kimagasló eredményeket. A Kérhalom utcán működik a cigány közösségi ház. A településrész fekvése kedvező, a 47. sz. főút halad rajta keresztül. Mellette keleti irányban fekszik a Medvefejes-tó, természetvédelmi terület. Kertvárosi és falusias részek egyaránt jellemzik a városrészt. Összesített mutatói – a demográfiai kivéve – a városrészek közül a legkedvezőtlenebbek, és ez a megállapítás érvényes az infrastruktúra kiépítettségére is. A város legnagyobb kiterjedésű és népességű szegregátuma is itt alakult ki, mintegy újratermelődött a korábbi kilátástalan élethelyzet. Az élet- és lakásviszonyokban megnyilvánuló elesettség felszámolása, mérséklése elengedhetetlen, így ún. kiemelt antiszegregációs területként tartja nyilván az ITS.

Keleti kertváros

Az Északi kertvároshoz hasonlóan e településrész is relatíve fiatal, utcái pedig nyugat–keleti irányban fiatalodnak. A nyugati oldala még a XIX. század második felében épült be. Döntő változást azonban az I. világháború utáni parcellázások jelentették, amikor is a Martinovics utca páratlan oldalától a régi Szénáskert utcáig osztották ki a telkeket. Itt épültek fel az ún. Tisztviselő-telep (Liget tér páratlan oldala, Röntgen u.) házai is. Az ötvenes évek végétől a Városközpont-hoz sorolt kastélykert egy része, a hatvanas évek végétől pedig a Szénáskert utca mintegy kétharmada került beépítésre, kis részben az akkori antiszegregációs program keretében kaptak egyebek mellett telket és önálló házépítési lehetőséget az egykori London részen és Párizs részen élő családok. A nyolcvanas években egyebek mellett az újonnan kialakított Kereki utca sorsházai készültek el, majd a Kunhalom utcai telkek kimérésére került sor, végül a Sport utcai önkormányzati bérlakás együttes zárja a beépítés sorrendjét. Összességében kertvárosias és falusias lakóövezet egyaránt jellemző e városrésze. A

településrész sajátossága, hogy a városi zöldterületek nagyobb része itt található. A Városközponttól néhány percre alakították ki közel száz évvel ezelőtt a mai Városi liget elődjét, az akkori községi ligetet, amelyet uniós pályázat segítségével újíttak meg, és így a tavaszi-nyári-őszi városi rendezvények méltó helyszínévé vált. A ligettől nem messze nyitotta meg kapuit mintegy nyolcvan évvel ezelőtt a strand (Kálmán Fürdő). Ugyancsak ide koncentrálódik a helyi sportélet is (sportpálya és létesítményei). A Hajnal utca bal oldalán pedig a korábban kihasználatlan ipari terület, a volt Faipari Szövetkezet épületei foglalnak helyet. Egy régebbi malomépület és a volt szolgálati lakások lebontásával (Winter-malom), a használható épületek megtartásával egy kisebb ipartelep alakult ki ezen a területen, több magán vállalkozásnak adva helyet. Észak – Déli irányban haladva a Família térszatyár, a Penny Market található itt, egy új ipari park kialakítása folyik, nem messzire, a Békési úton a Tesco Szupermarket áruház áll. Az itt élő népesség demográfiai összetétele, életviszonyai megfelelnek a városi átlagnak. Az elkövetkezendő évek fejlesztései a zöldterületeket veszik célba. Így a Kálmán Fürdő bővítése, korszerűsítése. Részben megvalósult a sportpálya-rekonstrukció: lelátó korszerűsítése, öltözők felújítása, műfüves pálya kialakítása, a tenispályák korszerűsítése.

Külterület

Az 1960-70-es évektől a tanyafelszámolás eredményeként a külterületnek, mint lakóhelynek a jelentősége fokozatosan csökken. Az itt élők lélekszáma napjainkban már nem éri el a négyszázat, korösszetétele azonban többé-kevésbé megfelel az átlagos városi mutatóknak. Eltérés leginkább az itt lakók alacsonyabb foglalkoztatási mutatóiban és alacsonyabb iskolai végzettségében jelentkezik, főként pedig a lakások alacsony komfortfokozata szembetűnő. A településfejlesztés szempontjából a külterület esetében is érinteni kell néhány megoldásra váró problémakört.

A mezőgazdaság szocialista átszervezése eredményként kialakult mezőgazdasági telephelyek, a volt tsz-majorok, állami gazdasági központok (Kettőskút, Rákóczi-major, Wagner-tanya, Blanka-major, Braun-tanya, Rókás) többségét privatizálták, és jelenleg is mezőgazdasági célokra hasznosítják, akár önálló tulajdonként, akár egyéb más társas vállalkozási formában, de akadnak még újrahazsnoztásra váró épületegyüttesek is. A gazdálkodók (mezőgazdasági vállalkozók, őstermelők) külterületi telephely-létesítése (tanya a hozzátartozó gazdasági épületekkel) részben megoldatlan, főként az infrastruktúra hiánya miatt. A legnépesebb külterületi lakott hely az Ókert, közvetlen a város belterületéhez kapcsolódva. E határrész infrastruktúrája (víz, villany, szilárdburkolatú út) részben kiépült. A másik külterületi hely, amelyik említést érdemel, és a fejlesztési területek között szerepe, a Laposi kert, e korábban zártkertként, illetve részben szőlős- és gyümölcsöskertként számon tartott, a belterület keleti oldalához közeli, mintegy 400 hektárnyi kertség. A kertek harmadához-negyedéhez különböző állagú és alapterületű hétvégi ház, téliesített lak vagy „kunyhó” is tartozik. A tulajdonosok egy része békéscsabai lakos, főként nyugdíjas, aki a nyári hónapokban hosszabb-rövidebb ideig életvitelszerűen itt él, számuk egyre csökkenő tendenciát mutat napjainkhoz közeledve. A nyári huzamosabb kinn tartózkodás a berényiek egy kisebb részére is jellemző tevékenység. Ugyanakkor új jelenség, hogy a helyi társadalomból kiszorult, munkanélküli, főként egyedülálló személyek közül is többen itt rendezkednek be életük folytatására, egy-egy házikót vásárolva vagy bérelve maguknak. Az önkormányzati felmérések szerint számuk 15–20 körül alakul. A Laposi kert alapinfrastruktúrája (villany, szilárdburkolatú út) a tulajdonosok összefogásával (villany), illetve önkormányzati támogatással is (szilárd burkolatú út) részben kiépült. A vizet a tulajdonosok saját fűtő kútjaikból nyerik, szerencsés lenne, ha a külterületi részeken is minél hamarabb és minél szélesebb körben kiépülne az ivóvíz hálózat. A Boldisháti-holtág, mint üdülőövezetnek a kiépítése hosszú évek óta tart. Az önkormányzat üdülőtellek értékesítésével

segíti e folyamatot, az infrastruktúra kiépítése is folyamatban van. A hétvégi telkek, házak birtoklása, építése főként a hetvenes–nyolcvanas években volt jellemző, és az elmúlt években a piac inkább a kínálati volt, mint keresleti, mégis a jövőre gondolva az idegenforgalom fejlődése szempontjából hasznos a Kettős-Köröshöz kapcsolódó „üdülőövezet” kiépítése, fejlesztése. Ugyancsak a Kettős-Köröshöz kapcsolódik a Bélmegyer fele vezető közút és a folyón átívelő közúti híd felújítása, karbantartása. A folyó egyéb irányú (hajózás, öntözés, turisztikai) további hasznosítása is megfontolandó. A Csabai úti ipartelep további kiépítése, bővítése is érinti a külterület fejlesztését.

Városrészi SWOT-analízis

Erősségek:

- Az egyes városrészek fejlettségi-infrastrukturális mutatói között nincsenek jelentős különbségek, kivéve a speciális helyzetben levő szegregátumokat
- A Városközpont részben intézményhálózatában, részben pedig építészetiileg is valódi kisvárosi centrummá vált
- A hagyományos településszerkezet és utcakép a XX. századi nagy gazdasági-politikai változások ellenére is több településrészben, utcaszakaszon fennmaradt, ami az egyes városrészeknek sajátos karaktert ad
- Gondozott kisvárosi lakótelep, tömbházak a városközpontban, a városképbe illeszkedő új épületek
- Ipari parkok kialakítása
- Kerékpárutak a szomszédos települések felé
- Versenyképes szálláshelyek
- Fecskeházak
- A letelepülést, helyben maradást elősegítő pályázatok, programok

Gyengeségek:

- Több településrészben a gyalogjárdák kiépítettsége alacsony, csak az utca egyik oldalán elfogadható állapotú a járda
- A hosszú évek óta számos romház, beépítetlen telek rontja a városképet
- Adminisztratív akadályok az elhagyott ingatlanok tulajdonosainak felderítésében
- A belvízelvezető-rendszer egyes településrészekben nem a lakosság által elvárt ütemben fejlődik
- A belvízelvezető rendszer karbantartási kötelezettségének elmaradása
- A szálláshelyek területi eloszlása nem kiegyensúlyozott a városrészek között
- Aránytalan eloszlású a játszó-, ifjúsági- és közösségi terek elhelyezkedése a lakóövezetek között
- Balesetveszélyesek az útkereszteződések, kerékpárút hálózat nem teljesen kiépített, az intézményekhez, a szolgáltatóegységekhez kapcsolódó parkolók csekély száma
- A szegregátumok infrastrukturális elmaradottsága
- Külterületi ingatlanok ivóvíz ellátottságának hiánya

Lehetőségek:

- Az elkerülő út megépítésével a Városközpont és több településrész átmenő forgalma csökkenhet, élhetőbbé válhatnak ezek a terek
- A zöldterületek, parkok, utcák további felújítása, őshonos fák és cserjék ültetése, már évek óta tartó önkormányzati és civil város szépítészeti tevékenység folytatása még vonzóbb településképet eredményezhet

- A balesetveszélyes útkereszteződések feloldása, további kerékpárutak építése, az intézmények és a szolgáltatóegységekhez kapcsolódó parkolók kiépítése tovább erősítheti a kisváros vonzerejét
- A beépítetlen telkek beépítése, parkok, új funkcióval ellátott épületek

Veszélyek:

- Az elvándorlás, az elöregedés, a lakosság jövedelmi forrásainak csökkenése az általános gazdasági helyzet a helyi ingatlanpiac pangását eredményezi, ami az épületek, lakóházak egy részének tönkremenetelét, az általános városkép romlását vetítheti előre
- A szegregátumok legalább részleges fejlesztési feladatainak elmaradása is hasonlóképpen a településképp romlását eredményezheti.

III.2. Az egyes akcióterületeken a megvalósításra kerülő fejlesztések összefoglaló jellegű bemutatása, a fejlesztések ütemezése, költségei

Városrészi célok

Városközpont

A Városközpont intézményei, ellátórendszere és különféle kereskedelmi-szolgáltatási egységei az egész település és részben a kistérség lakossága számára is nyújtsanak színvonalas uniós szintű ellátást. A településképet alapvetően meghatározó központi tér (Kossuth tér és környéke) más településrészekkel együtt válják idegenforgalmi vonzerővé.

- A Városközpont járdáinak, közlekedő tereinek új igényes térburkolása-350 millió forint, TOP
- A művelődési ház és a könyvtár komplex felújítása- 300 millió forint, TOP
- Az iskolák (gimnázium és általános iskola) és a hozzátartozó intézmények (kollégiumok, konyha) komplex felújítása, bővítése, energetika, fűtésrendszerének korszerűsítése- 500 millió forint, TOP
- A polgármesteri hivatal (városháza) bővítése, komplex felújítása, fűtéskorszerűsítése, energetikai racionalizálás, lift beépítése- 350 millió forint, TOP
- A Wenckheim–Fejérváry-kastély teljes felújítása, funkciójának bővítése, kastély belső udvarának rendezése- 500 millió forint, GINOP, TOP
- Új parkolók kialakítása- 250 millió forint, TOP
- A központi autóbusz-állomás felújítása- 75 millió forint, TOP
- Többfunkciós rendezvénycsarnok- 600 millió forint, TOP
- Az önkormányzati bérlakásépítés folytatása- 700 millió forint, TOP
- A középiskolai kollégium felújítása során minőségi idegenforgalmi szálláshelyek létrehozása- 250 millió forint, GINOP
- Komplex iparfejlesztési, munkahely-teremtési és foglalkoztatás-bővítési program helyi termék- és termény-feldolgozás ösztönzése; helyi vállalkozások támogatása; környezetbarát ipari tevékenységek kialakítása, bővítése- 500 millió forint, GINOP, EFOP
- Szabadtéri színpad kialakítása- 100 millió forint, EFOP
- Közvilágítás, kommunális hulladékgyűjtés- 100 millió forint, TOP

Összesen: 4.575.000.000 Ft

Tótvég

A városrész az itt lévő intézmények és a lakossági infrastruktúra további fejlesztésével, a közterek kiépítésével, a hagyományos építészeti emlékek (lakóházak, utcakép) megőrzésével és az életminőség javításával váljon vonzó lakóövezetté.

- A Hosszú-tó hasznosítása- 150 millió forint, TOP
- A Thököly út szélesítése, felújítása- 300 millió forint, TOP
- Kerékpárút megépítése a Körösig (ennek a Vésztői úti belterületi szakasza kapcsolódik a településrészhez)- 50 millió forint, TOP
- A balesetveszélyes közlekedési csomópontok biztonságosabbá tétele, a Jeszenszky – Hunyadi utca – 47-es út kereszteződés átépítése- 350 millió forint, TOP
- A Kodály utcai óvoda energetika, további felújítása- 200 millió forint, TOP
- Járdaeépítés és -felújítás több utcában- 75 millió forint, TOP
- Az autóbuszvárók korszerűsítése- 100 millió forint, TOP
- A népi építészeti emlékek (lakóházak) felújítása- 150 millió forint, TOP, EFOP
- Közvilágítás, kommunális hulladékgyűjtés- 100 millió forint, TOP
- Egyházi létesítmények és tevékenységek fejlesztése-75 millió forint, TOP

Összesen: 1.550.000.000 Ft

Németvég

A városrész az itt lévő intézmények és a lakossági infrastruktúra további fejlesztésével, a közterek kiépítésével, a hagyományos építészeti emlékek (lakóházak, utcakép) megőrzésével és az életminőség javításával váljon vonzó lakóövezetté.

- A Mátyás király utca szélesítése, felújítása- 250 millió forint, TOP
- A Vasút utca szélesítése és felújítása- 150 millió forint, TOP
- Járdaeépítés és -felújítás több utcában- 75 millió forint, TOP
- A balesetveszélyes közlekedési csomópont biztonságosabbá tétele (Rákóczi sugárút – Gyomai út sarok)- 100 millió forint, TOP
- Az autóbuszvárók korszerűsítése- 100 millió forint, TOP
- A népi építészeti emlékek, illetve a városkép alakítása szempontjából meghatározó lakóházak felújítása- 150 millió forint, TOP, EFOP
- Egyházi létesítmények és tevékenységek fejlesztése- 75 millió forint, TOP
- Közvilágítás, kommunális hulladékgyűjtés- 100 millió forint, TOP

Összesen: 1.000.000.000 Ft

Magyarvég

E sokszínű városrész az infrastruktúra és az itt lévő intézményhálózat fejlesztésével, a közlekedéshálózat-fejlesztési feladatok megoldásával váljon vonzó lakóövezetté, amihez az életminőség javítása és az antiszegregációs program sikeres megvalósulása is hozzájárulhat.

- A Magyarvégesi Óvoda felújítása, bővítése, energetika- 550 millió forint, TOP
- Járdaeépítés és -felújítás több utcában- 50 millió forint, TOP
- A belvízelvezető rendszer további kiépítése- 500 millió forint, TOP
- A csapadékelvezető rendszer további kiépítése- 500 millió forint, TOP

- A balesetveszélyes közlekedési csomópontok biztonságosabbá tétele (nem önkormányzati feladat a 47-es és a Szabó Á. utcai kereszteződés)- 100 millió forint, TOP
- A vasútállomás környékének rendbehozatala- 250 millió forint, TOP, GINOP
- Az autóbuszvárók korszerűsítése- 75 millió forint, TOP
- Az antiszegregációs program keretében végzendő lakásfelújítás, komfortosítás (volt „London”)- 250 millió forint, TOP, EFOP
- A népi építészeti emlékek (lakóházak) felújítása- 200 millió forint, TOP, EFOP
- A köztemető és környékének rendezése-250 millió forint, TOP
- Közvilágítás, kommunális hulladékgyűjtés- 100 millió forint, TOP

Összesen: 2.825.000.000 Ft

Északi kertváros

E szintén sokszínű és eltérő fejlettségű tereket összefogó településrész a lakossági infrastruktúra és a közterek fejlesztésével, valamint az antiszegregációs feladatok megoldásával váljon vonzó lakóövezetté. E mellett a városrészhez kapcsolódó közlekedési és a környezetvédelmi kihívások rendezésével, új zöldmezős beruházásokra alkalmas területek kialakításával új munkahelyek teremtése is fontos célkitűzés.

- A városközponttól a Körösig kiépítendő kerékpárút (Vésztői úti belterületi szakasza)- 250 millió forint, TOP
- A belvízelvezető-rendszer kiépítése- 350 millió forint, TOP
- A balesetveszélyes közlekedési csomópontok biztonságosabbá tétele (Köröstarcsai út – Kinizsi út sarok)- 75 millió forint, TOP
- A Kinizsi utcai Csiribiri óvoda további felújítása, energetika- 150 millió forint, TOP
- Járdaeépítés és -felújítás több utcában- 75 millió forint, TOP
- A Rózsa és a Gárdonyi utcai lakásokhoz korszerű házi szennyvíztárolók kiépítése- 150 millió forint, TOP
- Az antiszegregációs program keretében végzendő lakásfelújítás (Gárdonyi, Rózsa, Szent János u.) I. szegregációs terület- 250 millió forint, TOP, EFOP
- Közvilágítás, kommunális hulladékgyűjtés- 100 millió forint, TOP
- A Medvefejes-tó rehabilitációja- 800 millió forint, TOP, GINOP

Összesen: 2.200.000.000 Ft

Keleti kertváros

A rekreációs és szabadidős szolgáltatások fejlesztésével, a természetvédelmi feladatok megoldásával e városrész igazi kertvárossá válhat, ahol szerencsésen ötvöződhetnek a vonzó lakókörnyezet iránti igények és a városra még alig jellemző idegenforgalom követelményei. Az ipari park kialakítása pedig a munkahelyek bővülését eredményezheti.

- A sportpálya és környékének komplex felújítása- 150 millió forint, TOP, GINOP
- A Kálmán Fürdő bővítése, korszerűsítése, energetika – a többéves komplex fejlesztés megvalósítása a zeneiskola (egykori úttörőház) épületeinek és parkjának bevonásával, parkoló kialakításával- 750 millió forint, TOP, GINOP
- A Körösig építendő kerékpárút (Vésztő út belterületi szakasza)- 175 millió forint, TOP
- Járdaeépítés és -felújítás több utcában- 75 millió forint, TOP

- A balesetveszélyes közlekedési csomópontok biztonságosabbá tétele (Hajnal u. – Békési út sarok)- 100 millió forint, TOP
 - Városi liget fejlesztése (közvilágítás, kamerarendszer, kültéri játékok)- 200 millió forint, TOP, EFOP
 - A Madarak Házának további funkciókkal való megtöltése, energetika- 100 millió forint, TOP, EFOP
 - Közvilágítás, kommunális hulladékgyűjtés- 100 millió forint, TOP
 - Önkormányzati utak felújítása- 250 millió forint, TOP
- Összesen: 1.900.000.000 Ft**

VII. Külterület

A szintén sokszínű külterület az egész települést érintő infrastrukturális fejlesztésekkel, a környezetvédelmi és turisztikai beruházásokkal járul hozzá a sikeres városfejlesztéshez.

- A Boldisháti-holtág további fejlesztése- 300 millió forint, TOP
 - Az ivóvíz közmű rendszer kiépítése és korszerűsítése- 450 millió forint, TOP
 - Hajókikötő építése a Kettős-Körösön- 400 millió forint, TOP
 - Utak építése, korszerűsítése- 900 millió forint, TOP
 - Az autóbuszvárók korszerűsítése- 75 millió forint, TOP
 - Út- és járdaépítés több külterületi részen- 100 millió forint, TOP
- Összesen: 2.225.000.000 Ft**

III.3. Az akcióterületi fejlesztések összehangolt, vázlatos pénzügyi terve

A tervezett projektek finanszírozási forrásait elsősorban a 2021-2027. közötti európai uniós támogatások jelentik, ami az egyes szereplők saját forrásaival egészül ki, részben a támogatások társfinanszírozása, részben a teljes mértékben saját forrásból megvalósítandó fejlesztések kapcsán. Mezőberény Város Önkormányzata csak részben tudja a tervezett fejlesztésekhez szükséges önerőt biztosítani. A teljes fejlesztési csomag megvalósításához szükséges a következő években realizálandó iparüzési adóbevétel is, amelynek a befizetése a jelenleg kialakult járványügyi helyzet miatt bizonytalanná vált.

Az önkormányzat a beavatkozások megvalósítása során kiemelt figyelmet fordít a fenntarthatóságra a stabil költségvetési helyzet megőrzése érdekében:

- működtetési költségek minimalizálása
- költséghatékony fenntartási irányok figyelembe vétele.

A 2021-2027. pénzügyi tervezési ciklusban mintegy 15 százalékkal kevesebb, összesen 20,1 milliárd eurót bocsát Magyarország rendelkezésére az Európai Bizottság kohéziós és strukturális pénz formájában úgy, hogy közben az önrész a meglévő 15%-ról 30%-ra emelkedik. Így a végeredmény tekintetében közel azonos összeget nyernek majd a végső kedvezményezettek, mivel az előző időszakban 27,9 milliárd euró állt a rendelkezésünkre, a következő ciklusban ez az összeg 27,5 milliárd eurót jelent majd. Emellett fontos részlet, hogy külön fejezet marad a mezőgazdaság és vidékfejlesztés támogatása, ahol szintén 15-ről 30 százalékra módosul a hazai hozzájárulás mértéke. A közvetlen brüsszeli döntéshozatallal lehívható összeg megháromszorozódott, 4,9 milliárd eurót jelent Magyarország számára. A

helyreállítási alap, az RRF 6 milliárd eurót, míg a hitelfelvételi lehetőségünk 10 milliárd eurót jelent a 7 évre vonatkozóan. Ez a 20 milliárd euró egy újfajta fejlesztéspolitikát jelenthet, melynek lényege a közcélú fejlesztések és a versenyszférának szánt források elkülönítése. A gyakorlatban ez azt fogja jelenteni, megoldható feladat kell legyen, hogy minden olyan életminőséget javítani hivatott konstrukció, legyen az az egészségügy, az oktatás fejlesztése, közúti, vasúti projekt, esetleg szennyvíz beruházás, külön legyen választva a kkv-szektorra szóló kapacitásbővítési vagy éppen technológiafejlesztési forrásoktól, a digitalizációt és a humán tőkét érintő pályázati csomagokat is bele értve.⁷

III.4. Az akcióterületeken kívül végrehajtandó, a település egésze szempontjából jelentős fejlesztések

Kulcsprojektek

A kulcsprojektek azok a tervbe vett fejlesztések, melyek alapvető feltételét képezik valamely (akár több) középtávú városi cél elérésének, vagyis olyan beavatkozások, amelyek ha nem valósulnak meg, valamelyik cél nem vagy csak kismértékben érhető el. Néhány kulcsprojekt előfeltétele egyéb tervezett fejlesztések megvalósulásának vagy azok hatásai érvényesülésének is:

27. táblázat Az akcióterületen kívül tervezett kulcsprojektek

Azonosító	Tervezett tevékenységek	Érintett funkciók	Becsült költség (eFt)
KP1	Többfunkciós rendezvénycsarnok	Kereskedelmi, turisztikai/rekreációs, közösségi, város központi	600.000
KP2	Kálmán Fürdő felújítása	Kereskedelmi, turisztikai/rekreációs, humán szolgáltatási	220.000
KP3	Komplex iparfejlesztési, munkahely-teremtési és foglalkoztatás-bővítési program helyi termék- és termény-feldolgozás ösztönzése; helyi vállalkozások támogatása; környezetbarát ipari tevékenységek kialakítása,	Kereskedelmi, turisztikai/rekreációs, közgazgatási, humán szolgáltatási	500.000
KP4	Szabadtéri színpad kialakítása	Kereskedelmi, turisztikai/rekreációs, közösségi	100.000
Akcióterületen kívüli kulcsprojektek tervezett költségvetése összesen:			1.420.000.000

⁷ forrás: www.portfolio.hu/unios-forrasok

Hálózatos projektek

A hálózatos projektek jellemzője, hogy egymással összehangoltak, kapcsolódó projektelemekből állnak, vagy szétdarabolható, szakaszos egységek kiépítését célozzák és kiterjednek a város teljes egészére vagy legalább a jelentős részét lefedik és együttműködő rendszernek tekinthetők.

28. táblázat A városban tervezett hálózatos projektek

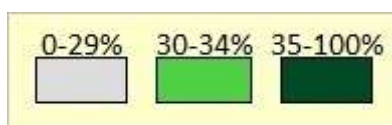
Azonosító	Tervezett tevékenységek	Érintett funkciók	Becsült költség (eFt)
HP1	A sportpálya és környékének komplex felújítása- 150 millió forint	Kereskedelmi, zöldfelületi/környezeti, turisztikai/rekreációs, közlekedési/távközlési, közösségi, humán szolgáltatási	150.000
HP2	A népi építészeti emlékek (lakóházak) felújítása	Környezeti, közigazgatási, lakó, városrészi és központi	1.000.000
HP3	Közüzemi infrastruktúra fejlesztése (az ivóvíz-hálózat, belvív-elvezető rendszer, közvilágítási rendszer, kommunális hulladékgyűjtési rendszer korszerűsítéséhez és bővítéséhez szükséges beavatkozásokkal)	Zöldfelületi/környezeti, közösségi, közigazgatási, lakó	900.000
HP4	Közlekedési infrastruktúra fejlesztése (utak és hidak felújításával, a városi és térségi kerékpárút-hálózat hiányzó elemeinek megvalósításával, városi sétányok kialakításával)	Kereskedelmi, zöldfelületi/környezeti, turisztikai/rekreációs, közlekedési/távközlési, lakó	1.000.000
HP5	Egészségügyi és szociális közszolgáltatás-fejlesztési program	Közigazgatási, humán szolgáltatási	150.000
HP6	A város kulturális, hagyományörző és hagyományápoló létesítményhálózatának, valamint a kapcsolódó tevékenységek feltételeinek javítása	Turisztikai/rekreációs, közösségi	50.000
HP7	Egyházi létesítmények és tevékenységek fejlesztése	Turisztikai/rekreációs, közösségi, humán szolgáltatási, város(rész)-központi	150.000
Hálózatos projektek tervezett költségvetése összesen:			3.400.000.000

IV. ANTI-SZEGREGÁCIÓS PROGRAM

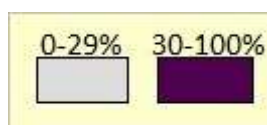
IV.1. SZEGREGÁTUMOK LEHATÁROLÁSA

A 2011-es népszámlálás adatai alapján elvégezték a településen található szegregátumok lehatárolását (KSH). A lehatárolás a 314/2012-es Kormányrendelet 10. mellékletében meghatározott szegregációs mutató alapján történt. A szegregációs mutató a 2011-es népszámlálási adatokból állítható elő. A 314/2012-es Kormányrendeletben foglaltak szerint azon területek tekinthetők szegregátumnak, ahol a legfeljebb általános iskolai végzettséggel rendelkezők és a rendszeres munkajövedelemmel nem rendelkezők aránya az aktív korúakon (15–59 év) belül eléri, illetve meghaladja az adott településtípusokra vonatkozó határértéket.

Két áttekintő kartogram készült az adatokból. Az egyik áttekintő kartogramon a szegregációs mutató 35%, illetve afeletti értéket vesz fel. Ez a térkép azt is mutatja, hogy melyek azok a területek, ahol a szegregációs mutató 30–34%, az ilyen területek szegregáció szempontjából veszélyeztetett területnek számítanak. (Jelmagyarázat: a szegregációs mutató térképen jelzett értékeit a következő színek jelölik: 0–29% = szürke, 30–34% = világoszöld, 35–100% = sötétzöld)

A másik áttekintő kartogram a szegregációs mutató 30%-os határértéke mellett együttesen mutatja a szegregátumokat és a szegregációval veszélyeztetett területeket. (Jelmagyarázat: a szegregációs mutató térképen jelzett értékeit a következő színek jelölik: 0–29% = szürke, 30–100% = lila)

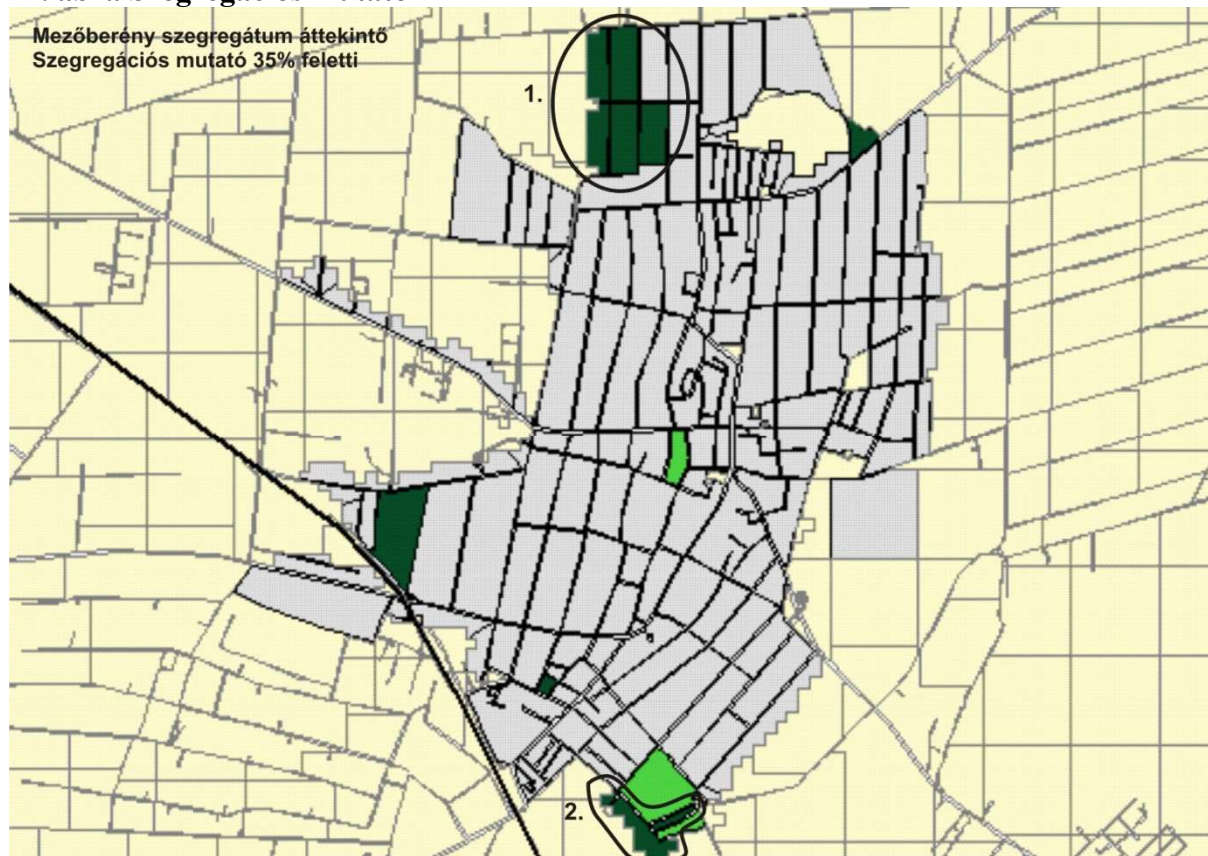

A térképek a település belterületén található szegregátumokat jelenítik meg. A külterületen található szegregátumok térképen nem állíthatók elő.

A térképek olyan területeket is megjelenítenek, amelyek eleget tesznek ugyan a szegregációs mutató kritériumának, de alacsony népességszámuk, vagy intézeti háztartásban élők (pl.: kollégium, idősek otthona, hajléktalanszálló) miatt mégsem tekinthetők valódi szegregátumoknak.

A megküldött térképeken jelölve vannak azok a területek, amelyeken a magánháztartásokban élők száma meghaladja az 50 főt. Ezen területekről szegregátumonként kartogram készült.

12. ábra Szegregációs mutató

Forrás: KSH adatbázis, 2011.évi népszámlálási adatok

A szegregációs mutató értéke az érintett területen 30% feletti –

Mezőberény - Szegregátumok adatai

A szegregációs mutató (legfeljebb általános iskolai végzettséggel rendelkezők és rendszeres munkajövedelemmel nem rendelkezők aránya az aktív korúakon belül) értéke az érintett területen **30% feletti** és a területen élő népesség száma eléri az 50 főt.

Forrás: 2011. évi népszámlálás

29. táblázat

Mutató megnevezése	Mezőberény összesen	1. szegregátum (Körgát utca- Szent János utca- Malom utca- Kérhalom utca- Nádas utca- Szent János utca- Névtelen utca- Belterületi határ)	2. szegregátum (József Attila utca- Belentai út- Névtelen utca- Zöldfa utca- mindkét oldala)	3. szegregátum Ókert (Külterület)
Lakónépesség száma	10.632	435	150	123
Lakónépességen belül 0-14 évesek aránya	14,9	30,6	21,3	11,4
Lakónépességen belül 15-59 évesek aránya	61,2	58,4	75,3	60,2
Lakónépességen belül 60-X évesek aránya	23,9	11,0	3,3	28,5
Legfeljebb általános iskolai végzettséggel rendelkezők aránya az aktív korúakon (15-59 évesek) belül	17,8	68,5	45,1	52,7

Felsőfokú végzettségűek a 25 éves és idősebb népesség arányában	11,2	1,4	0,0	0,0
Lakásállomány (db)	4.519	121	49	78
Alacsony komfort fokozatú lakások aránya	14,6	54,5	46,9	74,4
Rendszeres munkajövedelemmel nem rendelkezők aránya az aktív korúakon (15-59 évesek) belül	46,1	79,1	66,4	71,6
Legfeljebb általános iskolai végzettséggel rendelkezők és rendszeres munkajövedelemmel nem rendelkezők aránya az aktív korúakon belül	12,6	57,5	35,4	44,6
Foglalkoztatottak aránya a 15-64 éves népességen belül	50,1	20,3	33,0	27,4
Foglalkoztatott nélküli háztartások aránya	43,7	60,7	40,4	68,9
Allandó népesség száma – a mutató a település egészére állítható elő, szegregátumokra nem	10.727			
Alacsony presztízsű foglalkoztatási csoportokban foglalkoztatottak aránya	45,6	81,5	78,9	78,3
A gazdaságilag nem aktív népesség aránya a lakónépességen belül	59,8	77,2	63,3	71,5
Munkanélküliek aránya (munkanélküliségi ráta)	15,2	45,5	30,9	34,3
Tartós munkanélküliek aránya (legalább 360 napos munkanélküliek aránya)	8,6	20,2	9,1	11,4
A komfort nélküli, félkomfortos és szükséglakások aránya a lakott lakásokon belül	11,9	55,3	43,5	73,7
Egyszobás lakások aránya a lakott lakásokon belül	7,7	16,7	30,4	43,9

Forrás: KSH adatbázis, 2011.évi népszámlálási adatok

Az 1. szegregátum társadalmi mutatószámai a 2011-es népszámlálás adatainak tükrében: ⁸

A szegregációs mutató (legfeljebb általános iskolai végzettséggel rendelkezők és rendszeres munkajövedelemmel nem rendelkezők aránya az aktív korúakon belül) értéke az érintett területen 30% feletti és a területen élő népesség száma eléri az 50 főt:

- A mezőberényi teljes lakónépesség 4 %-a él a Körgát utca - Szent János utca - Malom utca - Kérhalom utca - Nádas utca - Szent János utca - Névtelen utca - Belterületi határokon belül. Ez 435 főt jelent, ahol 30,6%-a 14 évnél fiatalabb, 11%-uk 60 évnél idősebb.
- A 8 osztályt vagy kevesebbet végzettek aránya az aktív korúak körében 68,5%. Felsőfokú végzettséggel a 25 évesnél idősebbek 1,4%-a rendelkezik.
- Ez összesen 121 darab lakást jelent, ennek több, mint a fele 54,5%-a alacsony komfort fokozatú lakást jelent.
- A rendszeres munkajövedelemmel nem rendelkezők aránya az aktív korúakon belül 79,1%. Legfeljebb általános iskolai végzettséggel és rendszeres munkajövedelemmel nem rendelkezők aránya az aktív korúakon belül 57,5%. A foglalkoztatottak aránya az aktív korúakon belül minden 5. ember, vagyis 20,3%.

⁸ Forrás: 2011.évi népszámlálás, KSH

- Az alacsony presztízsű foglalkozást végzők aránya 81,5%, míg a gazdaságilag nem aktív népesség aránya a lakónépességen belül 77,2%.
- A munkanélküliségi ráta nagyon magas: 45,5%, melyből a tartós munkanélküliek aránya, vagyis legalább 360 napos munkanélküliség jellemzi: 20,2%.
- Az olyan háztartások aránya, ahol nincs foglalkoztatott: 60,7%.
- A komfortnélküli, félkomfortos és szükséglakások aránya 55,3%. A lakások zöme túlzsúfolt, és jelentős infrastrukturális hiányok is vannak. Az egyszobás lakások aránya a lakott lakásokon belül: 16,7%.

A 2. szegregátum társadalmi mutatószámai a 2011-es népszámlálás adatainak tükrében: ⁹

A szegregációs mutató (legfeljebb általános iskolai végzettséggel rendelkezők és rendszeres munkajövedelemmel nem rendelkezők aránya az aktív korúakon belül) értéke az érintett területen 30% feletti és a területen élő népesség száma eléri az 50 főt:

- A mezőberényi teljes lakónépesség 1,4%-a él a József Attila utca - Belentai út - Névtelen utca - Zöldfa utca - mindkét oldala határokon belül. Ez 150 főt jelent, ahol 21,3%-a 14 évnél fiatalabb, 3,3%-uk 60 évnél idősebb.
- A 8 osztályt vagy kevesebbet végzettek aránya az aktív korúak körében 45,1%. Felsőfokú végzettséggel a 25 évesnél idősebbek közül senki nem rendelkezik.
- Ez összesen 49 darab lakást jelent, ennek közel a fele 46,9%-a alacsony komfort fokozatú lakást jelent.
- A rendszeres munkajövedelemmel nem rendelkezők aránya az aktív korúakon belül 66,4%. Legfeljebb általános iskolai végzettséggel és rendszeres munkajövedelemmel nem rendelkezők aránya az aktív korúakon belül 35,4%. A foglalkoztatottak aránya az aktív korúakon belül minden 3. ember, vagyis 33,0%.
- Az alacsony presztízsű foglalkozást végzők aránya 78,9%, míg a gazdaságilag nem aktív népesség aránya a lakónépességen belül 63,3%.
- A munkanélküliségi ráta magas: 30,9 %, melyből a tartós munkanélküliek aránya, vagyis legalább 360 napos munkanélküliség jellemzi: 9,1%.
- Az olyan háztartások aránya, ahol nincs foglalkoztatott: 40,4%.
- A komfortnélküli, félkomfortos és szükséglakások aránya 43,5%. A lakások zöme túlzsúfolt, és jelentős infrastrukturális hiányok is vannak. Az egyszobás lakások aránya a lakott lakásokon belül: 30,4%.

A 3. szegregátum társadalmi mutatószámai a 2011-es népszámlálás adatainak tükrében: ¹⁰

A szegregációs mutató (legfeljebb általános iskolai végzettséggel rendelkezők és rendszeres munkajövedelemmel nem rendelkezők aránya az aktív korúakon belül) értéke az érintett területen 30% feletti és a területen élő népesség száma eléri az 50 főt:

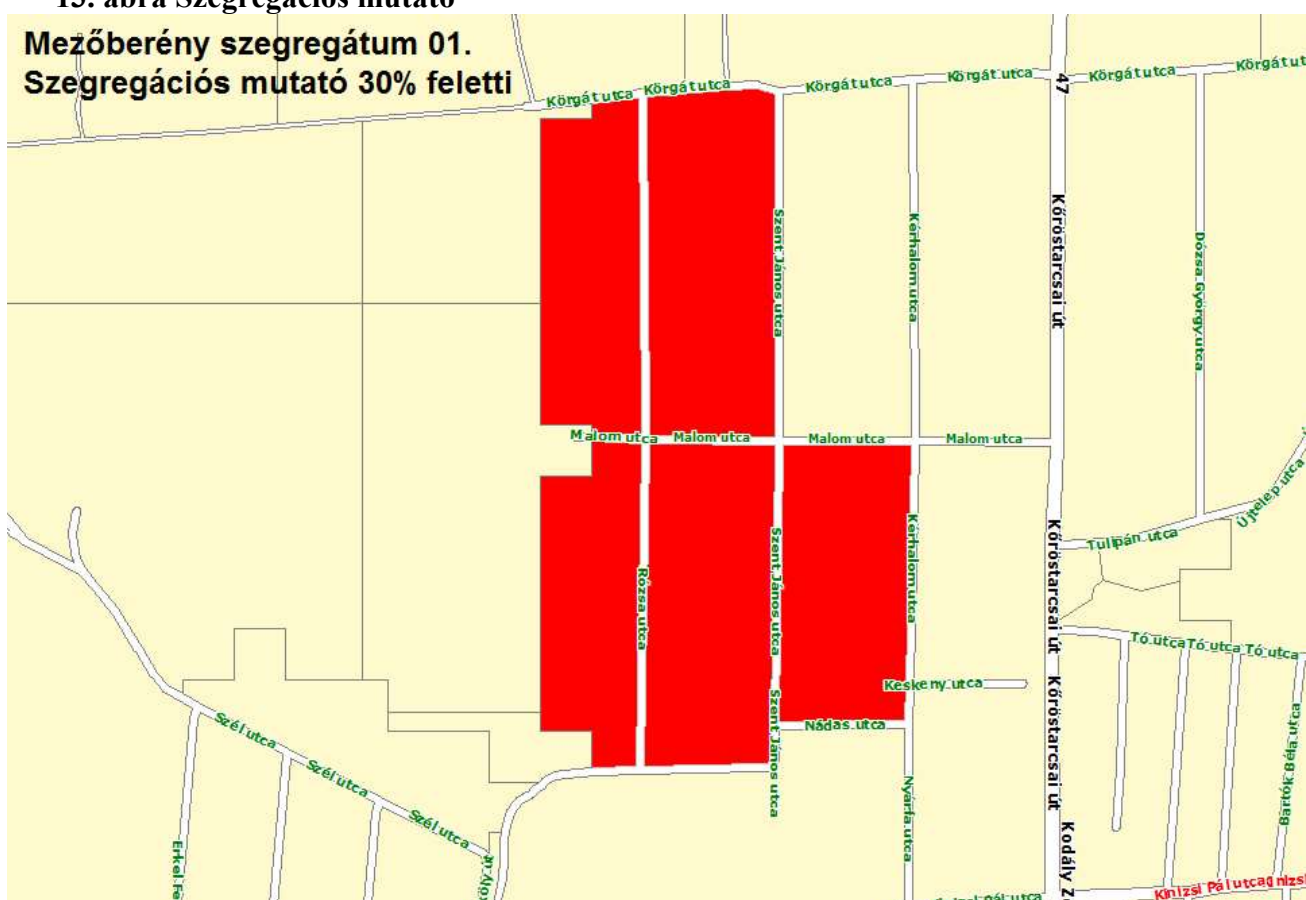
- A mezőberényi teljes lakónépesség 1,15%-a él az Ókerti, külterületi határokon belül. Ez 123 főt jelent, ahol 11,4%-a 14 évnél fiatalabb, 28,5%-uk 60 évnél idősebb.
- A 8 osztályt vagy kevesebbet végzettek aránya az aktív korúak körében 52,7%. Felsőfokú végzettséggel a 25 évesnél idősebbek közül senki nem rendelkezik.
- Ez összesen 78 darab lakást jelent, ennek közel a 2/3-a, 74,4%-a alacsony komfort fokozatú lakást jelent.

⁹ Forrás: 2011.évi népszámlálás, KSH

¹⁰ Forrás: 2011.évi népszámlálás, KSH

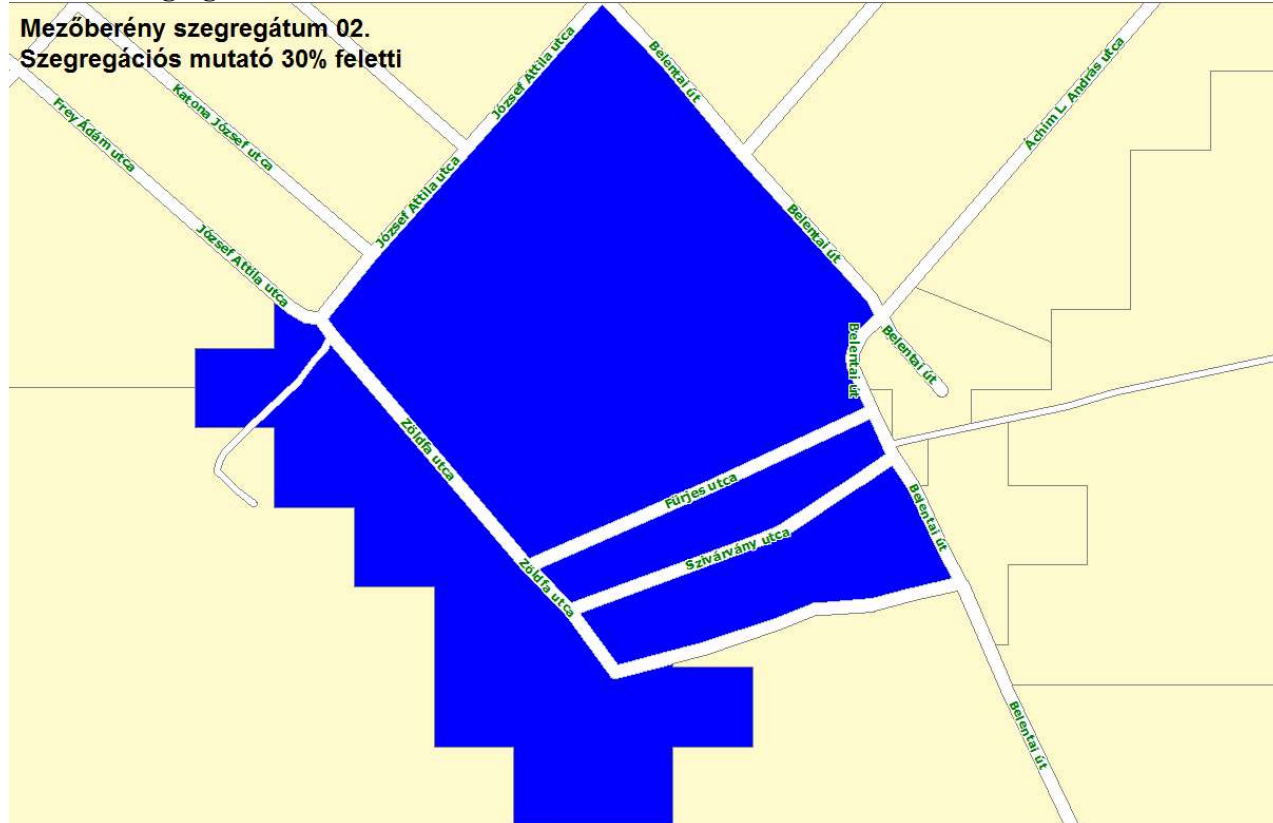
- A rendszeres munkajövedelemmel nem rendelkezők aránya az aktív korúakon belül 71,6%. Legfeljebb általános iskolai végzettséggel és rendszeres munkajövedelemmel nem rendelkezők aránya az aktív korúakon belül 44,6%. A foglalkoztatottak aránya az aktív korúakon belül minden 3. ember, vagyis 27,3%.
- Az alacsony presztízsű foglalkozást végzők aránya 78,3%, míg a gazdaságilag nem aktív népesség aránya a lakónépességen belül 71,5%.
- A munkanélküliségi ráta magas: 34,3%, melyből a tartós munkanélküliek aránya, vagyis legalább 360 napos munkanélküliség jellemzi: 11,4%.
- Az olyan háztartások aránya, ahol nincs foglalkoztatott: 68,9%.
- A komfortnélküli, félkomfortos és szükséglakások aránya 73,7%. A lakások zöme túlszűfolt, és jelentős infrastrukturális hiányok is vannak. Az egyszobás lakások aránya a lakott lakásokon belül: 43,9%.

13. ábra Szegregációs mutató

Forrás: KSH adatbázis, 2011.évi népszámlálási adatok

14. ábra Szegregációs mutató

Forrás: KSH adatbázis, 2011.évi népszámlálási adatok

A szegregációs mutató értéke az érintett területen 35% feletti

Mezőberény - Szegregátumok adatai

A szegregációs mutató (legfeljebb általános iskolai végzettséggel rendelkezők és rendszeres munkajövedelemmel nem rendelkezők aránya az aktív korúakon belül) értéke az érintett területen **35% feletti** és a területen élő népesség száma eléri az 50 főt.

Forrás: 2011. évi népszámlálás

30. táblázat

Mutató megnevezése	Mezőberény összesen	1. szegregátum (Körgát utca- Szent János utca- Malom utca- Kérhalom utca- Nádas utca- Szent János utca- Névtelen utca- Belterületi határ)	2. szegregátum (Fürjes utca- Belentai út- Szivárvány utca- Zöldfa utca délnyugati oldala- Belterületi határ)	3. szegregátum Ókert (Külterület)
Lakónépesség száma	10.632	435	60	123
Lakónépességen belül 0-14 évesek aránya	14,9	30,6	15,0	11,4
Lakónépességen belül 15-59 évesek aránya	61,2	58,4	80,0	60,2
Lakónépességen belül 60-X évesek aránya	23,9	11,0	5,0	28,5
Legfeljebb általános iskolai végzettséggel rendelkezők aránya az aktív korúakon (15-59 évesek) belül	17,8	68,5	45,8	52,7

Felsőfokú végzettségűek a 25 éves és idősebb népesség arányában	11,2	1,4	0,0	0,0
Lakásállomány (db)	4.519	121	24	78
Alacsony komfort fokozatú lakások aránya	14,6	54,5	50,0	74,4
Rendszeres munkajövedelemmel nem rendelkezők aránya az aktív korúakon (15-59 évesek) belül	46,1	79,1	68,8	71,6
Legfeljebb általános iskolai végzettséggel rendelkezők és rendszeres munkajövedelemmel nem rendelkezők aránya az aktív korúakon belül	12,6	57,5	39,6	44,6
Foglalkoztatottak aránya a 15-64 éves népességen belül	50,1	20,3	30,6	27,4
Foglalkoztatott nélküli háztartások aránya	43,7	60,7	47,8	68,9
Állandó népesség száma – a mutató a település egészére állítható elő, szegregátumokra nem	10.727			
Alacsony presztízszű foglalkoztatási csoportokban foglalkoztatottak aránya	45,6	81,5	80,0	78,3
A gazdaságilag nem aktív népesség aránya a lakónépességen belül	59,8	77,2	60,0	71,5
Munkanélküliek aránya (munkanélküliségi ráta)	15,2	45,5	37,5	34,3
Tartós munkanélküliek aránya (legalább 360 napos munkanélküliek aránya)	8,6	20,2	12,5	11,4
A komfort nélküli, félkomfortos és szükséglakások aránya a lakott lakásokon belül	11,9	55,3	47,8	73,7
Egyszobás lakások aránya a lakott lakásokon belül	7,7	16,7	39,1	43,9

Forrás: KSH adatbázis, 2011.évi népszámlálási adatok

Az 1. szegregátum társadalmi mutatószámai a 2011-es népszámlálás adatainak tükrében: ¹¹

A szegregációs mutató (legfeljebb általános iskolai végzettséggel rendelkezők és rendszeres munkajövedelemmel nem rendelkezők aránya az aktív korúakon belül) értéke az érintett területen 30% feletti és a területen élő népesség száma eléri az 50 főt:

- A mezőberényi teljes lakónépesség 4%-a él a Körgát utca - Szent János utca - Malom utca - Kérhalom utca - Nádas utca - Szent János utca - Névtelen utca - Belterületi határokon belül. Ez 435 főt jelent, ahol 30,6%-a 14 évnél fiatalabb, 11%-uk 60 évnél idősebb.
- A 8 osztályt vagy kevesebbet végzettek aránya az aktív korúak körében 68,5%. Felsőfokú végzettséggel a 25 évesnél idősebbek 1,4%-a rendelkezik.
- Ez összesen 121 darab lakást jelent, ennek több, mint a fele 54,5%-a alacsony komfort fokozatú lakást jelent.
- A rendszeres munkajövedelemmel nem rendelkezők aránya az aktív korúakon belül 79,1%. Legfeljebb általános iskolai végzettséggel és rendszeres munkajövedelemmel

¹¹ Forrás: 2011.évi népszámlálás, KSH

nem rendelkezők aránya az aktív korúakon belül 57,5%. A foglalkoztatottak aránya az aktív korúakon belül minden 5. ember, vagyis 20,3%.

- Az alacsony presztízsű foglalkozást végzők aránya 81,5%, míg a gazdaságilag nem aktív népesség aránya a lakónépességen belül 77,2%.
- A munkanélküliségi ráta nagyon magas: 45,5%, melyből a tartós munkanélküliek aránya, vagyis legalább 360 napos munkanélküliség jellemzi: 20,2%.
- Az olyan háztartások aránya, ahol nincs foglalkoztatott: 60,7%.
- A komfortnélküli, félkomfortos és szükséglakások aránya 55,3%. A lakások zöme túlszűfolt, és jelentős infrastrukturális hiányok is vannak. Az egyszobás lakások aránya a lakott lakásokon belül: 16,7%.

A 2. szegregátum társadalmi mutatószámai a 2011-es népszámlálás adatainak tükrében: ¹²

A szegregációs mutató (legfeljebb általános iskolai végzettséggel rendelkezők és rendszeres munkajövedelemmel nem rendelkezők aránya az aktív korúakon belül) értéke az érintett területen 30% feletti és a területen élő népesség száma eléri az 50 főt:

- A mezőberényi teljes lakónépesség 0,56%-a él a József Attila utca - Belentai út - Névtelen utca - Zöldfa utca - mindkét oldala határokon belül. Ez 60 főt jelent, ahol 15,0%-a 14 évnél fiatalabb, 5%-uk 60 évnél idősebb.
- A 8 osztályt vagy kevesebbet végzettek aránya az aktív korúak körében 45,8%. Felsőfokú végzettséggel a 25 évesnél idősebbek közül senki nem rendelkezik.
- Ez összesen 24 darab lakást jelent, ennek közel a fele 50%-a alacsony komfort fokozatú lakást jelent.
- A rendszeres munkajövedelemmel nem rendelkezők aránya az aktív korúakon belül 68,8%. Legfeljebb általános iskolai végzettséggel és rendszeres munkajövedelemmel nem rendelkezők aránya az aktív korúakon belül 39,6%. A foglalkoztatottak aránya az aktív korúakon belül minden 3. ember, vagyis 30,6%.
- Az alacsony presztízsű foglalkozást végzők aránya 80,0%, míg a gazdaságilag nem aktív népesség aránya a lakónépességen belül 60,0%.
- A munkanélküliségi ráta magas: 37,5%, melyből a tartós munkanélküliek aránya, vagyis legalább 360 napos munkanélküliség jellemzi: 12,5%.
- Az olyan háztartások aránya, ahol nincs foglalkoztatott: 47,8%.
- A komfortnélküli, félkomfortos és szükséglakások aránya 47,8%. A lakások zöme túlszűfolt, és jelentős infrastrukturális hiányok is vannak. Az egyszobás lakások aránya a lakott lakásokon belül: 39,1%.

A 3. szegregátum társadalmi mutatószámai a 2011-es népszámlálás adatainak tükrében: ¹³

A szegregációs mutató (legfeljebb általános iskolai végzettséggel rendelkezők és rendszeres munkajövedelemmel nem rendelkezők aránya az aktív korúakon belül) értéke az érintett területen 30% feletti és a területen élő népesség száma eléri az 50 főt:

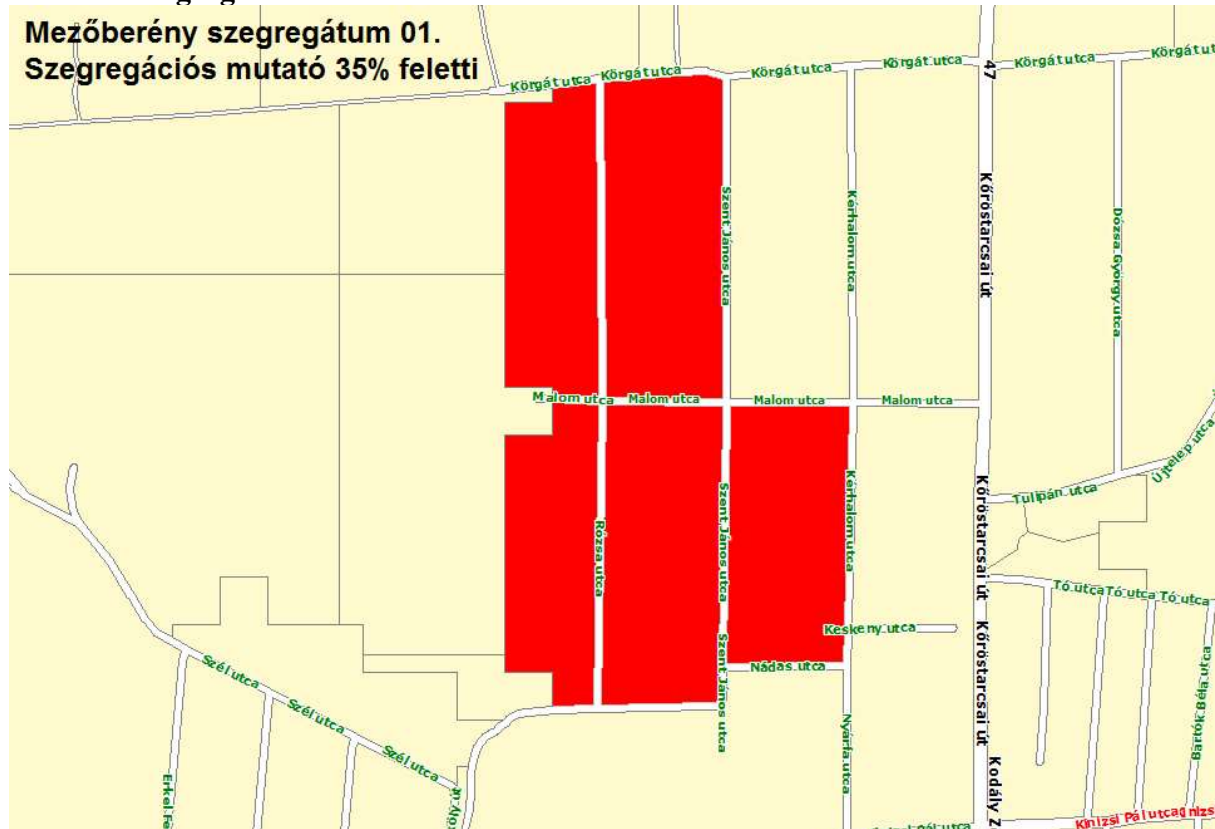
- A mezőberényi teljes lakónépesség 1,15%-a él az Ókerti, külterületi határokon belül. Ez 123 főt jelent, ahol 11,4%-a 14 évnél fiatalabb, 28,5%-uk 60 évnél idősebb.

¹² Forrás: 2011.évi népszámlálás, KSH

¹³ Forrás: 2011.évi népszámlálás, KSH

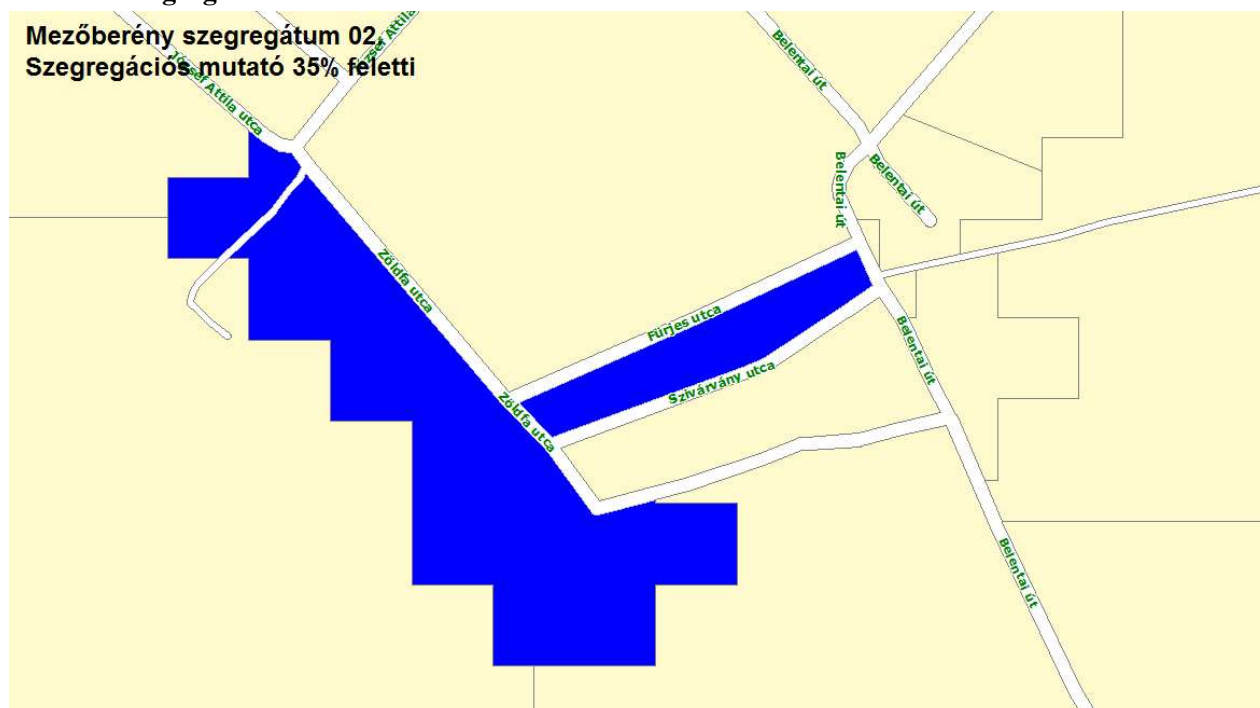
- A 8 osztályt vagy kevesebbet végzettek aránya az aktív korúak körében 52,7%. Felsőfokú végzettséggel a 25 évesnél idősebbek közül senki nem rendelkezik.
- Ez összesen 78 darab lakást jelent, ennek közel a 2/3-a, 74,4%-a alacsony komfort fokozatú lakást jelent.
- A rendszeres munkajövedelemmel nem rendelkezők aránya az aktív korúakon belül 71,6%. Legfeljebb általános iskolai végzettséggel és rendszeres munkajövedelemmel nem rendelkezők aránya az aktív korúakon belül 44,6%. A foglalkoztatottak aránya az aktív korúakon belül minden 3. ember, vagyis 27,3%.
- Az alacsony presztízsű foglalkozást végzők aránya 78,3%, míg a gazdaságilag nem aktív népesség aránya a lakónépességen belül 71,5%.
- A munkanélküliségi ráta magas: 34,3%, melyből a tartós munkanélküliség jellemzi: 11,4%.
- Az olyan háztartások aránya, ahol nincs foglalkoztatott: 68,9%.
- A komfortnélküli, félkomfortos és szükséglakások aránya 73,7%. A lakások zöme túlszűfolt, és jelentős infrastrukturális hiányok is vannak. Az egyszobás lakások aránya a lakott lakásokon belül: 43,9%.

15. ábra Szegregációs mutató

Forrás: KSH adatbázis, 2011.évi népszámlálási adatok

16. ábra Szegregációs mutató

Forrás: KSH adatbázis, 2011. évi népszámlálási adatok

IV.2. A szegregáció mérséklését vagy megszüntetését célzó intézkedések (a település egészét érintő és az egyes szegregátumokra vonatkozó fejlesztések, programok meghatározása)

1. szegregátum – Északi Kertváros (Körgát utca - Szent János utca - Malom utca - Kérhalom utca - Nádas utca - Szent János utca - Névtelen utca - Belterületi határ)

Összesen 161 lakás soroltatott ide, ezek az 1960-as évek végén, 1970-es évek első felében épültek. Bár volt kiköltözés a területről, a lakások zöme ma is túlszűfolt, sőt egyre zsűfoltabb, s vannak infrastrukturális hiányok is, mindenekelőtt a gáz- és szennyvízhálózat. Mindkét esetben felmérték előzetesen a rákötési hajlandóságot, s az kifejezetten alacsony volt, ezért került ki a terület a fejlesztendők közül. A szennyvíz esetében van önkormányzati program a gyűjtésre és ártalmatlanításra, míg a gáz, egyelőre lekerült a napirendről, mert az ott élőknek ez a fűtési forma túlzottan drága.

A házak állaga legtöbb esetben rossz, a kertek elhanyagoltak, amit nem lehet csak a pénzforrások hiányával magyarázni.

A szegregátum esetében fennáll – az eddigi önkormányzati erőfeszítések ellenére – a térbeli növekedés veszélye. Az elmúlt évtizedek tapasztalatai szerint az alacsony státuszú, túlszűfolt utcákban lévő épületekből kimozduló népesség – elsősorban pénzügyi okok miatt – előnyben részesítette a környező utcákban, főleg a Szent János és a Kérhalom utcákban megüresedett telkeket, rosszabb állagú lakóépületeket. A folyamatot csak aktív önkormányzati politikával lehet megállítani, de felmerül a kérdés: „Mit tehet a cigányság saját helyzete javításáért?”.

2. szegregátum - József Attila utca - Belentai út - Névtelen utca - Zöldfa utca - mindkét oldala 2011.

A szegregátum infrastruktúrája teljes, az ingatlanok állapota – néhány kivételtől eltekintve – jó. E területre alapvetően más megközelítés kell, vélhetően azzal kell indítani, hogy felmérést készítsünk a helyben élőkkel, mire volna igényük. Az itt élők egy része magyar muzsikusból származó cigányok leszármazottja, fiatalabb korosztályok azonban már nem érdeklődnek apáik ősi mestersége iránt, aminek társadalmi (megélhetési) okai vannak. Egészen a legutóbbi évekig az iskolákban és az óvodákban a roma kisgyermekkel kevés gond volt, de az iskolában megszűnt a gyermekvédelmi státusz, s ez nehezíti a velük való munkát. Viszonylag sok a vegyes házasság, ami – helyi megítélés szerint – egyértelműen segíti az integrációt. A terület legnagyobb problémáját mintegy 15-20 egyenként 30-40 m²-es, részben életveszélyes állapotú házikó (putri) jelenti, melyet gyakran fiatal családok laknak gyermekeikkel. Az épületek alapvetően nem hozhatók rendbe, bár a benne lakók időszakosan igyekeznek alapvető felújításokat elvégezni rajtuk (tapasztás, festés stb.). Ebben a szegregátumban is jellemzőek a vegyes házasságok, de a legrosszabb állagú ingatlanokat roma családok lakják. A szegregátum infrastruktúrája hiányos, nincs gáz, csatorna, sőt a belterület kettőből az egyik burkolatlan, de zúzott kőalappal terített útja is itt van, mert a helyiek nem tudtak még jelképes hozzájárulást sem vállalni az aszfaltozáshoz.

Szegregátumtól függetlenül: Mezőberényben a cigányok közötti uzsora nem jellemző. Nem tudni, mi van a háttérben, de akár az erősebb családi összetartozás, akár a szomszédok egymást kisegítése, akár a kicsit jobb életkörülmények, ez mindenképpen jobb alap bármely programhoz.

3. szegregátum - Ókert (Külterület)

Ma a villamos energiához való hozzáférés lehetősége az alapvető ellátások közé tartozik és biztosításával a mindennapi élet tevékenységeihez és a mindennapi élet megkönnyítéséhez nyújt segítséget. A mezőberényi Ókerti tanyákon előfordulnak tanyák, amelyek nem rendelkeznek elektromos hálózati bekötéssel. Ezért is elérendő cél Mezőberény Város Önkormányzata számára a tanyákon élők életkörülményeinek, életminőségének javítása, fennmaradási esélyeik segítése és ezeken túl az emberhez méltó környezet folyamatos alakítása, értékeinek védelme. Cél az életszínvonal emelkedést (pl. hűtő-televízió, számítógép használat), a munkavégzés körülményeinek javítása és lépéseket tenni az esélyegyenlőség biztosítására. A tanyán élők gazdálkodása, az egészséges életmód, megélhetést segítő életforma az önfenntartás lehetőségének erősítése esély lenne a helyi tanyavilág lakatlanná válásának, illetve a megszűnésének. Az Ókerti tanyák részben önellátók voltak, iskola is épült, amelyek a rendezvények színterei is voltak, de a II. világháború utáni változások hatására számuk folyamatosan csökkent, nagy részüket lebontották, lakóik nagy része belterületre költözött.

A szórvány tanyák sokkal rosszabb helyzetben vannak. Náluk a tanyacsoportokra jellemző infrastrukturális lehetőségek kevésbé állnak rendelkezésre. Ugyanilyen helyzetben vannak azok a tanyasorok, amelyek a fő közlekedési utaktól messzebb fekszenek. Az önkormányzat anyagi források hiányában nem tudja ezekhez a tanyákhoz az infrastruktúrát kiépíteni. Szintén hátrányos körülmény, hogy nem mindenhol vezet burkolt út, és így rosszabb időjárási körülmények esetén teljesen elzáródnak a külvilágtól. Várható, hogy az elmaradó fejlesztés feltehetően komolyabb negatívumokat fog szülni, a rendezetlen, gazdátlan, megműveletlen

tájjal, a lakosság végleges lesüllyedésével, szociális és mentális problémák halmozott megjelenésével.

A tanyás térségek problémái nem szűkíthetők le egyetlen problémára, például a villany nélküli tanyákra, a rossz külterületi utakra vagy a mezőgazdaság jövedelmezőségi problémáira, hanem rendkívül sokfélék környezeti, szociális, kulturális, közösségi és gazdasági aspektusokkal. Ennek megfelelően megoldásuk is átfogó fejlesztési program keretében lehetséges, tekintettel az egyes problémák közötti összefüggésekre.

Amennyiben tehát nem történik beavatkozás ezek megoldásában, az további tanyák megszűnését, lakatlanná válását vetíti előre.

Kitörési pontok a szegregátumokban

A kitörési lehetőségek nem kizárólag a helyi településpolitika alakulásától függenek, azt erősen meghatározzák a nemzeti szinten e célra fordítható források pl. az állami lakáshoz jutási politika.

A szegregátumok felszámolásának több esetben jelenti korlátját az e célra felhasználható állami források szűkítése, a képzési rendszer átalakítása, a vállalkozói igények mechanikus kiszolgálását célzó tanfolyami kínálat rendszerének megszilárdulása az utóbbi években. Mezőberény a település anyagi lehetőségeit és a mindenkori állami segítséget figyelembe véve már az elmúlt évtizedekben is hathatós lépéseket tett a „szegregátumok” felszámolására, ezért kizárólag lebontásra ítélt nagyobb (30-40 lakásból álló) telepszerű szegregátum (London rész) egyik fele sorolható ide. Az említett okok miatt telepszerű szegregátumok gyakorlatilag nincsenek a városban. Egyedül az 1. számú szegregátum (London rész) egyik fele sorolható még mindig ide. Az említett okok miatt a telepszerű szegregátumok felszámolására kiírt pályázatokon a város nem nyert forrásokat.

1. Szegregátum – Északi Kertváros

Ebben a szegregátumban megoldás lehet a Munkaügyi Központon keresztül indított képzés különböző építőipari (lakásfelújítási) szakmákban. Ennek révén munkabérhez jutnának, a gyakorlati munka terepe pedig akár a saját házuk is lehetne, s a felújításhoz az anyagot az önkormányzat nagyon kedvezményes áron biztosíthatná. Másik lehetőség a kertészeti képzés indítása, melynek első fázisa egy intenzív lomtalanítás lehetne. A program távlati célja a megélhetési feltételek javítása, az önellátás lehetőségének megteremtése a konyhakertből. Az önkormányzat által szervezett és finanszírozott „Öngondoskodó háztáji program” nem vezetett eredményre, a Mezőberényi Cigány Nemzetiségi Önkormányzat (CNÖ) irányításával érdemes lenne újraindítani. Míg az előbbi programba zömében férfiakat kellene bevonni, utóbbi esetben nők, fiatal lányok volnának a célcsoport. Ugyancsak az ő számukra lehetne indítani háztartásvezetési, főző-, pénzkezelési és beosztási, valamint gyermekgondozási tanfolyamot (utóbbit a Gyermekjóléti Szolgálat aktív támogatásával). A foglalkozások kint, családoknál történnének, erre már volt kezdeményezés, de forrás híján a jó kezdet és a nagy érdeklődés ellenére a program idő előtt fejeződött be. A program sikerének titka a magas szinten végzett szociális munka, a helyben lakók szemléletének formálása akár a saját példán, életvitel bemutatásán keresztül. Az önkormányzat biztosított a Mezőberényi Cigány Nemzetiségi Önkormányzatnak elsősorban sport-és kulturális rendezvények megtartására Községi Házat, melynek az elsődleges céljai a cigány gyerekek és fiatalok korai integrálása.

2. Szegregátum – József Attila utca - Belentai út - Névtelen utca - Zöldfa utca - mindkét oldala 2011.

A 2. szegregátum lehetne az elsődleges célterülete a vállalkozóvá válást támogató programnak (évi 1-2 fővel). E területen lehetne mintaként indítani – a másik két szegregátumra való kiterjesztés lehetőségével – az atipikus foglalkoztatási lehetőségek mintaprogramját, elsősorban a rugalmas munkavégzést lehetővé tevő informatikai távmunka végzési lehetőség feltételeinek biztosításán keresztül.

3. Szegregátum – Ókert (Külterület)

Az Ókert a város külterületének számító területe, mely a városi szegregátumok közül az egyik legtöbb fejlesztési segítséget kapta meg az elmúlt néhány évben. Az önkormányzat, akár pályázatok útján, is igyekszik a villamos energia, az ivóvíz, a szennyvíz- és csapadékvíz elvezetés, az úthálózat minél komfortosabb biztosítását megoldani. A terület zömében előregedő lakosú, melynek segítséget jelent a tanyagondnoki szolgálat ellátása. Néhány család esetében folyamatos az elszegényedés, ők azok, akik a minimális életfeltételeiket csak ilyen jellegű területen tudják fenntartani az olcsóbb és szerényebb megélhetési feltételek miatt.

Az Ókert egy részét célszerű lenne belterületbe vonni és akár egy falusias lakóterületként kezelni és használni.

Mindhárom szegregátumban a hosszú távú stratégiai cél a felnövekvő generációk jelenleginél erőteljesebb integrálása a többségi társadalomba. Ennek egyik legfontosabb területe az oktatási és képzési szint, a tudás presztízsének emelése. A leginkább veszélyeztetett korosztálynak a 12–18 évesek tűnnek, ahol célzott nyomon követéssel, egyéni pályaválasztási stratégia és mentorálás mellett látunk lehetőséget a munka világába bevezetni a felnövekvő generációkat.

Szegregátumokra vonatkozó fejlesztések, programok meghatározása

A szegregátumokban megvalósítandó programok támogatása a következő eszközrendszerrel:

1. Lakhatási integrációra irányuló programok

- a.) A szegregált területen lévő rossz minőségű lakásállomány felszámolása és az ott élő lakosság integrált környezetben való elhelyezése révén csökkenhet az alacsony státuszú családok koncentrációja. A családok, társadalmi csoportok ugyanakkor olyan fizikai környezetbe kerülhetnek, amely lehetőséget teremt számukra a társadalmi felzárkózáshoz.

- A szegregált területen lévő rossz minőségű lakásállomány felszámolása

A lakásállomány javítását a területen érintett lakók anyagi helyzete magánforrásból nem teszi lehetővé. Megoldás lehet az önkormányzati szociális bérlakás állomány bővítése, melyhez pályázati források igénybevétele szükséges, anélkül nem megvalósítható.

- Meglévő szociális bérlakások kiutalása révén

A meglevő szociális bérlakások használatban vannak, amennyiben valamelyik megüresedik, a felújítás után új bérlő azonnal igénybe veheti. A bérleti szerződések lejártával megüresedő bérlakások esetében a szegregált területekről érkező, érintett társadalmi csoportokba tartozó családok igényeit szociális alapon kell előnyben részesíteni. Az önkormányzat tulajdonában tömbszerűen elhelyezkedő lakásállomány esetében csak korlátozottan helyezhetők el a célcsoport pályázói, hogy megelőzzük új szegregátumok kialakulását. Az éves szinten megürülő bérlemények kb. 50%-ában van lehetőség a mérlegelésre.

- Önkormányzat által a lakáspiacon megvett és szociális bérlakásként működtetett lakások kiutalása révén

Jelenleg az önkormányzat nem vásárol olyan lakást, amelyet szociális bérlakásként működtetne, ilyen intézkedést nem is tervez forráshiány miatt.

- b.) A megtartásra javasolt lakásállomány a szegregált területeken, a komfortfokozat és minőség javítása, az infrastrukturális ellátottság kiszélesítése olyan cél, amely egyszerre teremt lehetőséget a szegregáció oldására az életminőség fokozatos emelésén keresztül, s ugyanakkor nem biztosít teret annak, hogy újabb családok, társadalmi csoportok számára fennmaradjon egy olyan fizikai környezet, amely a társadalmi kirekesztődés melegágya lehet.

2. Mobilizációs program

A mobilizációs program révén a városban az alacsony státuszú lakosság koncentrációja oldódik. E program összeegyeztethető módon a lakhatási integrációra irányuló programokkal kell, hogy megvalósuljon. Ez azt is jelenti, hogy akik részesülnek a lakhatási integráció kapcsán megjelölt eszközökből – önkormányzati lakás, lakáshoz jutás támogatása, fizikai környezet minőségi javulása –, azok egyben térben és/vagy társadalmi státuszban is elmozduljanak pozitív irányban. A cél megvalósulását mérő indikátor az alacsony státuszú lakosság területi koncentrációjának közép- és hosszú távon való csökkenése (mind a jelenlegi területen, mind pedig a város egészét tekintve).

Mezőberény város az 1980-as évek közepe óta folyamatosan fenntartja és működteti a helyi mobilizációs programot. A szegregátumokról kiköltöző és integrált társadalmi környezetbe mozgó családok révén elérték, hogy a meglevő szegregátumok térbeli kiterjedése csak mérsékelten növekedett, új szegregátum a város terében nem alakult ki. A program végrehajtása a város vezetésében továbbra is kiemelt támogatást élvez, egyben lehetőséget ad a túlszűfolt lakásokban élő családok életnívójának emelésére. A program folytatása javasolt. Az önkormányzat vállalja, hogy a szegregátumok területén nem kerülnek kiosztásra újabb építési telkek, nem nyitnak új utcákat.

3. Oktatási integráció, inklúzió

Az oktatási integráció biztosítása az érintett gyerekek számára a Mezőberényi Általános Iskola, Alapfokú Művészeti Iskola és Kollégium, valamint a Mezőberényi Petőfi Sándor Evangélikus Általános Iskola, Gimnázium és Kollégium szakmai programjaiban érhető utol. Az önkormányzat részéről a Helyi Esélyegyenlőségi Program (HEP) foglalkozik a témával.

A városi esélyegyenlőségi program teljesülése a kitűzött célok megvalósítása időarányosan halad. A közoktatás mindhárom szintjén (óvoda, általános iskola és középiskola) a programban nevesített lépések megtörténtek, az új rövid és középtávú célokat kijelölték, azok végrehajtásáról éves beszámolók készülnek, valóságtartalma így bármely ponton ellenőrizhető.

4. A szegregátumban élők, s ezen belül kiemelten a roma népesség társadalmi integrációja

Roma civil szervezetek bevonása az egyeztetésekbe.

A helyi cigány nemzetiségi önkormányzat, valamint a roma civil szervezet bevonása minden olyan egyeztető folyamatba, amelynek következményei a helyi romákat közvetlenül vagy közvetetten érinti, s minden olyan tervbe, amely a romák társadalmi integrációjára irányul.

4. a) Oktatás

Az oktatás centralizációja, állami fenntartásba vétele jelentősen csökkenti, szinte teljesen ellehetetleníti az önkormányzatok tevőleges részvételét az oktatás területén történő szegregáció elleni harcban.

4. b.) Foglalkoztatás és vállalkozásfejlesztés

- A Békés Megyei Kormányhivatal Békési Járási Hivatal Foglalkoztatási Osztálya szakmai és anyagi támogatásával a piacképes szakmák elsajátítása felé való orientálással segíthet a foglalkoztatottak arányának közép- és hosszú távú növelésében. Sikerkritérium az éves szinten 10–12 fő beiskolázása felnőttképzési (részben OKJ-s képzések is lehetnek) tanfolyamokra. A tanfolyamok díját döntően központi forrásokból lehet finanszírozni, különösen a hiányszakmák esetében.
- Az oktatási intézmények részvételével szervezett pályorientációs beszélgetések a hiányszakmák és az önálló vállalkozásindítás objektív kritériumainak megismerése felé irányuljanak. A beszélgetések célja, hogy az önálló életkezdés reális és felelős alapokon nyugvó várakozásokra épüljön.
- A munkavállalási hajlandóság növelését segítő mentálhigiénés programokba kell bevonni az aktív korú, de hosszú ideje a munkaerőpiactól távol maradó, a szegregátumokban élő személyeket. 2018-2020. között pályázati forrásokból több érzékenyítő program valósult meg, melyek sikerét mutatta a foglalkoztatás növekedése, de a COVID-19 vírus miatti gazdasági visszaesés első sorban a roma népességet érintette negatívan.

4. c.) Egészségügy

Népegészségügyi szűréseken való részvétel ösztönzése.

A népegészségügyi szűréseken való részvétel a lakosság életminőségének hosszú távú javulását eredményezheti jólléte. A szűrések során felismert betegségek korai kezelése az egyén fizikai jólléte mellett csökkenti a családi és társadalombiztosítási teherterületeket is. A szűréseken való részvétel fontosságának megismertetése, a lakosság minél szélesebb körének bevonása az egészségügyi dolgozók mellett a civil szféra közreműködésével történhet. A cél, hogy a mezőberényi lakosság szűrővizsgálatokon való részvétele megközelítőleg hasonló legyen az országos átlaghoz. E mutatóknak mind a különböző demográfiai, mind pedig az etnikai csoportokban középtávon el kell érnie az országos átlagot.

4. d.) Kultúra

A kulturális téren szervezett programok elsődleges célja a többségi társadalom felé bemutatni a roma kisebbség értékeit, s ezen keresztül a befogadási hajlandóság és a toleranciaszint növelése a cél.

A roma kultúra méltó bemutatása, képzések.

Az óvodai nevelésben a cigány kultúra bemutatása, a toleranciára való nevelés programja. Bár a helyi cigány közösség hagyományai már csak szórványosan lelhetők fel, a roma kultúra és történelem oktatása az iskolai foglalkozások részeként is meg kell, hogy jelenjen, a Nemzeti Alaptantervben megfogalmazottak szerint. Cél: a jelenleg élő, vagy még feltámasztható hagyományok megtartása, eseménnyé formálása, az évi 2-2 alkalommal az óvodákban esetleg az iskolákban való bemutatása.

A városi rendezvényeken a roma kultúra színpadi és interaktív formában való bemutatása a közösség tagjainak részvételével, a roma civil szervezetek hatékony támogatásával valósulhat meg. Cél: a jelenleg élő hagyományok továbbvitele.

5. Közszolgáltatások

A közszolgáltatásokhoz (szociális és egészségügyi szolgáltatások) való hozzáférés javítása.

A közszolgáltatásokhoz (szociális és egészségügyi szolgáltatások) való hozzáférés kiegyenlített. A jelenleg futó és tervezett pályázatokról az ITS Helyzetértékelés fejezetében található bővebb információk. Ezen belül kiemelt lépés a bölcsődei férőhelyek bővítése, s tágabban az önkormányzati intézményrendszer kapacitásának és minőségének fejlesztése.

A programok végrehajtásának politikai felelőse Mezőberény Város Önkormányzati Képviselő-testülete, e testület dönt a programok indításáról, a támogatási mértékről, a pályázatokhoz a saját erő biztosításáról, illetve az egyes feladatok végrehajtásakor a személyi felelős kijelöléséről, azok beszámoltatásáról, ellenőrzéséről.

A programok kommunikációjában a Mezőberényi Polgármesteri Hivatal munkatársai mellett az önkormányzati tulajdonú intézmények vezetői, a vállalkozói érdekképviselői szervezetek, valamint a civil szervezetek játsszák a meghatározó szerepet. A romákra vonatkozó programok esetében a helyi cigány nemzeti önkormányzat, amely szervezet segítése Mezőberény Város Önkormányzati Képviselő-testületének feladata. Működési feltételeinek biztosítására közösségi házat adott át használatra, üzemeltetésre (Kérhalom utca 10.). Lelki és jogsegély nyújtásának elősegítésére közvetített ki a város szakembert.

A városnak jelenleg nincs megvalósítás alatt lévő szegregált területet érintő városfejlesztési programja, de a 2021-2027. programozási időszakra tervben szerepel a leromlott városi területek felújítását célzó pályázat megvalósítása.

A nem-szegregált területekre irányuló városfejlesztési, város rehabilitációs programok esetében kiemelt feladat, hogy a programok megvalósítása, illetve a program eredményei hozzájáruljanak a szegregált területeken élők helyzetének javításához is. Ennek egyik legfontosabb eszköze, olyan kivitelezők előnyben részesítése, melyek vállalják, hogy alkalmaznak szegregált területen élőket is (foglalkoztatási programok, közbeszerzési eljárások a beruházások esetében stb.). Továbbá törekedni kell arra, hogy a megvalósuló szakképzési,

foglalkoztatási, közoktatás fejlesztési programból a szegregált területen élők is részesedjenek az érintett társadalmi csoportok népességarányában.

A következő oldalakon részletezett – táblázatos formába öntött – antiszegregációs tervek esetében a képviselő-testület bizottságait rövid megnevezéssel jelöltük a táblázatban rendelkezésre álló hely korlátozottsága miatt.

A Bizottságok pontos neve:

- Humánügyi Bizottság;
- Ügyrendi, Jogi, Közbiztonsági és Esélyegyenlőségi Bizottság;
- Pénzügyi, Gazdasági Bizottság;
- valamint eseti jelleggel: Közbeszerzési Bíráló Bizottság.

A programok esetében néhány esetben a Polgármesteri Hivatal egyes osztályait is megnevezzük, mint a végrehajtásban fontos szerepet játszó intézményt. A hatályos rendelet szerint ezek a következők:

- Titkársági Osztály:
 - o Polgármesteri, jegyzői titkárság
 - o Humánpolitikai-személyzeti ügyintézés
 - o Képviselő-testület, bizottságok munkájának előkészítése
 - o Központi iktatás, ügyiratkezelés
 - o Portaszolgálat
 - o Szociális Iroda
 - o Adócsoport
- Pénzügyi Osztály:
 - o Pénzügyi Iroda
 - o Pénztár
- Beruházási Csoport

IV.3. A fejlesztések szegregációs hatásának kivédésére hozott intézkedések

A fejlesztések során hangsúlyosan figyelni kell arra, hogy a beavatkozás bármilyen mértékben esélyegyenlőtlenséghez, szegregációhoz, vagy diszkriminációhoz vezessen. Fontos, hogy a fejlesztések során előállításra kerülő dokumentumok, anyagok, a helyi anyagok (helyi dokumentumok, rendeletek, a települési stratégiai dokumentumok) is ugyanezen elvek mentén készüljenek el. Mindenfajta kapcsolódó tevékenység - akár az előkészítéshez, tervezéshez, akár a megvalósításhoz, nyomon követéshez tartozik - során kiemelkedően fontos a társadalmi konszenzus megléte, melyhez az online felületek használata, a lakossági közmeghallgatás, a lakossági fórum tartása egyaránt fontos. A Mezőberényi Cigány Nemzetiségi Önkormányzat egyre tudatosabban vesz részt az építő jellegű folyamatokban, a társadalmisítás részeitől egyre inkább szerepet tud és akar vállalni, ami építő jellegű a stabilizálódási folyamatainkban, segítség a tervezés során. A szegregált, hátrányos helyzetű csoportok tájékoztatása direkt módon történik meg a leghatékonyabban. A városi fejlesztések, melyeket összességében a város fejlődése érdekében határoztak meg a szegregáció ellen hatnak, annak erősödését vagy stabilizálódását kerülniük kell.

A tervezett fejlesztések egy része kifejezetten a szegregációs területekre meghozott, helyi specifikumú fejlesztési döntés és elképzelés, amelyek megvalósításával a leromlott területek későbbi, jövőbeni felértékelő hatásával számolhatunk, ez pedig a leromlott, alacsony státuszú háztartások fokozatos kiszorításával járhat.

A menthetetlenül leromlott lakóházak bontásra kerülnek, a lakókat integrált lakókörnyezetbe mobilizálják. Az önkormányzat csalágmentori szolgáltatást biztosít a költöztetésekre felkészülés során, illetve szükség esetén utánkövetést biztosít annak érdekében, hogy a bérlők megfelelő segítséget és tájékoztatást kapjanak. Amennyiben szükséges, adósságkezelési szolgáltatást nyújt a hátralékos háztartásoknak illetve egyéb pl. foglalkoztatási programokba vonja be őket, az egyéb támogatási és szolgáltatási szükségletek felmérése a csalágmentori szolgáltatás során történik.

Az alábbi fejlesztési elképzelések érintik a szegregátumokat:

- további óvoda felújítás és korszerűsítés
- járdaépítés és felújítás
- belvízelvezetés
- csapadékvíz elvezetés
- balesetveszélyes csomópontok átalakítása
- lakásfelújítás, komfortosítás
- közvilágítás, kommunális hulladékgyűjtés

IV.4. A szegregációt okozó folyamatok megváltoztatására, hatásuk mérséklésére teendő intézkedések

A szegregációt mindig különböző társadalmi, szociális, kulturális és egyéb környezeti tényezők alakítják ki, és határozzák meg a nagyságát és az irányát. Mindezek közül a legfontosabb az alacsony vagy sokszor a befejezetlen iskolai végzettségből szinte biztosan adódó munkanélküliség, a közszolgáltatásokhoz való hozzáférés csökkenése, a nem megfelelő lakhatási körülmények megteremtése és az ezekből a tényezőkből következő szociális lemaradás-kimaradás, az esetleges társadalmi kirekesztődés, valamint a mentális befelé fordulás. A szűkös önkormányzati büdzsé általában nem teszi lehetővé az itteni területeken szükséges legalapvetőbb fejlesztési lehetőségek megvalósítását sem, de az önkormányzat mindig felvállalja valamilyen szinten ezen családok anyagi támogatását. Célja, hogy a megrekedt családok megálljanak, és ne romoljanak a körülményeik, valamint az, hogy minél kevesebb család kerüljön bele ebbe a spirálba. A leghathatósabb és legcélravezetőbb segítség az, ha munkát tudnak biztosítani a képzetlen családtagok számára. A lakhatás támogatásánál fontos, hogy ne egy tömbbe kerüljenek ezek az elszegényedett családok, mivel azzal még rosszabb szociális helyzetnek adnak teret, a gettósodásnak, ezzel pedig egyes városrészek komplett szegregálódását tudják elindítani. Ezért önkormányzati feladat és felelősség, hogy ezen negatív folyamatok időben felismerésre kerüljenek, a hiányzó közszolgáltatások biztosításával is megállítsák vagy visszafordítsák ezt a tendenciát. Az integrált oktatás kivételével az antiszegregációs kitörési pontok mind forrásigényes feladatok, melyek fedezetének megtalálása, biztosítása szintén önkormányzati feladat kell legyen. A jelenlegi városfejlesztési elképzelések szerint nem ismert olyan beavatkozás, amely a területeken az ingatlanok nagyszámú bontását követelné meg, ezzel esetlegesen hozzájárulva újabb szegregátumok létrejöttéhez. A fiatal családok lakhatáshoz jutásának elősegítése érdekében bérlakásokat alakítunk ki. A településen más ágazatot érintő szegregációs mechanizmusok nem ismertek.

V. A STRATÉGIA KÜLSŐ ÉS BELSŐ ÖSSZEFÜGGÉSEI

V.1. Külső összefüggések (a stratégia illeszkedése a településrendezési eszközökhöz, illetve az ágazati stratégiákkal, az önkormányzat gazdasági programjával, a települési környezetvédelmi programmal és más környezetvédelmi tervekkel, a területfejlesztési tervdokumentumokkal, védettségekkel való összhang bemutatása)

Illeszkedés EU 2021-2027 tematikus célkitűzéseire¹⁴

Középpontban öt beruházási prioritás áll, amelyek tekintetében az Unió a legalkalmasabb a megfelelő eredmények elérésére és a 2021–2027-es időszakban ezeket az alábbi célkitűzések viszik majd előre. **A regionális fejlesztési beruházások erőteljesen az 1. és 2. célkitűzésre helyezik majd a hangsúlyt.** Az ERFA és a Kohéziós Alap erőforrásainak 65 %-85 %-át e prioritásokra allokálják, a (tagállamok) relatív gazdagság(á)tól függően.

- **Intelligensebb Európa (1):** az innováción, a digitalizáción, a gazdasági átalakuláson és a kisvállalkozásoknak nyújtott támogatáson keresztül
- **Zöldebb, karbonmentes Európa (2):** a Párizsi Megállapodás végrehajtásával, valamint az energiaügyi átállásba, a megújuló energiaforrásokba és az éghajlatváltozás elleni küzdelembe való befektetéssel
- **Jobban összekapcsolódó Európa (3):** a stratégiai szállítási és digitális hálózatokkal
- **Szociálisabb Európa (4):** a szociális jogok európai pillérének megvalósításával, valamint a minőségi foglalkoztatás, az oktatás, a készségek, a társadalmi befogadás és az egészségügyi ellátáshoz való egyenlő hozzáférés támogatásával
- **A polgáraihoz közelebb álló Európa (5):** a helyileg irányított növekedési stratégiák és a fenntartható városfejlesztés Unió-szerte való támogatása révén.

Testreszabott megközelítés a regionális fejlesztésre:

- **A kohéziós politika továbbra is minden régióban végrehajt beruházásokat,** még mindig 3 kategória alapján (kevésbé fejlett, átmeneti, fejlettebb).
- **Az alapokra vonatkozó allokációs módszer még mindig nagymértékben az egy főre jutó GDP-n alapul. Új kritériumokat vezetnek be** (ifjúsági munkanélküliség, a tanulmányi végzettségek alacsony szintje, éghajlatváltozás, valamint a migránsok befogadása és integrálása), **hogy jobban tükröződjön a valós helyzet.** A legkülső régiók továbbra is különleges uniós támogatásban részesülnek.
- A kohéziós politika a továbbiakban is **támogatja a helyi irányítású fejlesztési stratégiákat, és eszközöket nyújt a helyi önkormányzatoknak a források kezeléséhez.** A kohéziós politika városi dimenziója megerősödik: **az ERFA 6%-át fenntartható városfejlesztésre fordítják,** emellett pedig elindul az **Európai**

¹⁴ Forrás: EU budget for the future. Volume 20, Factsheets

https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/d18f9ef4-8321-11e8-ac6a-01aa75ed71a1/language-en?WT.mc_id=Selectedpublications&WT.ria_c=677&WT.ria_f=2790&WT.ria_ev=search (letöltve 2020. november 5.)

Városfejlesztési Kezdeményezés, amely a városi hatóságok új hálózat- és kapacitásépítési programja lesz.

31. táblázat Tematikus célok kapcsolódása

Mezőberény tematikus célok	Kapcsolódó tematikus Európai Unió céljai
T1-A külső és belső megközelíthetőség és elérhetőség javítása (út, járda, kerékpárút, vasút, híd fejlesztés, kikötő)	3,5
T2-A mesterséges és természeti környezet állapotának javítása a helyben tartás erősítése és az elvándorlás csökkentése érdekében (környezetvédelem, lakossági infrastruktúra, turizmus fejlesztése)	5
T3-Fejlesztés és innováció a gazdasági szektor élénkítése érdekében (ipari park, telepek újrahasznosítása)	1,2
T4-A helyi társadalom közösségi életének fejlesztése, az általános szociális-kulturális jólét erősítése (közösségi terek, sportpálya, fürdő, építészeti emlékek)	4, 5
T5-A lakosság általános egészségügyi állapotának növelése (praxis ellátottság)	4
T6-A társadalmi különbségek csökkentése (antiszegregáció, antiszegregációs program)	4
T7-A szociális ellátórendszer erősítése, bővítése (óvoda, bölcsőde)	4

Forrás: Saját szerkesztés 2020.

Illeszkedés Magyarország Partnerségi Megállapodásában rögzített nemzeti fejlesztési prioritásokhoz

A **Partnerségi Megállapodás**¹⁵ az Európai Unió tervezési folyamat nemzeti alapidokumentuma, amely azonosítja Magyarország legfontosabb kihívásait is, és kitűzi a fő fejlesztési prioritásait a 2014 és 2020 közötti időszakra. A 2014. szeptember 11-én Magyarország és az Európai Bizottság által aláírt Partnerségi Megállapodás 5 nemzeti fejlesztési prioritást határozott meg. A 2021-2027-es ciklusra vonatkozó Partnerségi Megállapodás a stratégia készítésének időpontjában társadalmi egyeztetés alatt áll, így az előző ciklus témáihoz illeszkedve mutatja be a kapcsolódást a stratégia.

¹⁵ Forrás: Magyarország Partnerségi Megállapodása a 2014–2020-as fejlesztési időszakra https://www.palyazat.gov.hu/szechenyi_2020 (letöltve 2020. november 5.)

Az ITS tematikus céljainak illeszkedése a Partnerségi Megállapodás nemzeti fejlesztési prioritásaihoz (32. táblázat)

Partnerségi Megállapodás nemzeti fejlesztési prioritásai	T1-A külső és belső megközelíthetőség és elérhetőség javítása	T2-A mesterséges és természeti környezet állapotának javítása a helyben tartás erősítése és az elvándorlás csökkentése érdekében	T3- Fejlesztés és innováció a gazdasági szektor élénkítése érdekében	T4-A helyi társadalom közösségi életének fejlesztése, az általános szociális- kulturális jólét erősítése	T5- A lakosság általános egészségügyi állapotának növelése T6 - A társadalmi különbségek csökkentése T7 - A szociális ellátórendszer erősítése, bővítése
1. A gazdasági szereplők versenyképességének javítása és nemzetközi szerepvállalásuk fokozása					
2. A foglalkoztatás növelése (a gazdaságfejlesztési, foglalkoztatási, oktatási, társadalmi felzárkózási szakpolitikák által, tekintettel a területi különbségekre)					
3. Energia- és erőforrás-hatékonyság növelése					
4. A társadalmi felzárkózási és népesedési kihívások kezelése					
5. A gazdasági növekedést segítő helyi és térségi fejlesztések megvalósítása					

Forrás: Saját szerkesztés 2020.

Illeszkedés az országos és megyei területfejlesztési tervdokumentumokhoz

A 2014. januárban elfogadott **Országos Fejlesztési és Területfejlesztési Konceptió (OFTK)**¹⁶ négy, hosszú távú – 2030-ig szóló – átfogó fejlesztési célt és ezek elérése érdekében tizenhárom specifikus célt, köztük hét szakpolitikai jellegű és hat területi célt fogalmazott meg.

¹⁶ Magyar Közlöny 2014.évi 1.szám, 1/2014. (I. 3.) OGY határozat melléklete

Az ITS tematikus céljainak illeszkedése az OFTK specifikus céljaihoz (33. táblázat)

OFTK céljai	T1-A külső és belső megközelíthetőség és elérhetőség javítása	T2-A mesterséges és természeti környezet állapotának javítása a helyben tartás erősítése és az elvándorlás csökkentése érdekében	T3-Fejlesztés és innováció a gazdasági szektor élénkítése érdekében	T4-A helyi társadalom közösségi életének fejlesztése, az általános szociális-jólét erősítése	T5-A lakosság általános egészségügyi állapotának növelése	T6-A társadalmi különbségek csökkentése	T7-A szociális ellátórendszer erősítése, bővítése
Versenyképes, innovatív gazdaság Életképes vidék, egészséges élelmiszer-termelés és ellátás, az élelmiszer-feldolgozóipar fejlesztése Gyógyító Magyarország, egészséges társadalom, egészség- és sportgazdaság Kreatív tudástársadalom, piacképes készségek, K+F+I Értéktudatos és szolidáris öngondoskodó társadalom Jó állam, szolgáltató állam és biztonság Stratégiai erőforrások megőrzése, fenntartható használata, környezetünk védelme			Szakpolitikai célok				
Az ország makro-regionális szerepének erősítése A többközpontú térszerkezetet biztosító városhálózat Vidéki térségek népességeltartó képességének növelése			Területi célok				

Kiemelkedő táji
értékű térségek
fejlesztése
Területi
különbségek
csökkentése,
térségi
felzárkóztatás és
gazdaságösztön-
zés elősegítése
Összekapcsolt
terek: az
elérhetőség és
mobilitás
biztosítása

Forrás: Saját szerkesztés 2020.

A Békés Megyei Önkormányzat Közgyűlése 2014 februárjában fogadta el Békés Megye Területfejlesztési Konceptióját¹⁷ (a továbbiakban: BMTK), melynek keretében négy stratégiai célt fogalmazott meg.

Az ITS tematikus céljainak illeszkedése a BMTK stratégiai céljaihoz (34. táblázat)

BMTK céljai	T1- A külső és belső megközelít- hetőség és elérhetőség javítása	T2- A mesterséges és természeti környezet állapotának javítása a helyben tartás erősítése és az elvándorlás csökkentése érdekében	T3 Fejlesztés és innováció a gazdasági szektor élénkítése érdekében	T4- A helyi társadalom közösségi életének fejlesztése, az általános szociális- kulturális jólét erősítése	T5- A lakosság általános egészség- ügyi állapotá- nak növelése	T6- A társadalmi különbsége- k csökken- tése	T7- A szociális ellátórend- szer erősítése, bővítése
-------------	--	---	---	---	---	--	---

Értékalapú
gazdaságfejleszté-
s
Térség specifikus
brandek
kialakítása a
periférián
Társadalmi,
gazdasági
kohézió erősítése
a megye
perifériális
helyzetű
településein
Természeti és
épített értékek, a
szellemi és
kulturális örökség
megóvása, alkotó
innovatív
fenntartható
továbbfejlesztése

Forrás: Saját szerkesztés 2020.

¹⁷ Forrás: <http://www.bekesmegye.hu/onkormanyzat/bekes-megyei-onkormanyzati-hivatal/osztalyok/teruletfejlesztési-es-teruletrendezési-osztaly/teruletfejlesztés/dokumentumok/#toggle-id-2> (letöltve:2020. november 5.)

Illeszkedés, összhang a településfejlesztési koncepcióval, településrendezési tervvel

A településfejlesztési koncepcióról, az integrált településfejlesztési stratégiáról és a településrendezési eszközökről, valamint egyes településrendezési sajátos jogintézményekről szóló 314/2012.(XI.8.) Korm.rendelet (a továbbiakban: Tfr.) 3.§ (4)-(5) bekezdéseiben a településfejlesztési és településrendezési dokumentumok körében szabályozza a helyi dokumentumok harmonizálási kötelezettségét.

Mezőberény helyi rendezési, fejlesztési és egyéb szakágazati dokumentumainak körét az alábbi (35.) táblázat mutatja be.

DOKUMENTUM TÍPUSA		
RENDEZÉSI	FEJLESZTÉSI	EGYÉB
Mezőberény város településrendezési szerkezeti terve [83/2005.(II.25.)sz. határozattal elfogadva; utolsó módosítása az 501/2018.(XII.17.)sz. határozattal]	Mezőberény Város Fejlesztési Koncepciója (2009.) Mezőberény Város 2020-2024. évekre szóló gazdasági programja Mezőberény Fenntartható Fejlődésének Programja LOCAL AGENDA 21 (2019.)	Mezőberény Város Települési Arculati Kézikönyve (82/2018.(II.26.)sz. határozattal elfogadva) Mezőberény város településképinek védelméről szóló 5/2019.(II.26.) önkormányzati rendelete Mezőberény Város Közlekedési Koncepciója (2015-2019.) Mezőberény Város Nemzetközi Kapcsolatok Koncepciója (2015-2020., felülvizsgálata folyamatban van) Mezőberény Város Önkormányzatának Szociális Szolgáltatástervezési Koncepciója (2020.) Mezőberény Város Helyi Esélyegyenlőségi Programja (2018-2023.) Mezőberény Város Kulturális Koncepciója (2021-2025.) Mezőberény Város Sportkoncepciója (2021-2025.) Mezőberény Város Ifjúsági Koncepciója (2021-2025.)
Mezőberény Város Helyi Építési Szabályzata [11/2005.(II.28.) MÖK. sz. rendelet, utolsó módosítása a 2/2020.(I.28.) önkormányzati rendelettel történt]		

Forrás: Saját szerkesztés 2020.

A Tfr. hatályos szabályozása értelmében a helyi településfejlesztési koncepció, a településszerkezeti terv, valamint a helyi építési szabályzatról szóló önkormányzati rendelet, Mezőberény esetében 2021. december 31-ig alkalmazható. Ennek megfelelően a jelzett időpontig a helyi településrendezési eszközök felülvizsgálata és a hatályos jogszabályoknak megfelelő elkészítése elengedhetetlen.

A hatályos – belterületi és külterületi – településszerkezeti terveket áttekintve elmondható, hogy a jelen stratégiában megfogalmazott városi célok összhangban állnak a szabályozási tervekkel, hiszen az ipari parkok helyének kialakításakor a szükséges módosításokra már sor került, a helyi élhetőbb környezet kialakításához kapcsolódó közterületek, zöldterületek rendelkezésre állnak, a jövőbeli fejlesztéseknek akadálya nincs.

Mezőberény Város Települési Arculati Kézikönyve és ehhez kapcsolódóan a településképi rendelet kellő szabályozási alapot teremt a jelen stratégiában foglalt épített környezet védelméhez, fejlesztéséhez, összességében a településképi javításához.

A jelen stratégiában részletezett fejlesztési célok egyes területei tekintetében fontos és releváns alapot jelentenek az ágazati tervek (közlekedési koncepció, nemzetközi kapcsolatok koncepció, szociális szolgáltatástervezési koncepció, kulturális koncepció, sportkoncepció, ifjúsági koncepció, esélyegyenlőségi program – ez utóbbi az antiszegregációs program egyik fontos támpontja).

Célrendszer koherenciája

A célrendszer tehát teljes mértékben levezethető a város hosszú távú jövőképéből. Az átfogó cél kijelöli az általános 15–20 éves fejlesztés elvi kereteit, a városi szintű célok az ennek megvalósítását szolgáló 7–8 éves időtávban reálisan indítható fejlesztési irányokat jelölik meg, a városrészi programok pedig keretet adnak a fejlesztések térbeli megvalósításának elhelyezéséhez és ütemezéséhez.

Agglomerációs együttműködés

Mezőberény esetében (Békéshez hasonlóan) az agglomerációs együttműködésnek is van relevanciája, hiszen a város is tagja egy tágabb várostérségnek (Közép-Békési-Centrum), melynek ez a város az egyik alcentruma. A KBC-térség Békés megye egyértelmű fejlesztési centruma, egyben a Dél-alföldi régió, illetve ezzel együtt a DKMT Eurorégió egyik fejlesztési alpólusa is.

Környezeti állapotban bekövetkező veszteség és ennek kompenzálása

A tervezett fejlesztések a hosszú távú jövőkép és az alapcél értelmében nem jár(hat)nak a környezeti állapot degradációjával, a fejlesztések horizontális célja tehát a környezeti állapot javítása, az életminőségi mutatók minőségének emelése.

V.2. Belső összefüggések (a célok logikai összefüggései, a helyzetértékelésben beazonosított problémákra ad-e megoldást, a stratégia megvalósíthatósága, a célok megvalósítása érdekében tervezett tevékenységek egymásra gyakorolt hatása)

Az ITS célrendszere a több ponton és több szempontból megvizsgált és beazonosított SWOT elemzések által meghatározott trendekre és megfogalmazott helyzetekre reagál, így azokból egyenesen és egyértelműen levezethetők a tematikus és a városrészi célok és indikátorok.

Egyértelmű és logikus, minden városrész esetében, hogy a városrész elsődleges adottságaiból, szerkezeti lehetőségeiből és strukturális feladataiból, valamint a legfontosabb szükségleteiből kiindulva határozzuk meg a városrész céljait, vagyis, minden elkülönült terület esetében meghatároztuk a megoldandó feladatait, a felzárkóztatásra szoruló részeit, meghatároztuk a szükségleteit.

Mezőberény városa az elmúlt években teljesen tudatosan szervezte a közszolgáltatásait, aminek köszönhetően a jelenlegi ellátórendszere teljes mértékben kihasznált, rendelkezésre áll és naprakész. Ugyanez jellemző az oktatásra (alap- és középfokú), az egészségügyi ellátás megszervezésére, a kereskedelmi egységek megtalálására (kis- és nemzetközi kereskedelmi egységek), amelyeknek köszönhetően a város az alapfunkciókkal jól ellátott, élhető kisváros lett.

Ugyanakkor a városrészi célok kizárólag koherens rendszerben, egymással együttműködve, egymás hatásait meg- és felerősítve valósítják meg közép-és hosszú távon a stratégia által megfogalmazott célokat. Rendszerben, egységben kell látni a városrészeket, érezni kell az egymást összekötő kapcsolódási pontokat ahhoz, hogy a negatív hatások és folyamatok és kockázatok megelőzhetőek legyenek.

A T1-A külső és belső megközelíthetőség és elérhetőség javítása a kül- és belterületet, valamint a közlekedési lehetőségek közvetlen környezetét érinti, a célok eléréséhez szükséges fejlesztések hozzájárulnak a kiegyensúlyozott közlekedési rendszer(ek) kialakulásához, az elérhetőség minőségi javulásához. A belső megközelíthetőség elsősorban a városközponti intézmények és szolgáltatások (közszolgáltatások, egészségügyi ellátás, oktatás) gyors és egyszerű elérhetőségét jelenti, ehhez a város minden részén szükség van a feltáró és gyűjtőutak minőségének javítására, a még hiányzó hálózati elemek kiépítésére, a minőségi javítások elvégzésére. A fejlesztések által a városszerkezet alapvetően nem változik meg, ezért a lakosság szokásos fő közlekedési irányainak megváltozása sem várható.

A T2-A mesterséges és természeti környezet állapotának javítása a helyben tartás erősítése és az elvándorlás csökkentése érdekében eltérő mértékben érinti a városrészeket, alapvetően függ a tulajdoni- és jövedelmi viszonyoktól, valamint az adott városrész városszerkezeti funkciójától és a város életében betöltött szerepétől: a városközpontban sokkal jelentősebb az önkormányzat szerepe e tekintetben, hiszen a rész adja meg a város központi funkciójú és feladatú területét. A többi városrész esetében az önkormányzat eszközeit – a konkrét ingatlanfejlesztések mellett – főként a szabályozások adekvát alakítása jelenti, amivel a kedvező területhasználatra ösztönözheti a lakosságot és a vállalkozásokat. A zöldfelületi rendszer szempontjából kiemelt szerepet játszanak a külterületi részek, de emellett a megjelölt parkosítás megvalósítása is kiemelten fontos szereppel bír.

A T3-Fejlesztés és innováció a gazdasági szektor élénkítése érdekében eltérő módon és mértékben, de a teljes város egészére kiterjed. A különböző méretű gazdasági élénkítési tervek és intézkedések alapvető és egyértelmű feladat a város társadalmi, gazdasági, szociális jobblétének elérése, illetve az ilyen jellegű hatásainak konzerválása, mely alapvetően a munkanélküliség csökkentését, a fizetőképes kereslet megerősítését, a helyben maradást erősíti, az elvándorlási kedvet csökkenti.

A T4-A helyi társadalom közösségi életének fejlesztése, az általános szociális-kulturális jólét erősítése, T5-A lakosság általános egészségügyi állapotának növelése, T6-A társadalmi különbségek csökkentése, T7-A szociális ellátórendszer erősítése, bővítése a kedvezőtlenebb

társadalmi-gazdasági mutatókkal rendelkező városrészekre koncentrálnak, mivel alapvető cél a lemaradó területek felzárkóztatása, a különbségek mérséklése, a pozitív hatások hosszú távú konzerválása.

A célok és a helyzetértékelésben bemutatott problémák kapcsolata

A fejezet célja, hogy képet adjon arra vonatkozóan, hogy a meghatározott stratégiai célok hogyan és milyen mértékben segítik elő a meghatározott városi és városrészi hiányosságok leküzdését, milyen mértékben és módon képesek reflektálni a területeken definiált adottságokra, feladatokra. Az alábbi táblázatokban összefoglalva azonosítottuk a tematikus és területi célok, valamint a problémák és adottságok közötti összefüggéseket, erősségét egy 0-3 skálán, ahol a „0” a kapcsolódás hiányát, míg a „3” érték az erős kapcsolódást jelöli.

A városi szintű középtávú tematikus célok és a városi szintű problémák kapcsolatai (36. táblázat)

Kiválasztott városi szintű problémák	T1-A külső és belső megközelíthetőség és elérhetőség javítása	T2-A mesterséges és természeti környezet állapotának javítása a helyben tartás erősítése és az elvándorlás csökkentése érdekében	T3-Fejlesztés és innováció a gazdasági szektor élénkítése érdekében	T4-A helyi társadalom közösségi életének fejlesztése, az általános szociális-kulturális jólét erősítése	T5-A lakosság általános egészségügyi állapotának növelése	T6-A társadalmi különbségek csökkentése	T7-A szociális ellátórendszer erősítése, bővítése
Gyenge munkahelyteremtő képesség	3	1	3	2	0	0	1
Az idegenforgalom gyenge munkahely- és értéktermelő képessége	3	0	2	2	0	0	0
Az aktív népesség relatíve alacsony foglalkoztatási mutatói	2	1	3	3	1	1	2
A mezőgazdasági feldolgozóipar minimális jelenléte	2	0	3	1	0	0	0
Szegregálódó településrészek tartós fennmaradása	1	0	1	2	2	3	2
A képzett fiatal munkaerő elvándorlása	2	1	3	3	2	1	2
A népesség kedvezőtlen demográfiai összetételének állandósulása	0	0	1	1	3	3	3
A kapcsolódások összesítése, erősségpontszerűen	13	3	16	14	8	8	10

Forrás: Saját szerkesztés 2020.

Ahogy a fenti összefoglaló-értékelő táblából látszik, a problémák mérséklése szempontjából a város legfontosabb célkitűzése a „T3-Fejlesztés és innováció a gazdasági szektor élénkítése érdekében”. A települési problémákat közel hasonló mértékben csökkentheti a „T4-A helyi

társadalom közösségi életének fejlesztése, az általános szociális-kulturális jólét erősítése”. A „T1-A külső és belső megközelíthetőség és elérhetőség javítása” a fenti városi problémák javításának megerősítésére lehet válasz. Legkevesbé, korlátozott szereppel a „T2-A mesterséges és természeti környezet állapotának javítása a helyben tartás erősítése és az elvándorlás csökkentése érdekében” hatásai elsősorban közvetett módon jelentek meg, valószínűleg a legkevesbé javítja a megfogalmazott problémákat.

Az egyes célokhoz kapcsolódó eredmények hozzájárulása a különböző problémákhoz eltérő mértékű, összességében a célok elérése kapcsán a gazdaság élénkülése, az általános szociális-kulturális jólét megerősödése várható.

A városi szintű középtávú tematikus célok és a városi szintű adottságok kapcsolatai (37. táblázat)

Kiválasztott városi szintű adottságok	T1-A külső és belső megközelíthetőség és elérhetőség javítása	T2-A mesterséges és természeti környezet állapotának javítása a helyben tartás erősítése és az elvándorlás csökkentése érdekében	T3-Fejlesztés és innováció a gazdasági szektor élénkítése érdekében	T4-A helyi társadalom közösségi életének fejlesztése, az általános szociális-kulturális jólét erősítése	T5-A lakosság általános egészségügyi állapotának növelése	T6-A társadalmi különbségek csökkentése	T7-A szociális ellátórendszer erősítése, bővítése
Kedvező megközelíthetőség	3	0	3	1	0	0	1
Jelentős újjépítésű önkormányzati bérlekások	1	3	2	3	1	3	2
Kiforrott projekttervek a további fejlesztésekre	1	1	3	3	1	3	1
Informatikai infrastruktúra kiépült, az e-közigazgatás fejlesztése, free wifi	0	1	2	2	1	3	1
Elindított programok a fiatalok megtartására	1	1	3	3	3	2	3
A befektetők vonzására alkalmas ipari park(ok) megléte	3	2	3	3	1	0	0
A kapcsolódások összesítése, erőssége-pontszerűen	9	8	16	15	7	11	8

Forrás: Saját szerkesztés 2020.

Az értékelés kimutatja, hogy a város két célkitűzés tekintetében közel azonos mértékben építhet két adottságára. Ezek közül a „T3-Fejlesztés és innováció a gazdasági szektor élénkítése érdekében” célkitűzés a legerősebb, amire számíthatunk, illetve közel azonos súllyal pontozódott „T4-A helyi társadalom közösségi életének fejlesztése, az általános szociális-

kulturális jólét erősítése”. A T2, T5 és a T7 célkitűzések a legkevésbé releváns irányok, ezekre az adottságokra lehet a legkevésbé támaszkodni a fejlesztési tervek, elképzelések és célok megfogalmazása során, vagyis inkább ágazati célnak tekinthetők.

A célok logikai összefüggései

Ez a fejezet a meghatározott városi és városrészi célok között azonosítható összefüggéseket mutatja be. A végeredmény megmutatja, hogy az egyes városrészi célok mekkora mértékben segítik a települési célok megvalósulását. Az összefüggések erősségét egy 0-3 skálán határoztuk meg, ahol a „0” a kapcsolódás teljes hiányát, míg a „3” érték az erős kapcsolódást jelöli.

A városi szintű középtávú tematikus célok és a városrész célok kapcsolatai (38. táblázat)

Kiválasztott városrészi célok	T1-A külső és belső megközelíthetőség és elérhetőség javítása	T2-A mesterséges és természeti környezet állapotának javítása a helyben tartás erősítése és az elvándorlás csökkentése érdekében	T3-Fejlesztés és innováció a gazdasági szektor élénkítése érdekében	T4-A helyi társadalom közösségi életének fejlesztése, az általános szociális-kulturális jólét erősítése	T5-A lakosság általános egészségügyi állapotának növelése	T6-A társadalmi különbségek csökkentése	T7-A szociális ellátórendszer erősítése, bővítése	Összesen:
Az elkerülő út megépítésével élhetőbb terek alakulnak ki	3	0	3	2	0	0	0	8
Zöldterületek kialakítása	0	3	0	2	3	0	0	8
Balesetveszélyes útkereszteződések feloldása	3	1	2	2	0	0	0	8
Új funkciójú épületek	0	3	3	3	2	2	0	13
Összesen:	6	7	8	9	5	2	0	

Forrás: Saját szerkesztés 2020.

A fenti, különböző logikai célok összevetésével az alábbi eredmények mutatkoznak meg:

- Az Új funkciójú épületek városrészi célt leszámítva mindegyik városrészi cél nagyjából egyenletesen járul hozzá a város fejlődéséhez.
- Leginkább az Új funkciójú épületek erősítik a fejlesztési törekvéseket, amik a fiatalok helyben tartását eredményezheti.
- Az innováció és gazdaságfejlesztés, valamint a jólét erősítése a legfontosabb célok közé tartozik ebben a megközelítésben is, vagyis ez a két pont feltétlenül erősítendő feladat az összes cél elérése érdekében.
- Legkevésbé fontos a társadalmi különbségek csökkentése, valószínűleg a nem döntő hányada, része miatt.

A stratégia megvalósíthatósága

Egy stratégia megvalósíthatósága mindig számos tényező függvénye, melyek egy része befolyásolható, irányítható, a másik része azonban biztosan nem.

Külső tényező:

- A partnerség, amely az összes felet jelenti: a helyi lakosokat, az önkormányzatot, a szűkebb és tágabb közigazgatási környezetet.
- A pénzügyi megvalósíthatóság, a rendelkezésre álló forráskeret: a megvalósításhoz külső források igénylése (akár állami, akár a magántőke bevonása) és megléte elengedhetetlen.

Belső tényező:

- Felelősségteljes, precíz vezetés: aktív és jól tájékozott, naprakész városi irányítás, amely az alapja a megfelelő döntések és irányok meghozatalának.
- Monitoring: rugalmas és naprakész nyomon követése az eseményeknek és fejlesztéseknek, az esetleges és szükséges változtatások azonnali lekövetése.

A célok megvalósítása érdekében tervezett tevékenységek egymásra gyakorolt hatása

A városrészi célok kölcsönhatása egyértelműen pozitív mérleget mutat. A városközpont fejlesztése más pozíciót tud adni a városnak (gazdasági, szociális erősödés), míg a lakóövezetek funkcionális fejlesztése a társadalmi rétegek elképzelt fejlesztéseit foglalja magában. Alapvető cél, hogy egy egységes, egyközpontú, minden szempontból élhető kisváros legyen Mezőberény.

VI. A STRATÉGIA MEGVALÓSÍTHATÓSÁGÁNAK FŐBB KOCKÁZATAI

A stratégia megvalósíthatóságának főbb kockázatai

Bármilyen tervezési folyamat során, a pontos megvalósíthatóságot jelentős mértékben növeli és a kudarcok, hibák számát jelentősen lecsökkenti, ha előre, pontosan felmérjük és meghatározzuk a megvalósításra szánt stratégiánk teljes folyamatának főbb kockázatait. A konkrétan és pontosan megnevesített beavatkozások a teljes projekt megvalósítását veszélyeztető, azonosított kockázati elemeket mindig az adott fejlesztés kapcsán kell értelmezni és kezelni.

Ez a fejezet a teljes stratégiai szintű kockázatok meghatározása mellett megbecsüli annak a bekövetkezési valószínűségét és a várható hatásának a mértékét, valamint meghatározza a kezelésére hozott intézkedéseket is. A kockázatok több szempont alapján csoportosíthatók:

- Külső vagy belső kockázat: attól függően, hogy milyen típusú megelőzési intézkedésekkel előzhető meg.
- Időbeni bekövetkezése alapján egy kockázat kapcsolódhat a tervezési fázishoz, amikor a tervezési környezet változásából ered a kockázat gyökere. Kapcsolódhat a megvalósítás fázisához, amikor a menet közbeni eltérő pénzügyi, műszaki és szakmai problémák okozzák az eltérést.
- A kockázatok a megvalósítás során különböző területeken jelenhetnek meg, így lehetnek pénzügyi, társadalmi, intézményi, jogi vagy műszaki eredetűek.

39. táblázat Kockázatok beazonosítása

Kockázat beazonosítása	Előfordulás valószínűsége	Hatásának mértéke	Kezelésének módja
Saját forrás meglétének hiánya	közepes	magas	pontos pénzügyi tervezés, más saját források előzetes beazonosítása
Fejlesztési források időbeni csúszása	közepes	közepes	folyamatos egyeztetés, előzetes felkészülés
Költségnövekmény igény jelentkezése	közepes	magas	részletes projekttervek, előre meghatározott tartalék mértéke
Szakemberek hiánya	alacsony	magas	a jó szakemberek megtartása
A folyamat során jelentkező műszaki anomáliák	közepes	közepes	igényes tervezési folyamatok
Nem megfelelő műszaki tervek	közepes	közepes	igényes tervezési folyamatok, szakmai alkalmasság és referenciák
Közbeszerzési eljárások időbeni csúszása	magas	magas	az eljárásrend betartása, közbeszerzési szakértő
Kedvezőtlen jogszabályi háttér	közepes	magas	rugalmas, innovatív, gyors megvalósító csapat a háttérben
Hatósági dokumentumok kiadásának időbeni csúszása	alacsony	alacsony	időben történő előkészítés

Forrás: Saját szerkesztés 2020.

VII. A MEGVALÓSÍTÁS ESZKÖZEI ÉS NYOMON KÖVETÉSE

VII.1 A célok elérését szolgáló fejlesztési és nem beruházási jellegű önkormányzati tevékenységek

Szabályozási tevékenységek biztosítása

- HÉSZ folyamatos felülvizsgálata

Kisajátítási feladatok, célok, esetlegesen építési tilalom

- hosszú távú, más célú elképzelésekkel felruházott ingatlanokra vonatkozik
- ingatlanvagyon változásának pontos nyomon követése

Településfejlesztési és -rendezési szerződések

- Az önkormányzat közreműködésével, de magántőke bevonásával létrejövő fejlesztéseknél minden esetben szükséges településfejlesztési és/vagy településrendezési szerződés megkötése.

Városmarketing célú tevékenységek erősítése, folyamatosságának biztosítása

- Mezőberény egyik legfontosabb célja, hogy a várost az itt lakók és az ide látogatók számára is vonzó és keresett kisvárossá formálja. Ennek egyik leghatékonyabb eszköze a pontosan megtervezett és folyamatosan biztosított település- és városmarketing, amely a helyben lakók kötődésének, helyi identitásának és a település turisztikai vonzerejének erősítése mellett a potenciális befektetők letelepedését és a létesítmények kihasználtságának növelését is kell, hogy szolgálja.
- A város kommunikációs tevékenységének erősítése, innovációja (a gyermek- és családbarát város, a vállalkozóbarát város, az élhető kisváros).
- Befektetési kalauz készítése potenciális érdeklődők számára, ennek a folyamatos promóciója, fejlesztése, tudatos terjesztése (társadalmi-gazdasági helyzetek, lehetőségek, potenciálok bemutatása, ipari területek ajánlása, befektetésre és alkalmas belvárosi részek bemutatása).
- Folyamatos blogolás a városról: hírek, események, hangulatok, képek, lehetőségek- minden napi élet Mezőberényben.

Közös közteherviselés, szociális alapon történő adókedvezmény

Gyorsított és könnyített ügyintézés a vállalkozások számára helyben.

- Vállalkozóbarát gazdasági környezet kiépítése és fenntartása.
- Tudatos ingatlan- és vagyongazdálkodás: folyamatos felülvizsgálat, monitoring, tudatos hirdetés, befektetés ösztönző stratégia kialakítása.

Ingatlangazdálkodási stratégia

A város ingatlanpolitikájának jelenlegi középpontjában nem új telkek kialakítása, hanem a városban meglévő régi, de a tulajdonos kihalása, elköltözése miatt üresen álló porták és épületek rehabilitációja áll. Sajnálatos módon az új, üres telkekre a kereslet minimális, ezt jelzi,

hogy a Gyomai út mellett az I. Kerületi Evangélikus Egyház által kialakított 14 építési telekből egyre sem sikerült vevőt találni. A korábbi rendezési tervekben még az szerepelt, hogy a Kereki utcát meghosszabbítják a Vésztői út irányába. Pillanatnyilag ez is lekerült a napirendről. Távlati tartalékterületként jöhet szóba az Ókerti rész (a Lökösháza–Budapest vasútvonaltól nyugatra), mint lakóterület hasznosítása, mert ott az alap-infrastruktúra egy része már kiépített.

Az egyéb ingatlanfejlesztések közül feltétlen kiemelést érdemel a Kálmán Fürdőre kidolgozott projekt. Tudunk olyan (időközben tartalmában átalakult) fejlesztésről, mely gyógyszálló kialakítását célozta meg Mezőberényben.

Az ingatlanfejlesztési önkormányzati elképzelések közé kell sorolni a Városmegye rehabilitációját (térburkolat, parkosítás, a könyvtár épületének renoválása), valamint a sportpálya további fejlesztését. Az ingatlangazdálkodás szempontjából is áttételes kedvező hatás várható a belvízhelyzet rendezésére elnyert pályázat megvalósítása, amely az elmúlt években sikeresen zajlott le. A Hosszú-tó tervezett rehabilitációja a Tót temető környéki területeket értékelheti fel a városi ingatlanpiacon.

A város a meglévő bérlakások értékesítése elől sem zárkózik el mereven. Az önkormányzat célja, hogy elsősorban azokat az ingatlanokat sikerüljön értékesíteni, amelyek a város területén szórtnak, vagyis más önkormányzati vagyonelemektől elszigetelten helyezkednek el, vegyes tulajdonú ingatlanokban találhatóak, vagy állaguk miatt felújításuk annyi forrást emésztene fel, ami hosszabb távon is gazdaságtalanná tenné megtartásukat. Ezeket egyedileg bírálják el, tömeges értékesítési hullámról tehát nincs szó.

A városban lévő bérlakások esetében van három lakás, amelyre a rendőrségnek van bérlőkijelölési joga. Ez eddig semmiféle súrlódást nem eredményezett, minden esetben sikerült konszenzust teremteni a felek között. A saját bérlőkijelölés jogának gyakorlása kapcsán az önkormányzat célja a fiatal, képzett szakemberek (esetleg családdal együtt való) idecsábítása és megtartása a városban. Ezt a politikát több önkormányzati ciklus óta törésetől mentesen minden testület tovább vitte.

A stabil gazdálkodás miatt a város költségvetése lehetővé teszi, hogy a decentralizált fejlesztési források lehívásához szükséges önerőt biztosítani tudják, míg a 311/2007. Kormányrendelet alapján a Strukturális Alapokból megvalósított fejlesztésekhez a város nem köteles ingatlan fedezetet nyújtani. A városi fejlesztéspolitika kulcseleme, hogy elsősorban vissza nem térítendő programokra és projektekre pályáznak, ami még az utófinanszírozási struktúrában is lehetővé teszi a megvalósítást a városi vagyonelemek eladása, illetve jelzáloggal való megterhelése nélkül.

Az önkormányzati ingatlanvagyon főbb adatai

Mezőberény város ingatlanvagyonának felmérése 2003-ban történt meg, 2013-ban átfogó vagyonleltár készült, de az aktuális változtatások a rendszerben folyamatosan megjelennek.

40. táblázat Összefoglaló adatok Mezőberény város ingatlanvagyonáról

Kategória	Mennyiség (db)	Önkormányzati tulajdon m ²	Bruttó érték (eFt) 2009. év	Bruttó érték (eFt) 2019. év	Bruttó 2019 / Bruttó 2009 Érték
Összes ingatlan	1019	5194591	6758710,565	11685365,622	172,89
Forgalomképtelen törvény alapján	574	3708623	3781452,803	4059648,153	107,35
Forgalomképtelen helyi döntés alapján					
Forgalomképtelen %	56,32		55,95	34,74	
Korlátozottan fogalomképes törvény alapján	64	1115412	2515322,98	7201642,908	286,31
Korlátozottan fogalomképes helyi döntés alapján					
Korlátozottan fogalomképes %	6,2	7,16	37,22	61,62	
Forgalomképes ingatlan	381	370556	461934,782	424074,561	91,8
Fogalomképes %	37,3	25,27	6,83	3,64	
Önkormányzati döntési hatáskörben	400	1485968	1525901,085	1 565149,691	100,25
Önkormányzati döntési hatáskörben %	43,67	28,52	22,58	14,0	

Forrás: Vagyonkataszter, Mezőberény város, 2019.

A város ingatlanvagyonának legmobilabb rétegét a forgalomképes ingatlanok jelentik. Az e körbe sorolt ingatlanok bruttó értéke meghaladja a 424 millió Ft-ot, mely az összes városi ingatlanvagyon bruttó értékének alig több mint 4%-a. A forgalomképes ingatlanok 70%-a szántó, a fennmaradó rész jellemzően művelés alól kivett beépítetlen terület, családi ház, mocsár.

A korlátozottan forgalomképes kategóriából kisebb számú (összesen 64 db), de nagyobb és kisebb értékű vagyonelemeket tartalmaz. A 35 törvényi szabályozás szerint korlátozottan forgalomképes, valamint 19 önkormányzati döntéssel idesorolt ingatlan 7,2 milliárdot meghaladó bruttó értékkel rendelkezik. E vagyonelemek közül a 19 önkormányzati ingatlan terhelhető jelzáloggal, melyek bruttó értéke meghaladja a 1,5 milliárd forintot.

A vagyonelemek harmadik – Mezőberény városban is jelenlévő – csoportja a törvényi szabályozás alapján forgalomképtelen besorolású ingatlanok körébe tartoznak. Az ingatlanok darabszáma (574), bruttó értéke meghaladja a 4 milliárd forintot, mely alapján komoly értéket képvisel, ám a helyi fejlesztések szempontjából mégsem tekinthetők mobilizálható elemeknek. E vagyontömegnek helyi fejlesztési jelentősége csak akkor lehet, ha országos szintű döntés révén egyes elemek hasznosítása helyi kompetenciába kerül.

Az önkormányzati fejlesztések szempontjából tehát a forgalomképes, a korlátozottan forgalomképes kategóriák vagyonelemei vehetőek számításba, összesen közel 440 ingatlan, bruttó értéken nagyjából 1,5 milliárd Ft volumenben. Ez a helyi önkormányzat kezében lévő ingatlanvagyon bruttó értékének kevesebb, mint 14%-a, ami jelzi az önkormányzati fejlesztési lépések e téren megmutatkozó korlátosságát.

Sajátos, hogy a forgalomképes, valamint korlátozottan forgalomképes (5., 4. és 3. kategória) városi ingatlanvagyon zöme intézményi épületekben testesül meg, amint azt a nagy egyedi értékű ingatlanokat bemutató táblázat is jelzi.

A 2019-ben az egyenként legalább 35 millió Ft bruttó értékkel rendelkező ingatlanok a forgalomképes vagyon (5. kategória) kevesebb, mint felét fedik le a bruttó érték alapján. A kategóriába sorolt ingatlanelemek nagy száma (418 db) és a nagy értékűnek tekinthető összesen három ingatlan közötti eltérés a vagyon elaprózottságára utal, ami nem tekinthető kedvezőnek. Stratégiai szempontból célszerűbb volna a vagyonelemek erősebb koncentrációja.

A korlátozottan forgalomképes ingatlanok bruttó értéke az összesített ingatlanvagyon 61 %-a. Ebben a kategóriában találhatóak a lakóépületek nagy része, melyekben társasházzá lettek alakítva, így a lakások egyedileg is értékesíthetőek, valamint fedezetként bevonhatóak.

Érdemes megemlíteni, hogy e kategóriákban koncentrálódik a város középület (intézmények), bérlakás, valamint lakóépület vagyona. A fenti erőteljes vagyoni koncentráció kifejezetten kedvezőnek tekinthető, hiszen e vagyonelemek jó része az önkormányzat fejlesztési lépéseire áll.

A forgalomképtelen (törvényi szabályozás alapján besorolt) (1. kategória) ingatlanvagyon esetében jelennek meg legnagyobb számban és értékben nagyértékű ingatlanok, zömmel útfelületek, terek. A kategóriába tartozó 574 ingatlanhoz viszonyítva kiemelt vagyonelemek szintén erő koncentrációt mutatnak.

Összességében az egyedi nagyértékű vagyonelemek bruttó értéken 8,5 milliárd Ft-ot meghaladó vagyontömeget jelentenek, s ezzel komoly háttérrel adnak az önkormányzat jelenleg is futó, valamint a jövőben tervezett fejlesztési lépéseire.

41. táblázat Nagy értékű egyedi városi ingatlanok

Kategória	Típus	Cím	bruttó érték (eFt)
1	Kerékpárút	Mezőberény	170424,900
1	Közpark	Mezőberény	116928,116
1	Út,járda	Petőfi utca	35664,992
1	Út	Külterület	188604,741
1	út	Külterület	54900,879
1	út	Külterület	59714,668
1	út	Eötvös utca	46482,491
1	Játszótér	Kölcsey utca	88609,711
1	Temető	Mezőberény	44231,195
1	Belvízelvezető rendszer	Mezőberény	292618,652
1	Kerékpárút	Mezőberény	150145,065
1	út	Külterület	132105,281
1	út	Báthory út	43025,401
1	út	Thököly Imre utca	37350,976
1	út	Zrínyi Miklós sugárút	48879,969
1	Út	Eötvös utca	46482,491
Forgalomképtelen (törvény alapján) ingatlan összesen			1556169,528

Forrás: Vagyonkataszter, Mezőberény város, 2019.

VII.2. Az integrált településfejlesztési stratégia megvalósításának szervezeti kereteinek meghatározása

Szervezeti elvárások

A Magyarország helyi önkormányzatairól szóló törvény szabályozásában a helyi közügyek, valamint a helyben biztosítható közfeladatok körében ellátandó helyi önkormányzati feladatok körében első helyen a településfejlesztés, településrendezés feladata szerepel.

A településfejlesztési feladatok ellátásában kiemelt szerepet játszik a törvény által biztosított jogköröket gyakorló képviselő-testületi, valamint az előbbi támogató és egyes esetekben kiegészítő bizottsági munka.

Mezőberény Város Önkormányzata az Önkormányzati törvény által ráruházott jogkörökön túl a településfejlesztés területén további, önként vállalt feladatokat is ellát, például:

- A helyi épített és természeti környezet hatékonyabb védelmét önkormányzati rendeletekkel segíti, a költségvetéséből meghatározott összeg erejéig támogatást nyújt a tulajdonosoknak a védett értékek megőrzésére.
- A Körösök Völgye Natúrpark Egyesülettel turisztikai és környezetvédelmi feladatokat lát el, kiemelten az Élővíz-csatorna és Kettős-Körös turisztikai célú hasznosítására, külön megállapodás alapján.
- Az egyéb önként vállalt feladatok között: területfejlesztési, többcélú komplex kistérségi társulásokban, szövetségekben vesz részt.

A képviselő-testület bizottságai és feladatai a stratégiához kapcsolódóan:

1.) Ügyrendi, Jogi, Közbiztonsági és Esélyegyenlőségi Bizottság

- Kapcsolatot tart a Helyi Esélyegyenlőségi Programban foglaltak végrehajtásának ellenőrzésére létrehozásra kerülő HEP Fórummal, véleményezi a képviselő-testület részére benyújtott tájékoztatásokat.
- Ellátja a helyi szociálpolitikai kerekasztalról szóló helyi rendeletben meghatározott feladatokat.

2.) Humánügyi Bizottság

- Közreműködik a szociális és egészségügyi gondoskodás fejlesztési elképzelései kidolgozásában, véleményezi az ilyen irányú javaslatokat, pályázatokat.
- Együttműködik a szociális gondoskodás fejlesztése érdekében a városban azokkal a civil szervezetekkel, amelyek rokonterületen működnek.
- Folyamatosan figyelemmel kíséri és elemzi a település oktatási és közművelődési helyzetét.
- Szakmai vonatkozásban ellenőrzi és véleményezi az érintett önkormányzati szerv, valamint az oktatási, közművelődési, sportfeladatokat ellátó intézmények tevékenységét, éves munkatervét.
- Közreműködik a város belföldi és külföldi kapcsolatainak szervezésében, ellenőrzi a külkapcsolatokból adódó városi feladatok végrehajtását.
- Figyelemmel kíséri és észrevételezi az ágazat területén működő nem önkormányzati szervek munkáját.
- Koordinálja az önkormányzat kulturális rendezvényeinek szervezését.
- Kidolgozza és a képviselő-testület elé terjeszti a lakosságot érintő fejlesztési programokat, koncepciókat az oktatás, művelődés, sport és a városi külkapcsolatok vonatkozásában.

3.) Pénzügyi, Gazdasági Bizottság

- Véleményezi az éves költségvetési javaslatot, végrehajtásáról szóló éves és féléves beszámoló tervezeteit; figyelemmel kíséri a bevételek alakulását, a vagyonváltozásokat, értékeli azok okait; figyelemmel kíséri a saját bevételek alakulását, javaslatot tesz azok beszedésének hatékonyabbá tételére; vizsgálja a hitelfelvételek indokait, gazdasági megalapozottságát; ellenőrzi a pénzkezelési szabályok megtartását, a bizonylati rend és fegyelem érvényesítését a polgármesteri hivatalban és az önkormányzati intézményeknél.
- Véleményezi a képviselő-testület gazdaság tárgyú előterjesztéseit, az önkormányzati vagyonnal kapcsolatos előterjesztéseket.
- Közreműködik a beruházásokra előírt versenytárgyalások lebonyolításában, a vagyonnal kapcsolatos pályázati feltételek meghatározásában.
- Figyelemmel kíséri a városfejlesztés, városgazdálkodás és önkormányzati épület felújítások helyzetét, javaslatot tesz a képviselő-testületnek munkák elvégzésére.
- Figyelemmel kíséri a kommunális ellátás, önkormányzati lakásépítések, környezetvédelmi feladatok ellátását, az önkormányzati földek hasznosítását, javaslatot tesz természeti és környezeti érték helyi védelemben részesítésére.
- Véleményezi az önkormányzat gazdasági jellegű pályázatait.

A testületi döntések végrehajtása - a Mezőberényi Polgármesteri Hivatal esetében - a közvetlenül polgármesteri irányítás alá rendelt Beruházási Csoportnál összpontosul, ahol – folyamatosan egyeztetve a Hivatal Pénzügyi Osztályával – végzik a pályázatokkal kapcsolatos végrehajtási, koordinálási, megvalósítási, kezelési tevékenységet.

VII.3. Településközi koordináció mechanizmusai, együttműködési javaslatok

Településközi koordináció

Mezőberény város, mint a Békési kistérség egyik centrum települése már jelenleg is folyamatos kapcsolatot tart a térséget alkotó településekkel. A településközi koordinációban a potenciális versenytársak és együttműködők (azonos méretű és adottságú települések) közötti párbeszéd kistérségi/járási szinten történik.

Mezőberény a kistérségi/járási szerepkörből adódóan - Békés mellett - alapfeladatokat is képes ellátni, kérdéses azonban, hogy milyen mértékben képes gazdasági-társadalmi fejlődést generálni az érintett településeken. Megállapítható azonban, hogy a városnak elemi érdeke, hogy ne pontszerű, elszigetelt fejlődés alakuljon ki, mivel a nagy fejlettségbeli különbség nem pozitív ösztönző tényező sem Mezőberény, sem az esetlegesen elmaradottabb települések számára sem.

Mezőberény által nyújtott szolgáltatások a településközi szerep koordinációjában:

- vállalkozási lehetőség, ezáltal munkahely
- egészségügy és szakellátás
- kiskereskedelmi szolgáltatások
- erős középfokú oktatás
- pénzügyi szolgáltatások
- kulturális lehetőségek
- kommunális szolgáltatások
- ipari területek
- mezőgazdasági termékek
- rekreációs lehetőség, szabadidős tevékenység

A környező kistelepülések által nyújtott szolgáltatások a településközi szerep koordinációjában:

- munkaerő
- lakóterület
- mezőgazdasági termékek
- rekreációs lehetőség, szabadidős tevékenység

A kapcsolatrendszer megmutatja, hogy Mezőberény és a környező kistelepülések között szoros és részleteiben is pontosan meghatározható, lehatárolható egymásra utaltság és a feladatok felosztása látszik, amelynek az alapja az erősségek építése és a gyengeségek megszüntetését megkívánó gondolkodásmód és a funkciók ésszerű megosztása.

Az egységes fejlődéshez elengedhetetlen a közösen, rendszerben való gondolkozás, hogy a térség képessé váljon arra, hogy problémáit és szükségleteit közösen megfogalmazza, majd ezeket integrált programokká, komplex projektekké alakítsa. A párhuzamos kapacitások és fejlesztések elkerülése a későbbi, esetleges konfliktusok és az elvándorlás megelőzése miatt is fontos, ezért a személyes kapcsolattartás és projektfejlesztési módszerek mindenképpen szükségesek.

A közeli kistelepülésekkel az egyeztetés általában rugalmasabb, személyesebb és közvetlenebb, mivel fejlesztéseik inkább kisebb léptékűek és kifejezetten a helyi lakosság életminőségének javítására irányulnak; szívesen csatlakoznak a nagyobb település adta lendülethez, lehetőségekhez.

Összességében megállapítható tehát, hogy Mezőberény meghatározott településfejlesztési tevékenységeivel és az azt megalapozó Integrált Településfejlesztési Stratégiával a térségi, több milliárd forintnyi nagyságrendű fejlesztési elképzelések területi szintű kölcsönhatása pozitív mérleget mutat, a hatások kiegészítik, pozitívan felerősítik egymást. Igyekeznek a párhuzamos kapacitásokat létrehozó, egymást kioltó fejlesztéseket elkerülni. A fejlesztések végeredményeként az ellátott funkciók optimalizálva lesznek, ezáltal az Európai Unió egyik legfontosabb alapelvét, a szubszidiaritást is figyelembe veszik.

Az ITS kidolgozása során a bevont külső szakértőkkel, több alkalommal szakmai egyeztetések is történtek:

Projektfejlesztési workshop - 3 munkacsoporttal (gazdasági munkacsoport, civil munkacsoport, városrészi munkacsoport) - 2020. szeptember 03., 2020. szeptember 04., 2020. szeptember 17., 2020. szeptember 17.:

- Célszisztem, feladatok áttekintése
- A folyamat módszertanának meghatározása
- Projektípusok azonosítása
- Akcióterületek lehatárolása, kijelölése
- Akcióterületek áttekintése beavatkozások hozzárendelése

Stratégiai workshop - szakértők bevonásával - 2020. augusztus 27., 2020. szeptember 10., 2020. szeptember 24.:

- Akcióterületi projektek
- Hálózatos projektek
- Fejlesztési irányok
- Aktuális feladatok
- Egyéb projektek

Az elkészült ITS lakossági és államigazgatási egyeztetésének tervezett időszaka 2020 november. Az egyeztetési folyamatot követően, a beérkezett észrevételek kezelése után készül el az ITS képviselő-testületi elfogadásra előkészített verziója, melynek tervezett időpontja 2020 december.

VII.4. Monitoring rendszer kialakítása (output és eredményindikátorok meghatározása az egyes akcióterületi beavatkozásokra és az integrált településfejlesztési stratégia intézkedéseire, azok mérési módjának, gyakoriságának rögzítése; a monitoring rendszer működtetési mechanizmusának meghatározása)

Az ITS intézkedéseikhez kapcsolódó output és eredményindikátorok meghatározása

Egy stratégia végrehajtásának és eredményeinek pontos nyomon követését egy speciálisan mellérendelt, mindenre kiterjedő indikátorok meghatározása teszi teljessé. A hatékonyság szempontjából fontos, hogy a tervezett beavatkozások és a tartalmi meglátások, összefüggések egységesen és integráltan kerüljenek visszamérésre, így az egyes célok számszerűsíthetővé és ezáltal egységesen mérhetővé, összehasonlíthatóvá válnak. A keletkezett eltérések mértékéből és jellegéből adódóan lehet megállapítani a korrekció mértékét és irányát, a módosítani kívánt folyamat menetét, a végrehajtás mikéntjét, a hozzá rendelhető erőforrásokat (szervezeti, pénzügyi), végső soron módosítandó feladatonként lehet egyedire szabni a folyamatokat. Amennyiben a korrekció olyan mértékű, hogy a már meglévő tervek keretein belül nem realizálható, abban az esetben a stratégiai célokat is lehet korrigálni, illetve a komplett ITS is felülvizsgálatra kerülhet. Egyebekben a 4 évenkénti felülvizsgálata kötelező.

Az indikátorok meghatározása az alábbi alapelvek mentén történik:

- konkrétan egy adott célhoz kapcsolódjon, azaz legyen specifikus
- objektíven mérhető legyen
- könnyen hozzáférhető legyen
- releváns információt adjon
- alkalmas legyen az időbeli nyomon követésre

Az eredményorientáltság erősítése az Európai Unió kohéziós politikájának egyik kiemelt célja, így az eredmények mérése az előző időszakénál hangsúlyosabban jelenik meg a politika végrehajtásának minden területén.

Az indikátor lehet:

- eredmény indikátor
- kimeneti indikátor

42. táblázat A tematikus célok indikátor rendszere

Tematikus célok	Eredményindikátor	Mértékegység	Bázisérték	Célérték (tendencia)	Indikátor forrása (mérés módja)	Mérés gyakorisága
T1-A külső és belső megközelíthetőség és elérhetőség javítása	kibővített kerékpárutak hossza	m	meghatározás első éves monitorozásnál	növekvő	Önkormányzati és NIF adatszolgáltatás	évente
	baletmentes csomópontok felszámolása	db				
	felújított járdák hossza	m				
T2-A mesterséges és természeti környezet állapotának javítása a helyben tartás erősítése és az elvándorlás csökkentése érdekében	környezetvédelmi-energetikai fejlesztések (felújított épület)	db	meghatározás első éves monitorozásnál	növekvő	Önkormányzati adatszolgáltatás	évente
T3-Fejlesztés és innováció a gazdasági szektor élénkítése érdekében	ipari parkok hasznosítása	ha	meghatározás első éves monitorozásnál	növekvő	Önkormányzati adatszolgáltatás	évente
	befizetett HIPA	m Ft				
T4-A helyi társadalom közösségi életének fejlesztése, az általános szociális-kulturális jólét erősítése	felzárkóztatási programba bevont lakosok száma	fő	meghatározás első éves monitorozásnál	növekvő	Önkormányzati, civil adatszolgáltatás	évente
	kulturális rendezvényen részt vevők száma	fő				
T5-A lakosság általános egészségügyi állapotának növelése	A városban élők születéskori várható élettartama	év	meghatározás első éves monitorozásnál	növekvő	KSH, NNK	10 évente
T6-A társadalmi különbségek csökkentése	Aktív kereső nélküli háztartások száma	%	meghatározás első éves monitorozásnál	csökkenő	KSH	10 évente
	Szociális bérlakások száma	db		növekvő	Önkormányzati adatszolgáltatás	évente
T7-A szociális ellátórendszer erősítése, bővítése	alapellátásba bevont személyek száma	fő	meghatározás első éves monitorozásnál	növekvő	Önkormányzati adatszolgáltatás	évente

Forrás: Saját szerkesztés 2020.

43. táblázat Az ITS keretében tervezett fejlesztések output indikátorai

Fejlesztési elképzelés/Városközpont	Indikátor	Mértékegység
A Városközpont járdáinak, közlekedő tereinek új igényes térburkolása	Felújított területek nagysága	m2
A művelődési ház és a könyvtár komplex felújítása	Felújított területek nagysága	m2
Az iskolák (gimnázium és általános iskola) és a hozzátartozó intézmények (kollégiumok, konyha) komplex felújítása, bővítése, energetika, fűtésrendszerének korszerűsítése	Felújított épületek száma	db
A polgármesteri hivatal (városháza) bővítése, komplex felújítása, fűtés korszerűsítése, energetikai racionalizálás, lift beépítése	Felújított területek nagysága	m2

A Wenckheim–Fejérváry kastély teljes felújítása, funkciójának bővítése, kastély belső udvarának rendezése	Felújított területek nagysága	m2
Új parkolók kialakítása	Kialakított új területek nagysága	m2
A központi autóbusz-állomás felújítása	Felújított területek nagysága	
Többfunkciós rendezvénycsarnok	Kialakított új területek nagysága	m2
Az önkormányzati bérlakásépítés folytatása	Új lakások száma	db
A középiskolai kollégium felújítása során minőségi idegenforgalmi szálláshelyek létrehozása	Felújított területek nagysága	m2
Komplex iparfejlesztési, munkahely-teremtési és foglalkoztatás-bővítési program helyi termék- és termény-feldolgozás ösztönzése; helyi vállalkozások támogatása; környezetbarát ipari tevékenységek kialakítása, bővítése	Segítséget kapott vállalkozások	db
Szabadtéri színpad kialakítása	Kialakított új területek nagysága	m2
Közvilágítás, kommunális hulladékgyűjtés	Új lámpatestek, szelektív szigetek	db

Fejlesztési elképzelés/ Tótvég	Indikátor	Mértékegység
A Hosszú-tó hasznosítása	Hasznosított területek nagysága	m2
A Thököly út szélesítése, felújítása	Felújított területek nagysága	m2
Kerékpárút megépítése a Körösig	Kialakított új területek nagysága	m
A balesetveszélyes közlekedési csomópont biztonságosabbá tétele (47-es út- Jeszenszky utca- Hunyadi utca keresztezés)	Felújított területek nagysága	m2
A Kodály utcai óvoda energetika, további felújítása	Felújított területek nagysága	m2
Járdaépítés- és felújítás több utcában	Felújított területek nagysága	m2
Az autóbuszvárók korszerűsítése	Felújított területek nagysága	m2
A népi építészeti emlékek (lakóházak) felújítása	Felújított épületek száma	db
Közvilágítás, kommunális hulladékgyűjtés	Új lámpatestek, szelektív szigetek	db
Egyházi létesítmények és tevékenységek fejlesztése	Felújított épületek száma	db

Fejlesztési elképzelés/ Németség	Indikátor	Mértékegység
Mátyás király utca szélesítése, felújítása	Felújított területek nagysága	m2
A Vasút utca szélesítése és felújítása	Felújított területek nagysága	m2
A járdaépítés és felújítás több utcában	Felújított területek nagysága	m2
A balesetveszélyes közlekedési csomópont biztonságosabbá tétele (Rákóczi sugárút – Gyomai út sarok)	Felújított területek nagysága	m2
Az autóbuszvárók korszerűsítése	Felújított területek nagysága	m2
A népi építészeti emlékek, illetve a városkép alakítása szempontjából meghatározó lakóházak felújítása	Felújított épületek száma	db
Egyházi létesítmények és tevékenységek fejlesztése	Felújított épületek száma	db
Közvilágítás, kommunális hulladékgyűjtés	Új lámpatestek, szelektív szigetek	db

Fejlesztési elképzelés/ Magyarvég	Indikátor	Mértékegység
A Magyarvégesi Óvoda felújítása, bővítése, energetika	Felújított épületek száma	db
Járdaépítés és felújítás több utcában	Felújított területek nagysága	m ²
A belvízelvezető rendszer további kiépítése	Újonnan kiépített rendszer hossza	m
A csapadékelvezető rendszer további kiépítése	Újonnan kiépített rendszer hossza	m
A balesetveszélyes közlekedési csomópontok biztonságosabbá tétele (nem önkormányzati feladat a 47-es és a Szabó Á. utcai kereszteződés)	Felújított területek nagysága	m ²
A vasútállomás környékének rendbehozatala	Felújított területek nagysága	m ²
Az autóbuszvárók korszerűsítése	Felújított területek nagysága	m ²
Az antiszegregációs program keretében végzendő lakásfelújítás, komfortosítás (volt „London”)	Új vagy felújított lakások száma	db
A népi építészeti emlékek (lakóházak) felújítása	Felújított épületek száma	db
A köztemető és környékének rendezése	Felújított területek nagysága	m ²
Közvilágítás, kommunális hulladékgyűjtés	Új lámpatestek, szelektív szigetek	db

Fejlesztési elképzelés/ Északi kertváros	Indikátor	Mértékegység
A városközponttól a Körösígy kiépítendő kerékpárút (Vésztői úti belterületi szakasza)	Kialakított új területek nagysága	m
A belvízelvezető-rendszer kiépítése	Újonnan kiépített rendszer hossza	m
A balesetveszélyes közlekedési csomópontok biztonságosabbá tétele (Köröstarcsai út – Kinizsi út sarok)	Felújított területek nagysága	m ²
A Kinizsi utcai Csiribiri óvoda további felújítása, energetika	Felújított épületek száma	db
Járdaépítés és felújítás több utcában	Felújított területek nagysága	m ²
A Rózsa és a Gárdonyi utcai lakásokhoz korszerű házi szennyvíztárolók kiépítése	Újonnan kiépített tárolók	db
Az antiszegregációs program keretében végzendő lakásfelújítás (Gárdonyi, Rózsa, Szent János u.) I. szegregációs terület	Új vagy felújított lakások száma	db
Közvilágítás, kommunális hulladékgyűjtés	Új lámpatestek, szelektív szigetek	db
A Medvefejes-tó rehabilitációja	Hasznosított területek nagysága	m ²

Fejlesztési elképzelés/ Keleti kertváros	Indikátor	Mértékegység
A sportpálya és környékének komplex felújítása	Felújított területek nagysága	m ²
A Kálmán fürdő bővítése, korszerűsítése, energetika – a többéves komplex fejlesztés megvalósítása a zeneiskola (egykori úttörőház) épületeinek és parkjának bevonásával, parkoló kialakításával	Felújított épületek száma	db
A Körösígy építendő kerékpárút (Vésztő út belterületi szakasza)	Kialakított új területek nagysága	m
Járdaépítés és felújítás több utcában	Felújított területek nagysága	m ²

A balesetveszélyes közlekedési csomópontok biztonságosabbá tétele (Hajnal u.–Békési út sarok)	Felújított területek nagysága	m2
Városi liget fejlesztése (közvilágítás, kamerarendszer, kültéri játékok)	Felújított területek nagysága	m2
A Madarak Házának további funkciókkal való megtöltése, energetika	Új funkciók bevezetése / felújított épületek száma	db
Közvilágítás, kommunális hulladékgyűjtés	Új lámpatestek, szelektív szigetek	db
Önkormányzati utak felújítása	Felújított területek nagysága	m2

Fejlesztési elképzelés/ Külterület	Indikátor	Mértékegység
A Boldisháti-holtág további fejlesztése	Hasznosított területek nagysága	m2
Az ivóvíz közmű rendszer kiépítése és korszerűsítése	Újonnan kiépített vagy felújított rendszer hossza	m
Hajókikötő építése a Kettős-Körösön	Kiépített kikötő	db
Utak építése, korszerűsítése	Felújított területek nagysága	m2
Az autóbuszvárók korszerűsítése	Felújított területek nagysága	m2
Út és járdaépítés több külterületi részen	Felújított területek nagysága	m2

Forrás: Saját szerkesztés 2020.

A monitoring rendszer működtetési mechanizmusának meghatározása

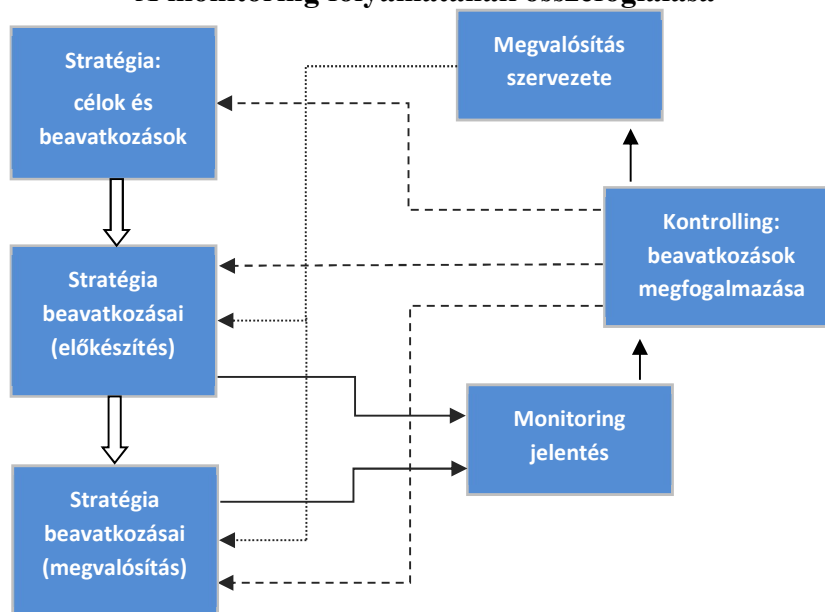
A monitoring az a programalkotást követő nyomon követési folyamat, amely a program végrehajtásának eredményességét kíséri figyelemmel és visszacsatol a végrehajtás folyamatába, illetve indokolt esetben a program felülvizsgálatát eredményezheti. A monitoring célja, hogy elősegítse a stratégia hatékony megvalósítását, és biztosítsa, hogy változó külső és belső körülmények mellett is megfelelő erőforrások álljanak rendelkezésre a megvalósításhoz. A monitoring elválaszthatatlan a kontrolling fogalmától, amely a monitoring eredményeit felhasználva, szükség szerint és tervezett módon a stratégia megvalósítási folyamataiba, vagy magába a stratégiába avatkozik be.

Fontos, tehát a stratégiában kijelölni a program monitoring

- felelősét
- kivitelezőjét
- gyakoriságát
- formai elvárásait
- a visszacsatolás módját

A monitoring jelentések rendkívül fontos adalékok a program ütemezett felülvizsgálatának megalapozásához, illetve indokolt esetben rendkívüli módosításokat is eredményezhet egy-egy éves jelentés tartalma a programban. A monitoring jelentések az évente készülő akciótervek fontos háttérdocumentumai is, az ott megfogalmazott javaslatokat az akciótervekben is figyelembe kell venni. A monitoring folyamatát az alábbi ábra összegzi:

A monitoring folyamatának összefoglalása

A monitoring folyamat szervezete:

- **Képviselő-testület:** a képviselő-testület a monitoring folyamatokkal javaslatokat fogalmaz meg és meghozza a folyamatokkal, illetve a konkrét beavatkozásokkal kapcsolatos döntéseket.
- **Szakmai Bizottságok:** javaslatot tesznek a képviselő-testület felé a stratégia megvalósítását érintő folyamatokra és konkrét beavatkozásokra.
- **Monitoring bizottság:** éves rendszerességgel felülvizsgálja a stratégia megvalósításának folyamatát és javaslatokkal él az érintett bizottságok, illetve a képviselő-testület felé; megtárgyalja és elfogadja a monitoring jelentést, valamint javaslatokat fogalmaz meg annak kapcsán.
- **A monitoring bizottság tagjai:**
 - Polgármester,
 - A testületi bizottsági elnökök,
 - Jegyző,
 - Az egyeztetésbe bevont civil szervezetek,
 - Stratégia megvalósításáért felelős operatív önkormányzati munkatársak.
- **Monitoring felelős:** az Önkormányzaton belül a monitoringért felelős munkatársat kell kijelölni. A munkatárs feladata, hogy éves rendszerességgel elkészítse a megvalósítás folyamatáról szóló jelentést, és eljuttassa azt a monitoring bizottság vezetőjének.

A monitoring folyamatával kapcsolatos dokumentumok:

Éves monitoring jelentés: az éves jelentés elkészítéséért, a monitoring felelős munkatárs felel. Az éves jelentést a Monitoring Bizottság javaslatai alapján az érintett testületi bizottságok, valamint a képviselő-testület minden évben megtárgyalja, elfogadja, illetve meghozza a szükséges intézkedésekkel kapcsolatos döntéseket. Az éves jelentés tartalma:

- A megvalósítás szervezeti keretei.
- A megvalósítással kapcsolatos tevékenységek, azok előrehaladása és értékelése.
- A megvalósítás folyamatainak javítása érdekében fogantatosított intézkedések leírása és értékelése.
- A stratégiában azonosított számszerűsített indikátorok.
- A megvalósításra fordított pénzügyi források.
- A szervezettel, célokkal és beavatkozásokkal kapcsolatos javaslatok, amelyek tartalmazzák a felelősök és határidők meghatározását is.
- A következő periódusra tervezett tevékenységek és a szükséges szervezeti erőforrások és pénzügyi források meghatározása.

Mezőberény, 2020. november 18.